

Střídavá péče pohledem adolescentů

Bc. Jana Katrušáková

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jana Katrušáková**
Osobní číslo: **H11263**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Postoj adolescentů ke střídavé péči**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerže a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sociologicko-psychologického pohledu na rodinu.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu zaměřeného na zjišťování postoje adolescentů ke střídavé péči.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKALÁŘ, Eduard. Rozvodová tematika a moderní psychologie. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1089-2.

COLOROSO, Barbara. Krizové situace v rodině dítěte. Praha: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1027-7.

GARDNER, A., Richard. Terapeutické intervence u dětí se syndromem zavržení rodiče. Praha: Triton, 2010. ISBN 978-80-7387-365-3.

NOVÁK, Tomáš. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9.

SMITH, Heatr. Děti a rozvod. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2.

WARSHAK, Richard. Revoluce v porozvodové péči o děti. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-089-8.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Karla Hrbáčková, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2012**

Termín odevzdání diplomové práce: **26. dubna 2013**

Ve Zlíně dne 14. února 2013

doc. Ing. Aněžka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

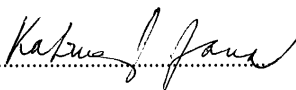
Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně7.4.2013

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá problematikou svěřování dětí do střídané péče rodičům po rozvodu.

Cílem této práce je zjistit názor adolescentů na střídanou výchovu.

V teoretické části se zaměřujeme na proměny tradiční rodiny, význam rodiny pro dítě, potřebnost obou rodičů při výchově dítěte. Následně se zabýváme problematikou rozvodu a porozvodové péče, zejména střídané výchovy.

Praktická část zahrnuje zpracování dotazníkového šetření provedeného mezi studenty posledních ročníků středních škol a učiliště ve Vsetíně.

Klíčová slova:

Rodina, rodičovství, rozvod, porozvodová péče, střídaná péče, adolescence

ABSTRACT

This diploma thesis concerns putting of children in the shared parenting custody after divorce. The aim of this thesis is to find out the statement of adolescents to the shared custody.

In the theoretical part we focus on change of the traditional family, importance of the family for the child, need of both parents during child upbringing. Subsequently we discuss the divorce issues and after divorce custody, especially the shared custody.

The practical part includes results of the survey that was done among students of the highest secondary and vocational school classes in Vsetín.

Keywords:

family, parenting, divorce, after divorce custody, shared custody, adolescence

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala vedoucí práce Mgr. Karle Hrbáčkové, Ph.D. za vstřícný přístup a cenné rady, které mi poskytla při zpracování mé diplomové práce. Za odbornou pomoc při zpracování teoretické části diplomové práce děkuji PhDr. Šárce Sedláčkové.

Největší poděkování však patří mé rodině, za jejich trpělivost a podporu během celého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

„Jakmile není možné se vrátit, musíme se starat jen o to, jak jít nejlíp vpřed“.

Paulo Coelho

OBSAH

I. TEORETICKÁ ČÁST

ÚVOD	10
1 RODINA	13
1.1 RODINA Z HLEDISKA VÝVOJOVÝCH ZMĚN	13
1.2 ZNAKY SOUČASNÉ RODINY	15
1.3 FUNKCE RODINY	16
1.4 VÝZNAM RODINY PRO DÍTĚ	17
2 MANŽELSTVÍ, PARTNERSTVÍ A RODIČOVSTVÍ	19
2.1 RODIČOVSTVÍ.....	19
RODINY S JEDNÍM RODIČEM	20
2.2 ROLE MATKY A OTCE VE VÝCHOVĚ.....	20
2.2.1 KULT MATEŘSTVÍ.....	22
3 ROZVOD.....	24
3.1 PSYCHOSOCIÁLNÍ ROZVOD	26
3.2 VLIV ROZVODU NA DÍTĚ	27
3.2.1 VĚK DÍTĚTE A ROZVOD.....	29
3.2.2 KOMUNIKACE RODIČŮ A DĚTÍ BĚHEM A PO ROZVODU	30
3.3 POROZVODOVÉ USPOŘÁDÁNÍ.....	31
3.3.1 TYPY POROZVODOVÉ PÉČE.....	32
3.3.2 RIZIKA SPOJENÁ SE SVĚŘENÍM DO PÉČE JEDNOHO Z RODIČŮ.....	35
3.3.3 SYNDROM ZAVRŽENÍ RODIČE	35
4 STRÍDAVÁ PÉČE	37
4.1 STRÍDAVÁ PÉČE VE SVĚTĚ	41
5 ADOLESCENCE.....	47

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 METODOLOGIE VÝZKUMU	50
6.1 TÉMA VÝZKUMU	50
6.2 VÝZKUMNÉ CÍLE.....	50
6.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	51
6.4 DRUH VÝZKUMU.....	52
6.5 PRŮBĚH VÝZKUMU.....	52
6.6 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	53
6.7 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	56

7	ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	58
7.1	JAKÝ JE POSTOJ ADOLESCENTŮ K JEDNOTLIVÝM TYPŮM POROZVODOVÉ PÉČE?	58
7.1.1	JAKÉ JSOU ROZDÍLY V PREFERENCI POROZVODOVÉ PÉČE DLE POHLAVÍ?	59
7.1.2	JAKÉ JSOU ROZDÍLY V PREFERENCI POROZVODOVÉ PÉČE DLE RODINY (ROZVEDENÉ/NEROZVEDENÉ)?	61
7.2	JAKÝ JE POSTOJ ADOLESCENTŮ K ROZHODOVÁNÍ O STRÍDAVÉ PÉČI?	65
7.2.1	JSOU NÁZORY ADOLESCENTŮ Z RODIN NEROZVEDENÝCH A ROZVEDENÝCH NA DOHODU RODIČŮ PO NAŘÍZENÍ STRÍDAVÉ PÉČE SOUDEM STEJNÉ NEBO SE LIŠÍ?	71
7.3	JAKÝ JE NÁZOR ADOLESCENTŮ NA VÝCHOVU DĚTÍ PO ROZVODU? 73	
7.3.1	JE MÍNĚNÍ O PODÍLU VÝCHOVY RODIČŮ PO ROZVODU STEJNÉ U ADOLESCENTŮ Z RODIN NEROZVEDENÝCH I Z RODIN ROZVEDENÝCH?	74
7.4	JAKÝ MAJÍ ADOLESCENTI POSTOJ KE KOMUNIKACI RODIČŮ A DĚTÍ PO SVĚŘENÍ DO STRÍDAVÉ PÉČE?	76
7.4.1	POVAŽUJÍ ADOLESCENTI Z MĚSTA ČASTĚJI STRÍDAVOU PÉČI ZA POKRAČOVÁNÍ RODINY NEŽ ADOLESCENTI Z VESNICE?	80
7.5	JAKÉ JE STANOVISKO ADOLESCENTŮ K PODOBĚ (PODMÍNKÁM) STRÍDAVÉ PÉČE.	82
	SHRNUTÍ A DISKUZE	87
	ZÁVĚR	92
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	93
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	96
	SEZNAM OBRÁZKŮ	97
	SEZNAM TABULEK	98
	SEZNAM PŘÍLOH	99

ÚVOD

Všichni dobře víme, že pro zdravý vývoj dítěte je důležité vyrůstat v harmonickém a láskyplném prostředí. Ideálem takového prostředí je úplná rodina. Vzhledem k tomu, že se v současné době polovina manželství rozvádí, některé děti takové štěstí bohužel nemají. Převážná většina dětí je po rozvodu svěřena do péče jednoho rodiče (zpravidla matkám) a s druhým rodičem se vidá velmi málo nebo v horším případě vůbec. Následky tohoto „porozvodového života“ si může pak dítě nést po celý život.

Současný trend v rodinném právu v evropských zemích momentálně silně směřuje od péče jedním rodičem k péči sdílené a střídavé. Tento trend uznává důležitost toho, aby byli oba rodiče a široká rodina zahrnuti do života dítěte po rozvodu rodičů.

U nás je možnost svěřeni do střídavé výchovy po rozvodu ze zákona od roku 1998. Názory odborníků i veřejnosti ale na tuto problematiku nejsou jednotné. Vlnu emocí zvedl v poslední době návrh novely zákona o rodině, která by ve svém důsledku střídavou péči upřednostňovala před ostatními typy porozvodové péče. Tato novela neprošla hlasováním. Naději ve střídavé péči vidí především muži, otcové, kteří chtějí být součástí života dítěte i po rozvodu. Základním předpokladem pro dobře fungující střídavou výchovu je dohoda rodičů, souhlas dítěte a schopnost zdravé komunikace všech zúčastněných. Rozvádějící se rodiče by měli v první řadě myslet na své děti. Dohodnout se ale na každodenním systému péče nebývá zrovna jednoduché. Střídavá výchova, která je jednou z možných forem porozvodové péče, přitom může být vhodným řešením.

Jako každá nová myšlenka i střídavá péče má své odpůrce. Společnost je navyklá na svěřování dětí převážně matkám a potřebuje určitý čas na přijetí zcela nové formy uspořádání zodpovědnosti rodičů k dětem po rozvodu.

Cílem naší práce je, zjistit, jaký pohled mají na tento způsob porozvodového uspořádání ti, kterých se tento problém nejvíce dotýká, našich potomků. Adolescenty jsme zvolili pro výzkumnou část naší práce z toho důvodu, že se jedná o mladé lidi, kteří stojí na prahu dospělosti, prošli si již nějakými citovými zkušenostmi a skutečný život je teprve čeká. Na konci adolescentního období však již mají jasné představy a plány, jak by s ním chtěli naložit. Nacházejí se na vrcholu inteligence a zastávají neotřesitelná stanoviska. Právě proto považujeme jejich názory pro naši práci velmi přínosné.

Teoretická část má za cíl popsat rodinu a její význam pro dítě, vyzvednout důležitost obou rodičů při výchově dítěte. Dále se zabývá riziky rozvodu a následně jednotlivými typy porozvodové péče. Samostatná kapitola je pak věnována střídavé výchově. Na teoretickou část navazuje část praktická, ve které zpracováváme názory adolescentů – studentů posledních ročníků středních škol a učiliště ve Vsetíně, získané dotazníkovým šetřením.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je odjakživa nejdůležitějším místem pro dítě. Zde vznikají první citové vazby, formují se první vztahy a veškeré dění uvnitř rodiny ovlivňuje následně celý život člověka. Rodina jako taková neustále existuje, i když se stále znova formuje a obnovuje.

Největšími změnami prochází rodina v současné době, kdy podoba rodinného soužití nabývá různých variant a významů. Každý z nás si ovšem pod pojmem rodina stále vybaví matku, otce a dítě. Za výstižnou lze považovat definici Giddense (1999, s. 156): „Rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.“

1.1 Rodina z hlediska vývojových změn

Rodina jako pojem existuje od nepaměti, v průběhu dějin lidstva byl však tento pojem naplňován různým obsahem, který se velmi lišil v závislosti na čase a místě. Její podobu ovlivňují hodnoty dané společností. Takto vystihuje rodinu i Matoušek (2010, s. 11): „Rodina je instituce, kterou formuje civilizace, kultura i společnost. Ve všech známých společnostech je rodina hlavním činitelem socializace.“

Pro období před průmyslovou revolucí se hovoří o tradiční rodině. Tradiční rodina dle Možného (2008, s. 259) byla široká, vícegenerační domácnost, kde byla jasná hierarchie rolí, s autoritou otce.

K zásadní proměně rodiny dochází v době průmyslové revoluce. „Novověká industrializace přenesla pracovní místo z rodiny do továrny a soustředila obyvatele měst. Zavedení povinné školní docházky odvedlo děti na větší část dne z rodin. Na přelomu 19. a 20. Století začaly pracovat v průmyslu ženy, někde i děti. Muž přestal být jediným živitelem rodiny a jeho prestiž v rodině začala klesat. Ve veřejném prostoru začal proces stírání rozdílů mezi muži a ženami.“ (Matoušek, 1997, s. 29) Rodina tradiční se mění na rodinu moderní.

„Padesátá až osmdesátá léta dvacátého století jakoby podtrhla a sečetla celé zrání moderního věku. Tato léta byla jakýmsi retročasem, rodina jakoby se pokusila obnovit své centrální postavení ve společnosti i svou tradiční vnitřní harmonii, pevnou hierarchii a funkční uspořádanost“ (Možný, Rodina a společnost, 2008, s. 20). Vládla tehdy představa o rozkvětu pevné, šťastné dvougenerační rodiny, manželského páru v rodinném domku na předměstí, s funkčně (tradičně) oddělenými vzájemně se doplňujícími rolmi muže a ženy

a s alespoň třemi dětmi. V realitě to byl ovšem právě konec tohoto desetiletí, kdy začalo docházet ke snižování počtu dětí v rodině a nastalo zvyšování počtu rozvodů. Pod vlivem marxismu a feminismu byla tradiční rodina označena za ideologický a utlačující koncept, jenž nereprezentuje nic v realitě.

Rodina prošla v těchto letech radikální změnou: Možný (2008, s. 23) zásadní změny vidí ve ztrátě monopolu manželství na plození a socializaci dětí. Poprvé v historii se dostává do rukou ženám antikoncepce a tak můžou sami ovlivňovat počet dětí. Následkem je prudký pokles porodnosti. Dále je to vzrůstající počet nemanželských dětí a nesezdaných párů. Výsadou tradiční rodiny byl taktéž výběr partnera rodiči, což přispívalo mimo jiné ke stabilitě společnosti. V neposlední řadě došlo ke změně pojetí manželství. To co dříve považovala církev za nezrušitelné, nyní jde snadno „napadnout“ státem. Tam, kde byla dříve rodina nezastupitelná, teď nastupují formální organizace. Ženy opouštějí domácnost a věnují se profesní kariéře. „Několik let věnovaných mateřství se mění z celoživotního údelu ve významnou, ale v prodlužujícím se životě už jen poměrně krátkou epizodou“ (Možný, 2008, s. 23).

V posledních desetiletích se rodina podstatně proměňuje ve všech rozvinutých zemích naší civilizace. Nejinak je tomu i u českých rodin, i když mají zpoždění proti evropskému vývoji 40 let v důsledku izolace od západního světa. (Možný, 2008, s. 258)

Současná rodina je nazývána jako postmoderní.

Pojem rodina dnes není, dle Matouška (2010, s. 13), jednoznačně definovatelný. „Dodnes používané definice opírající se o příbuzenství, které vznikne sňatkem nebo narozením vlastních dětí, jsou příliš úzké. V současnosti by bylo v našem typu společnosti přiměřenější mluvit o rodinném soužití lidí. Jádrem tohoto soužití, pokud spolu dospělí žijí, je citová vazba.“ Sňatek, a to ani církevní, neznamená dnes soužití doživotní.

Model tradiční rodiny je dnes stále chápán jako složení manželské dvojice a jejich biologických dětí. Tato rodina má velký počet dětí a otec je hlavním živitelem rodiny a má nejvyšší moc a autoritu. Přínos ženy je v péči o děti, domácnost a manžela. I dnes samozřejmě ještě existují takové typy rodiny, ale jejich motivace je z velké části náboženská.

Obecně však dochází k ústupu náboženství a tradičního patriarchálního pohledu na manželství. Postavení ženy v manželství se výrazně mění s růstem emancipace.

„Současná nukleární rodina je křehká, neopírá se o jednoznačně předem danou normu a její přetrvávání není jištěno sociální kontrolou“ (Gjuričová, Kubička, 2009, s. 94).

„Tradiční pojem rodina nutně dostává široký a neostrý význam. V současnosti totiž v zemích patřících do naší civilizace souběžně existuje mnoho forem rodinného soužití zahrnující všechny možné kombinace biologického příbuzenství, legalizovaných i nelegalizovaných vztahů mezi dospělými i mezi dospělými a dětmi, či mezi samotnými dětmi.“ (Matoušek, 2010, s. 13)

1.2 Znaky současné rodiny

Hlavní znak současné rodiny spatřuje Lovasová (2006, s. 21) v tom, že rodiny již nejsou zakládány proto, aby reprodukovaly populaci nebo jinak prospívaly velkým společenstvím lidí. Rodiny postmoderní doby jsou zakládány kvůli uspokojování citových potřeb partnerů, nikoliv dětí. V důsledku toho stabilita těchto rodin proto stojí a padá s citovou bilancí partnerského vztahu. Dle autorky mezi další významné charakteristiky patří také to, že rodina je stále více privátním podnikem a stále méně rodin si jej nechává potvrdit úředně, takže roste počet nesezdaných soužití. Taktéž doba, kdy se partnerům narodí děti i počet dětí jsou uváženu volbou jednotlivců. Přibývá také dětí vyrůstajících v neúplných rodinách, dětí vyrůstajících s nevlastními rodiči i tzv. sociálních sirotků, tedy těch, kteří mají biologické rodiče, ale nejsou schopni se o ně postarat

Stejný názor zastává i Matoušek, (1997, s. 31), který nazývá postmoderní rodinu rodinou „třetí vlny“, pro které je charakteristické, že už nejsou rodinami zakládanými kvůli dětem, ale rodinami, v nichž jsou na prvním místě individuální zájmy dospělých. Tyto rodiny jsou dle něj méně stabilní a fragmentární.

V současnosti se objevují názory, že dochází ke krizi rodiny. Dle Matouška a Pazlarové (2010, s. 12) ale ani dnes neklesá potřeba mít významného druhého partnera, jen se mění forma soužití muže a ženy. Lidé stále chtějí své zkušenosti, plány starosti i naděje sdílet s blízkým člověkem. Neklesá ani potřeba mít děti. Ale velkou konkurentkou rodiny se stala práce.

Plaňava (2000, s. 129, 131-132) shrnuje rozdíly mezi rodinou minulosti a současnosti:

Současným trendem je odkládání mateřství a rodičovství na pozdější dobu jako reakce na prodloužení mládí a dospívání, délky studia a dosažení ekonomické soběstačnosti. S tím

souvisí plánování rodičovství díky antikoncepci. Další rozdíl autor spatřuje v legitimizaci předmanželského i mimomanželského sexu a s tím související rostoucí počet nesezdaných soužití, intimní vztahy jsou navazovány bez vazby na jejich možné následky, tedy reprodukci. Vzdávající počet rozvodů je důsledkem menší závaznosti manželského svazku. V manželství se klade důraz na vlastní spokojenost, štěstí, změny v očekávání, hlavním předpokladem vstupu do soužití je uspokojování osobních potřeb, jako je štěstí a seberealizace. Pak následuje zklamání a rozchod. Společenské pravidla a sociální normy regulující jednání se rozvolnily a dále se rozvolňují. V neposlední řadě autor zmiňuje současnou změnu hodnotové orientace a žebříčku hodnot.

Výčet rozdílů doplňuje Špaňhelová (2010, s. 11):

Dle autorky jsou stírány rozdíly mezi specifickostí mužské a ženské role. Dochází k omezení bezprostředních kontaktů mezi partnery i mezi dětmi a rodiči následkem celkového životního způsobu, tempa, měřítek hodnot. Výchovné působení rodičů je nahrazováno institucemi a dalšími celospolečenskými socializačními vlivy (televize, multimediální zdroje apod). Činnosti dříve zajišťované rodinou zajišťuje náhradním způsobem společnost (stravování, služby). Také struktura rodiny se mění, dřívější soužití širší rodiny je vzácné, přímé kontakty jsou udržovány většinou jen mezi dvěma generacemi (dětmi a rodiči).

1.3 Funkce rodiny

Hlavním měřítkem funkčnosti dnešní rodiny je dle Matouška (1997, s. 41) „emoční spokojenost manželů a emoční uspokojení dětí.“

V současnosti má dle Matouška a Pazlarové (2010, s. 14) rodina zejména tyto funkce:

- podporování socializace – vychovávání dětí,
- vztahovou podporu dospělých lidí,
- ekonomickou podporu všech členů.

Existuje klasické dělení funkčnosti (diagnostikování) rodin. Dunovský (1986, s. 28) rozděluje rodinu dle dotazníku funkčnosti rodiny na funkční, problémovou, dysfunkční a afunkční. Toto rozdělení bylo dle Matouška a Pazlarové (2010, s. 43) aktuální ještě v devadesátých letech minulého století. V dnešní době je dle autora diagnostikování rodiny opouštěno, protože může vyústit v osudové označení rodiny, které pak může mít pro rodinu

a zejména pro děti dlouhodobé nepříznivé následky. Dle autorů se dnes tyto termíny nahrazují tzv. vícedimenzionálními modely.

1.4 Význam rodiny pro dítě

Význam rodiny v životě dítěte je nenahraditelný. Pro vývoj dítěte je však kromě objektivního stavu rodiny důležité i to, jak rodinu subjektivně vnímá, jak chápe své rodiče a širší rodinu. Rodina je důležitá i v opačném vztahu, tedy pro dospělého člověka.

Mít stálého partnera a mít děti jsou stále přední hodnoty lidského života. O ně dospělý člověk opírá pocit vlastní hodnoty, pocit smysluplnosti své existence, na nich závisí jeho psychická pohoda i zdraví. Děti i partner zrcadlí dospělému jeho chování, umožňuje vidět svět realisticky. Dospělý znovu prožívá se svými dětmi vlastní dětství a může se vyhnout chybám, které na něm spáchali jeho rodiče. (Matoušek, 1997, s. 9)

Vágnerová (2005, s. 268) považuje rodinu za významnou v souvislosti s vytvářením identity dítěte a primární socializací. Dítě vnímá svou příslušnost k rodině jako samozřejmost, která zároveň funguje jako emoční zázemí i opora jeho osobní prestiže. Rodina je vztahovým rámcem, který zahrnuje rodiče, dítě, sourozence, případně další členy jako jsou prarodiče atd. Ti všichni jsou samozřejmou součástí rodiny jako jedné z významných složek dětského světa. Sdílejí s ním život, jsou zapojeni do jeho každodenních rutinních činností.

Aby byl zajištěn vývoj dítěte po všech stránkách, musí být uspokojovány jeho základní potřeby. Mezi ně patří biologické, psychické, sociální a vývojové.

Matějček (2008, s. 37-38) shrnuje význam rodiny pro dítě v pěti základních duševních potřebách dítěte:

1. Potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů.
2. Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech.(tzv. smysluplný svět).
3. Potřeba prvních citových a sociálních vztahů, tj. vztahů k osobám prvních vychovatelů (pocit životní jistoty).
4. Potřeba identity, tj. potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty (zdravé vědomí vlastního já).
5. Potřeba otevřené budoucnosti.

Matějček (1994, s. 25) také zmiňuje, že uspokojování základních psychických potřeb není jednostrannou záležitostí, ale že děti svou existencí a svým soužitím s rodiči stejně tak přirozeně uspokojují jejich psychické potřeby.

2 MANŽELSTVÍ, PARTNERSTVÍ A RODIČOVSTVÍ

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. (§1) definuje manželství jako trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství dle zákona je založení rodiny a řádná výchova dětí.

Manželství a manželská rodina vycházejí z křesťanské tradice, která předpokládá nezrušitelnost tohoto závazku. Z historického pohledu v naší kultuře prakticky neexistovalo ještě před sto lety jiné soužití páru než manželské. Tento stav byl ještě umocněn po 2. světové válce, kdy nastal obecně známý tzv. zlatý věk manželství.

V současné době ubývá párů, které spolu žijí v oficiálním, úředně stvrzeném svazku. Proto se nemůžeme zmiňovat pouze o manželství, ale i o partnerství nesezdaného páru, který vychovává své potomky. Jak manželstvím, tak i partnerstvím se reprodukuje společnost. I když partnerství není vždy stvrzeno úřadem nebo církví, přesto fakt takového stvrzení na něj vliv má. „Nesezdaná soužití jsou méně stabilní v čase, ale příjemnější pro partnery v době, kdy soužití trvá“ (Matoušek, 2010, s. 68).

2.1 Rodičovství

Mateřství a rodičovství je obecně očekávanou součástí životního běhu člověka, je spojováno s obdobím dospělosti ve smyslu životní náplně a životního úkolu. Je to ta nejkrásnější, ale i nejnáročnější role v životě muže a ženy.

Dříve bylo samozřejmým předpokladem, že rodičovství předcházelo manželství. Běžně se konala svatba, když bylo na cestě dítě, neboť na neprovdanou matku společnost nepohlížela právě příznivě. Dnes již těhotenství nutnost vdavek nenese a počet dvojic žijících spolu bez svazku manželského a vychovávajících dítě nezadržitelně roste.

Důvody rodičovství

Matějček (2005, s. 234-235) se zabývá důvody rodičovství. Na prvním místě rodičovské motivace zmiňuje instinkt, tedy touha mít děti. Na místě druhém uvádí motivaci psychologickou a společenskou, tedy věc společenské prestiže. Pak také dítě znamená posílení rodinného společenství, přináší radost ze života a zábavu, dítě je někdo, komu můžeme věnovat své naděje, své myšlení a svou lásku. Potomek je i tím, komu odkážeme svůj majetek. Je to pokračovatel rodu. Část nás žije v dětech a tak si vlastně zajišťujeme vlastní nesmrtelnost.

Autor apeluje na to, že rodičovství nemůžeme zrušit. Můžeme je zapřít, potlačit, nehlásit se k němu, ale odepsat jej nemůžeme. I po rozvodu zůstává faktem, jsme matkou nebo otcem zcela určitého, našeho, dítěte.

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. definuje rodičovskou zodpovědnost jako souhrn práv a povinností „při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, při zastupování nezletilého dítěte, při správě jeho jmění“.

Rodiny s jedním rodičem

Zároveň také přibývá žen, které se rozhodnou porodit a vychovat potomka bez partnera. Matoušek a Pazlarová (2010, s. 48) uvádí, že se v České republice v současnosti rodí třetina dětí mimo manželský svazek, z toho polovina osamělým matkám.

„Rodiny s jedním rodičem (kolem 90% jsou to matky s dětmi, kolem 10% otcové s dětmi) představují stále častější rodinný typ“ (Sobotková 2001, s. 128). Jedná se o rodiny vzniklé rozchodem, rozvodem, ovdověním, adopcí dítěte osamělou ženou nebo porodem dítěte mimo manželství.

2.2 Role matky a otce ve výchově

Matka a otec se podílí na výchově dítěte společně. Ale každý z nich má své specifické, stejně důležité a hlavně nezaměnitelné role. Dle Nováka (2008, s. 31) „je otcovství je více vztahové, mateřství má zřejmě intenzivnější biologickou dimenzi.“

Dítě potřebuje ke svému optimálnímu vývoji oba rodiče. Na základě vícečetné citové vazby získávají děti větší pocit jistoty a bezpečí. Naopak nepřítomnost rodičovského vzoru znamená pro dítě výrazný hendikep. S laskavým, vstřícným rodičem se dítě ztotožní snadněji než s rodičem odmítavým nebo trestajícím.

„Děti, které měly uspokojivý citový vztah s oběma rodiči, byly jistější, samostatnější a chovaly se zralejším způsobem“ (Vágnerová, 2005 s. 151).

Dle Fromma (2010, s. 47) je vztah dítěte k matce a k otci je zcela odlišný, ale pro dítě stejně důležitý. Zatímco v prvních měsících a letech života se dítě nejtěsněji přimyká matce. Toto spojení začíná okamžikem porodu, když matka a dítě jsou ještě jedno i když jsou dva. Zpočátku je dítě závislé zcela na matce, ale denně se stává nezávislejší. Naučí se chodit,

mluvit, samostatně zkoumat svět. Vztah k matce ztrácí něco na svém životním významu a místo toho nabývá stále větší důležitosti vztah k otci.

Dítě při svém vývoji prochází procesem ztotožnění se s rodičem, již od útlého dětství se chová dle rodičovského vzoru.

První vztah k objektu, první identifikace u každého dítěte probíhá s matkou.

Novák (2008, s. 50), popisuje triangulanci, triádu, kterou tvoří matka, otec a dítě. V prvním období potřebuje dítě matku, ale poměrně záhy ke svému harmonickému vývoji potřebuje vytvořit i vazbu na otce, matka sama přestává dítěti stačit. V trojúhelníku já – ty – on se vytváří snadněji než ve dvojici.

Vztah s matkou v prvních měsících života usnadňuje adaptaci dítěte na svět a představuje základ pro budoucí pocit jistoty a bezpečí, který je základním předpokladem k osamostatňování dítěte. Otec se ze své pozice chová jinak než matka a proto je významným zdrojem jiných zkušeností pro dítě. Styl rodičovského chování otců a matek se do určité míry liší. Obecně tráví s dětmi méně času (nemusí být pravidlem), ale tento čas zase s dětmi tráví o to intenzivněji. Otcové poskytují dětem jiné zkušenosti, dbají více na dodržování řádu, podporují rozvoj osobnosti, schopnost přijmout riziko a prokázat odvahu. Také usnadňují proces separace dítěte od matky a usnadňují přechod dítěte do společnosti. Otcové se chovají selektivněji v závislosti na pohlaví, a tak podporují rozvoj genderové aktivity pravděpodobně více než matky. (Vágnerová, 2005, s. 149)

Vzor stejného pohlaví pro dítě je důležité pro sexuální identifikaci a společenské role. Tedy to, co společnost vyžaduje od chlapců a co od dívek. V dětství se musíme naučit přijmout, že jsem muž nebo žena. (Říčan, 2004, s. 136)

Kastová (2004, s.) mluví v souvislosti se vztahem matka – dcera o „pozitivním komplexu matky“. Dívky, které jsou utvářeny v tomto komplexu, berou své právo na existenci jako samozřejmost, jsou kreativní, dovedou žít a nechat žít. „Cítí se životem povznášeny a radují se ze svého těla, jídla, sexuality a z toho, že žijí“. K tomu, aby se dívky mohly odpoutat z úzkého vztahu s matkou, potřebují si vytvořit „pozitivní komplex otce“. Chlapec musí proto, aby se stal mužem, přejít od identifikace s matkou k identifikaci s otcem. Ovšem pokud není otec přítomen, nedojde k tomuto přenosu a syn zůstává uvězněn v identifikaci s matkou.

Otcové slouží svým synům jako vzor mužského chování a dcerám zase poskytují vzorce chování ve vztahu muže k ženám. Matka je zase vzorem ženské role pro syna. „Rodič opačného pohlaví drží často v ruce klíč k sebevědomí dítěte. Dospívající dcery potřebují otce, aby povzbuzoval jejich představu o sobě samých jako o inteligentních a zajímavých osobnostech. Pokud matky tráví čas se svým synem, ten díky tomu může zjistit, že mu nedělá problém přátelit se s děvčaty“ (Biddulph 2006, s. 83). Mámy pomáhají chlapcům pochopit opačné pohlaví. Chlapci potřebují vědět, že na mámu je spolehnouti a nemusí se bát projevovat něžné city. Pokud by to byl opak, měl by pak chlapec v dospělosti problém s proječováním náklonnosti a něžnosti vůči partnerce a svým dětem, stal by se odměřeným a chladným mužem.

2.2.1 Kult mateřství

Vzhledem k tématu práce považujeme za vhodné se v této části zmínit se o kultu mateřství.

„Kult mateřství je přesvědčení, že k péči o děti a k jejich výchově jsou vhodné pouze matky, nikoliv otcové“ (Warshak, 1996, s. 12). Dle autora jde o společenský zvyk, který nemá dlouhou historii. Jak dále uvádí od dob dávných (antického Řecka) až po 19. století byly děti v případě rozvodu svěřovány otcům, kteří rodinu zabezpečovali ekonomicky a na otce se přihlíželo jako na přirozeného ochránce rodiny. Ke změně došlo v průběhu devatenáctého století, kdy se na malé děti začalo pohlížet tak, že mají specifické potřeby, které dovedou lépe uspokojit matky. Příčinu autor spatřuje v souvislosti s průmyslovou revolucí, kdy se struktura rodinného života radikálně změnila tím, že otcové začali odcházet za prací z farem do měst. Také společnost tehdy změnila pohled na rodinu. Místo původního pohledu, který viděl rodinu jako místo přípravy dětí pro uplatnění ve společnosti, začal převládat názor, že rodina je místo, kde se o děti pečuje a kde jsou děti chráněny před vnějším světem. Ve století dvacátém, přispěl k významu mateřské péče Sigmund Freud, jehož psychoanalýza zdůrazňovala jedinečný přínos matky k psychické pohodě dítěte.

Tento trend odsunul otce daleko od rodiny, v posledních letech se otcové probouzejí zpátky k rodině.

Novák (2008, s. 28-29) uvádí, že obraz řádného otcovství prošel během posledního století výrazným vývojem. Tento vývoj rozděluje do čtyř fází:

1. Muž jako garant – v časech monarchie byl garantem morálky a řádného rozhodováním byl něco jako panovník a nikdy se nemohla mýlit.
2. Muž jako vzdálený živitel – místo obživy se přesunuje od rodiny do továren a tak se muž vzdaluje od rodiny a tráví s ní méně času, v důsledku ekonomického rozvoje dochází k oddělení pracovního a domácího prostředí.
3. Muž jako rolový a rodový model – jak se má chovat správný chlap.
4. Muž jako nový, „probuzený“ otec – otec současnosti, ten, který pečuje o děti od narození. Také výchovné aktivity jsou jiné, z mocenské pozice se mění na spíše partnerskou pozici, více citově angažovanější.

3 ROZVOD

Rozvod je pro muže i pro ženy bolestnou zkušeností, ať už je chtěný či nechtěný, plánovaný či překvapivý. Na obě pohlaví má v určitých oblastech trochu jiné dopady. Zatímco muži jsou mnohdy zvýhodněni ekonomicky, ženy jsou zpravidla zvýhodňovány v oblasti porozvodové péče o děti. V obou případech je ale tato výhoda relativní. Muži sice rozvodem zpravidla ekonomicky neztrácejí, zato ale v mnoha případech ztrácejí rodinu a subjektivní pocit domova. Ženy si sice uchovávají každodenní kontakt se svými dětmi, ale mnohdy mají značné problémy sebe a své děti adekvátně materiálně zajistit.

Rozvod je ukončení manželství rozhodnutím soudu. U nás je jediným právním prostředkem zániku manželství za života manželů.

Dle zákona o rodině č. 94/1963 Sb. § 24 může soud manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití; bere přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství.

Zákon o rodině zná tři druhy rozvodu manželství:

- a) klasický (dle § 24) spočívající na soudním zjišťování příčin manželského rozvratu, zpravidla proti vůli manžela, který návrh na zahájení řízení nepodal,
- b) dohodnutý rozvod manželů (dle § 24a) bez zjišťování příčin manželského rozvratu při splnění šesti obligatorních i fakultativních zákonných podmínek. Řízení lze provést bez osobní přítomnosti rozvádějících se manželů,
- c) ztížený rozvod (dle § 24b). Jedná se o tzv. tvrdostní klauzuli, kdy je prokázáno, že rozvod jednoho z manželů je nespravedlivou tvrdostí do jeho pokračujících osobních těžkostí. Soud nesmí manželství rozvést, když se jeden z manželů rozvodu brání a jde o manžela:
 - který se na rozvratu manželství převážně nepodílel,
 - pro něhož je rozvod zvláště závažnou újmou spíše v jeho osobní, než majetkové oblasti,
 - když mimořádné okolnosti svědčí pro zachování manželství, zejména pro věk, nemocnost apod.

Ztížený rozvod nemůže a nesmí být absolutním zabráněním rozvodu. Proto soud manželství rozvede, jestliže manželé spolu nežijí nejméně po dobu tří let.

Rozvod však není dnes jediným způsobem konce soužití manželského páru. Možný (2008, s. 206) uvádí více variant ukončení soužití:

- Opuštění rodiny jedním z partnerů.
- Rodina vyprázdněné skořápky – pár spolu bydlí, ale neposkytuje si emocionální podporu.
- Dlouhodobá nepřítomnost jednoho z manželů v důsledku jeho uvěznění, prací v cizině apod.
- Zánik některé z hlavních funkcí manželství pro fyzickou, mentální nebo emocionální patologii jednoho z partnerů.
- Přeměna manželství v tzv. rodičovské manželství, situace, kdy rodiče zůstávají v manželství kvůli dětem, ostatní funkce manželství již zanikly.
- Jeden z nejstarších způsobů zániku manželství je prohlášení manželství za neplatné.

Tak jako rodina prošla historickým vývojem, mají svůj historický vývoj i právní úpravy zániku manželství.

V dřívějších dobách byl rozvod díky církvi naprosto nemyslitelný, ve výjimečných případech mohlo být manželství prohlášeno za neplatné. Církev kladla důraz na posvátnost sňatku manželského. Rozpad tradiční společnosti v době buržoazních revolucí sebou nesl i ztrátu monopolu církve na uzavírání manželství. Od 16. století byl postupně uznáván občanský sňatek. Velká francouzská revoluce nahradila kanonické právo právem civilním a připustilo zrušení manželství rozvodem ze zákonem vyjmenovaných důvodů.

Náš současný právní řád je v regulaci zániku manželství daleko volnější, než byly a jsou normy katolické církve. Dnes mohou rozvedení muži i ženy uzavírat nový sňatek, bez limitu omezení, zákon připouští rozvod na návrh jedné strany i proti odporu strany druhé, a nevěra není sama o sobě důvodem k rozvodu. Manželství může být zrušeno, pokud jsou vztahy mezi manžely natolik rozvráceny, že manželství nemůže splnit svůj společenský účel. Vina rozvodu se dnes již nezjišťuje. (Možný, 2008, s. 209 – 211)

Rozvolnění sociálních norem, spolu se stále dostupnější možností rozvodu měla za následek raketově stoupající rozvodovost, zejména v posledních desetiletích. Pravděpodobnost zániku manželství u nás dle dostupných statistik stoupá. „Vývoj v posledních letech však naznačuje, že růst vyčerpal svoji dynamiku a situace se znovu ustaluje, leč na nové, vysoké hladině. Česká populace ve svém rozvodovém chování sleduje zhruba vzorce chování ty-

pické pro celou Evropu a v širším slova smyslu pro celou západní civilizaci.“ (Možný, 2008, s. 211) Při vysoké pravděpodobnosti a snadnosti rozvodu přestává být manželství jistotou a ztrácí se důvod k jeho uzavření. Rozvodovost se nakonec začne snižovat, protože svazky, které se rozpadají, nebyly často už ani jako manželství registrovány, byla to nesezdaná soužití. Vysoká rozvodovost se tak stala nejprve důvodem ještě vyšší rozvodovosti, aby se nakonec přičinila o kolaps vlastního růstu poklesem sňatečnosti“. (Možný, 2008, s. 214)

3.1 Psychosociální rozvod

Rozvod patří k jedné z nejbolestnějších a nejkomplikovanějších životních událostí, jaké kdy lidi prožijí. Psychology je považována za druhou nejtěžší životní situaci hned za úmrtím blízké osoby. Nejedná se o krátkodobou záležitost, ale o část životní cesty.

Rozvést se neznamena jen projít institucionalizovanými kroky právního rozvodu, ale hlavně projít individuálním vnitřním procesem psychorozvodu.

Poupětová (2009, s. 16) definuje psychorozvod jako „vnitřní psychický proces, v jehož průběhu se člověk vyrovnává se zánikem manželství a všemi jeho důsledky“. Dále dodává, že začíná obvykle dlouho před podáním žádosti o rozvod a pokračuje ještě po soudním rozvodu manželství. Průměrná doba vyrovnání se s rozvodem trvá 1 – 2 roky a odvíjí se od výchozích podmínek.

Plaňava (2000, s. 166-168) zformuloval čtyři psychorozvodové úkoly:

- Partnerské odpoutání a odstup od manželství – jde o emoční i rozumové zpracování skutečnosti, že manželství končí a že už nebude pokračovat.
- Oddělení partnerství od rodičovství a utváření předpokladů k porozvodovému rodičovství.
- Ochrana dětí, respektování jejich potřeb, zájmů i prožitků, zajistit běžnou denní péči o děti, dbát na udržení kontaktů s oběma rodiči i prarodiči a poskytovat dětem potřebné informace o dění v rodině.
- Nalezení nové identity, nového smyslu života.

Psychorozvod má své fáze, kterými je nutné projít, aby se dotyčný uzdravil a mohl nadále žít spokojeným životem. Poupětová (2009, s. 26) tyto fáze popisuje následovně:

Proces hojení začíná odmítáním skutečnosti, pokračuje léčbou bolesti, v další fázi procesu se stav začíná stabilizovat, člověk je schopen jasněji přemýšlet nad přítomností, minulostí i budoucností a následuje úplné uzdravení a vytvoření nové identity.

3.2 Vliv rozvodu na dítě

Rozvod nebo rozchod rodičů je pro dítě náročnou životní situací. Nějakým způsobem je před ni postaveno a nezbyvá mu nic jiného než se s tím smířit a přijmout tuto skutečnost.

Děti o rozvodu nerozhodují a nemají pak žádnou kontrolu nad tím, co se děje během něj a po něm. Zpravidla ani nemohou ovlivnit, jak se budou s rodiči vídat. Zvykly si spoléhat na určitou stabilitu domova a ta je teď může být narušena stěhováním, změnou zaměstnání rodičů nebo finančními problémy. Tyto ztráty jsou pro děti velmi opravdové a rodiče by na to neměli zapomínat.

Jakým způsobem se odrazí rozvod či rozchod rodičů na psychice dítěte a jeho dalším vývoji, se odvíjí od více faktorů. Velmi závisí na vyspělosti, zdravém rozumu a dobré vůli rodičů, stejně jako na věku, emocionální a psychické vyspělosti a pohlaví dítěte.

Všechny stresové situace, kterým je dítě v průběhu rodinného rozvratu a rozvodu vystaveno, mohou vést nejen k poruchám vývoje osobnosti dítěte, ke vzniku různých psychopatologických obrazů, ale také, zvláště u chlapců, k antisociálnímu chování. Nemusí se projevit hned, ale až třeba v období puberty nebo na začátku dospělosti. Mezi těmi dospívajícími, kteří takové chování projevují, jsou nadměrně zastoupeny právě osoby, které prožily těžký a dlouhodobý rodinný rozvrat“ (Matějček, 2002, s. 46)

Naštěstí naproti tomu je Novák (2012, s. 10) názoru, že rozvod je sice těžká životní zkouška, ale člověka nezahubí. Že děti samozřejmě jsou jím poznamenány, ale není pravda, že je rozvod předurčuje k tomu, aby byly duševně nemocné, narkomani a zločinci. „Statistiky nacházející častěji rozvod rodičů v životní historii zmíněných skupin, jsou jen přesným zpracováním, ne snad nepřesných, ale z kontextu vytržených čísel. Mimo jiné dost záleží na tom, co bylo u vás potom“ (Novák, 2012, s. 10) Dále konstatuje, že zhoršení školního prospěchu, výskyt vážnějších poruch chování u dětí nebo dokonce delikventní projevy nemusí být nutně důsledky změny rodinné struktury. Spíš je na místě zamyslet se nad tím, co všechno může vést k těmto problémům. Absence otce, nižší socioekonomický status ziska-

ný rozvodem, protahovaný konflikt mezi rodiči. To mohou být příčiny výrazně problémového chování dětí z rozpadlých manželství.

Matějček a Dytrych (1994, s. 139 -148) vydali několik rad a doporučení pro rodiče, aby rozvodovou situací nezhoršovali dítěti ještě víc:

1. Nepodceňujte vnímavost dítěte vůči rozvodu.
2. Zachovejte si vědomí rodičovství.
3. Zabraňte tomu, aby rozvodový konflikt pokračoval.
4. Nedopust'te popouzení proti bývalému partnerovi.
5. Zachovejte pozitivní obraz toho druhého.
6. Zabraňte kupování a podplácení dítěte.
7. Zaříd'te styk s druhým partnerem co nejlépe.

Jako důležitý faktor, který ovlivňuje reakci dítěte na stresovou situaci, zmiňuje Matějček (2002, s. 110-115) pojem resilience – tedy dobře se vzpamatovat z nějakého poškození, vzdorovat ohrožení apod. V souvislosti s tímto názvem uvádí pět vlastností, které předpovídají svému majiteli dobrou odolnost. Jsou to inteligence, svědomitost, extraverté, přívětivost a citová stabilita. Kromě těchto faktorů hraje velkou roli ještě dědičnost a výchova.

Důsledky rozvodu pro děti mohou být reversibilní i ireversibilní, což záleží na průběhu, délce trvání rozvodových procesů a zejména jednání a chování rozvádějících se nebo již rozvedených rodičů. „To, co děti chtějí a potřebují, je pokračující a, pokud možno, stabilní, perspektivní vztah s dospělými, které vnímají jako své rodiče. Proto by se měl rozvod co nejméně dotknout kvalita vztahu rodič-dítě, i když frekvence kontaktu s jedním rodičem bude pochopitelně menší“. (Sobotková, 2001, S. 134)

Velmi zřídka se v literatuře vyskytuje názor, že ne všechny děti musí nést následky toho, že žijí po rozvodu pouze s jedním rodičem, v převážné většině s matkou.

Například Novák a Průchová (2005, s. 56) jsou názoru, že samozřejmě že rozvod je pro děti ztráta. S touto ztrátou se mohou poměrně dobře vyrovnat, pokud nejsou nikým ovlivňovány a popouzeny a mají pocit bezpečí, doprovázený silnou citovou vazbou alespoň na jednoho z rodičovské dvojice. Ten by však měl kvůli dítěti zvládnout své pocity křivdy vyplývající z rozvodu. Pomáhá, pokud najdou děti ve svém okolí spolehlivou oporu, třeba i k pokrevně cizímu člověku.

Biddulf (2006, s. 76) je názoru, že chlapci vyrůstající bez otců jsou náchylnější k násilí, snáze se zraní, častěji se dostávají do nejrůznějších potíží, ve škole mají horší výsledky a dostávají se do různých vrstevnických gangů. Dcery bez otců mívají nižší sebevědomí, mají sex dříve, častěji otěhotní nebo se stanou obětí útoku a častěji nedokončí školu. Naproti tomu Novák (2008, s. 31) argumentuje tím, že pokud dítě nemá to štěstí být s oběma rodiči, potřebuje ke svému zdravému vývoji alespoň jednoho rozumného, milujícího a empatického rodiče kteréhokoliv pohlaví. Pokud matka žije s dětmi sama a otec se z jakýchkoliv důvodů v blízkosti dítěte nevyskytuje, může vytvořit podmínky pro existenci tzv. symbolického třetího. Je to někdo, kdo otce zastupuje. Může se jednat o kohokoliv ze širší rodiny. Důležité je, aby matka neizolovala dítě od zástupců mužské role a také, samozřejmě, aby poblíž něj byli vůbec byli.

3.2.1 Věk dítěte a rozvod

Často se diskutuje o tom, ve kterém věkovém období dítě snáší rozchod rodičů lépe a kdy hůře. Většinou je předpoklad, že čím je dítě menší, tím lépe se s náročnou situací vyrovná.

Matějček a Dytrych (1994, s. 134) ale zmiňují výzkumy, které prokázaly, že „neexistuje věk, ve kterém by dítě rodinným rozvratem netrpělo. Jde pouze o to, že reakce dítěte v určitých obdobích vývoje jeho osobnosti je různá.“

Již dítě v těle matky a pak i novorozenec cítí a vnímá nepohodu kolem sebe. U batolat je v dané situaci zaznamenáno více projevů denního a nočního strachu. U předškoláků zase vyšší výskyt směsi agresivity, panovačnosti a sebeobviňování. Předškoláci a mladší školáci mají tendenci obviňování z rozpadu rodiny sama sebe. Od osmi let zhruba do puberty je čas střídavého obviňování rodičů. Za viníka je střídavě považován jeden nebo druhý rodič. Typické je i střídání agresivity jak vůči sobě tak vůči jiným. Traduje se, že problémy dívek vrcholí spíše v době před rozvodem a v časech rozvodových bojů. U chlapců pak až po čase, tedy po rozvodu, ale to často i překvapivě dlouho. (Novák, 2012, s. 20)

Špaňhelová (2010, s. 95) doporučuje, aby rodiče dětí v mladším školním věku byly před dětmi upřímní, spíše situaci konstatovali, aby dítě vědělo, jak rodič danou situaci vnímá. Nechat dítě, aby se ptalo, usuzovalo a komentovalo. V období dospívání nechat děti mluvit, komentovat. Nechat dítěti prostor a čas na to, aby se mohlo vyjádřit. Aby mohl uvolnit svoje emoce. Také rodič se nemá bát tento prostor chtít. Má vyjádřit dítěti, jak je mu to líto, jak ho to mrzí, jak se cítí nešťastný, opuštěný a sám. „Dítě už je velké a tak jak jemu

pomáhal rodič celý jeho život, vedl ho, navigoval, chránil ho, vysvětloval, tak se nemá bát dát mu v tuto chvíli příležitost, aby i ono v určitém měřítku pomohlo, chránilo, řeklo, vyjádřilo...“ (Špaňhelová, 2010, s. 95).

Sdělení faktu dítěti, že se rodiče rozcházejí

Sdělit dítěti, že se jeho rodiče rozcházejí je velmi citlivá a bolestivá záležitost. Obecně platí, že se dětem nemá lhát, ale zároveň není nutné jim říkat celou pravdu, obzvláště tehdy, pokud pravda není jasná a přehledná.

Špaňhelová (2010, s. 75-77) upozorňuje, že způsob sdělení tohoto faktu je jedním z důležitých faktorů, který ovlivní reakci dítěte na rozvod rodičů. Dítě vnímá, že se v rodině něco děje, ideální je domluva rodičů, že sdělí tento fakt dítěti společně. Z důvodu, aby si dítě nemyslelo, že danou skutečnost si vymyslel jeden z nich. Říct v klidu, a co nejvíc pravdivě, stručné sdělení. Ubezpečit dítě o své lásce a být otevřeni komunikovat a diskutovat o problému s dítětem dál.

3.2.2 Komunikace rodičů a dětí během a po rozvodu

„Slova mají velkou moc, a jestliže chceme dětem opravdu pomoci získat sebedůvěru, měli bychom si dávat pozor, jak o rozvodu mluvíme“ (Coloroso, 2008, s. 116). Autorka uvádí, že se o dětech běžně mluví jako o obětech rozvodu, který v nás budí pocity ublížení, bezmoci

a zoufalství. Pak je tento termín omluvou pro všechny budoucí chyby a omyly. Změníme-li způsob, jakým o rozvodu mluvíme, budeme schopni se lépe vyrovnat se skutečností, že rozvod je minulost, ale nedovolíme, aby ovlivňoval naši budoucnost. Dle autorky také právní názvy ovlivňují tón a náladu budoucí rodičovské péče. Svěřená péče a návštěvy evokují představu vítěze a poraženého. Lepší je dle ní rovnocenný popis situace, například, že dítě od pondělí do pátku bydlí u své matky a o víkendu bydlí u svého otce.

Autorka zdůrazňuje, že bez ohledu na to, jak partneři spolu vycházeli a komunikovali v manželství, během rozvodu spolu budou muset mluvit otevřeně, činit rozhodnutí a probírat dalších několik let života jejich dítěte. A to ve chvíli, kdy ani jeden z nich nemá chuť s tím druhým mluvit slušně, přátelsky, otevřeně a smysluplně a s rozmyslem mu naslouchat.

U rozvodu jde i o majetek, který je také velmi často předmětem sporů. Rodiče by však měli tyto dva aspekty (děti a majetek) od sebe emocionálně oddělit. Důležitá, ale velmi často těžko splnitelná, je ochota zapomenout na vzájemnou hořkost, jednat s bývalým partnerem i dětmi pouze tak, jak bychom si přáli, aby ostatní jednali s námi, chovat se čestně spravedlivě a nikdy nikoho neponižovat. Naopak připustit, že ostatní mohou mít jiný názor. V tom případě je možné i po rozvodu vytvořit civilizované rodinné prostředí se dvěma domácnostmi. Důležité je aby rodiče zatěžovali problémy a stresovali děti co nejméně a co nejvíce umožnili dětem silný, láskyplný vztah k oběma rodičům. (Coloroso 2008, s. 116 – 128)

3.3 Porozvodové uspořádání

Po rozchodu rodičů se děje spousta různých variant jejich styku s dětmi. Vždy by ale mělo být důležité, aby dítě mělo kontakt s nimi oběma.

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. předpokládá v § 26 odst. 1 a odst. 2 jako možnosti porozvodové výchovy:

- a) svěřením dítěte do individuální výchovy, resp. osobní péče jednoho z rodičů;
- b) společnou výchovu; nebo
- c) střídavou výchovu.

Podle § 26 musí soud, pokud schvaluje dohodu rodičů o výchově nebo sám rozhoduje o výchově, sledovat především zájem dítěte. Totéž ustanovení zákona o rodině poskytuje soudu následující kritéria, která mají být při rozhodování v zájmu dítěte zohledněna osobnost dítěte, jeho vlohy, schopnosti a vývojové možnosti, životní poměry rodičů, citová orientace a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnost rodiče, stabilita budoucího výchovného prostředí, schopnost rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, citové vazby dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné, hmotné zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů, Soud také musí brát ohled na to, kdo dosud, kromě řádné péče o dítě, dbal o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní.

Zákon o rodině č. 94/1963 dále podle § 31, odst. 3 zohledňuje názor dítěte: dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje.

Úmluva o právech dítěte vyhlášená sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí ČSFR č. 104/1991 Sb., ve svém článku 3 odst. 1 stanoví, že "Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány." Organům státu je pak určen i čl. 18 odst. 1, který uvádí, že "Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče, nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče musí přitom být zájem dítěte."

Dle novely zákona o rodině č 94/1963 Sb. (§26) od 1. srpna 1998 již není otázka výchovy a výživy nezletilých dětí narozených v manželství, které bylo v rozpadu, spojeno se samotným rozvodem, ale je od uvedeného data tato otázka vyloučena do samostatného řízení. Dokud řízení o výchově a výživě nezletilých dětí na dobu po rozvodu není skončeno, nemůže být rozhodnuto o tom, že se manželství rozvádí. V ideálním případě toto řízení končí dohodou rodičů,

Pokud je rozhodnuto o svěřením dítěte do péče jednomu z rodičů, v žádném případě takové rozhodnutí neznamená omezení rodičovských práv a povinností rodiče druhého.

„Druhý rodič má i nadále právo podílet se na výchově, i nadále zůstává zákonným zástupcem dítěte a má právo rozhodovat spolu s druhým rodičem o podstatných věcech při výkonu rodičovské zodpovědnosti“ (Novák, Průchová, 2005. s. 59)

3.3.1 Typy porozvodové péče

Jak jsme se již zmiňovali, v současnosti je stále asi 90% dětí po rozvodu svěřováno matkám, 10% připadá do výhradní péče otce, střídavé nebo společné péče nebo jiným osobám než jsou rodiče. V této kapitole se budeme věnovat jednotlivým typům porozvodové péče a jejím důsledkům pro dítě.

Matějček, Dytrych (1994 s. 149) vidí jako „optimální formu styku po rozvodu volné pokračování rodinného vztahu. Manželství se sice rozešlo, ale oba rodiče uznávají, že jejich rodičovství pokračuje a že je třeba rodičovské vztahy k dítěti zachovat.“ Taková forma styku zcela závisí na dohodě rodičů, soud v tom to případě nemusí zasahovat. Časový rozsah a forma se dohodnou podle okolností, které všichni zúčastnění rozumně zváží.

Druhá forma styku, kterou považuje Matějček a Dytrych (1994, s. 149) za psychologicky výhodnou, je „delší doba vcelku“. To znamená, že se otec (nebo matka) vzdá návštěv jednou za 14 dní a namísto toho je u něj dítě například týden o vánočních prázdninách, týden o jarních a měsíc o velkých prázdninách. Odpadne tak dle autorů stres z víkendových návštěv a za delší dobu vcelku se tak otec nebo matka lépe sžije s dítětem. A uplatňuje ve všedním životě své rodičovské povinnosti, nejen zábavu při krátkém pobytu o víkendu. Tento fakt je podle nás pro děti velmi důležitý.

Svěření do péče jednoho z rodičů

Jak jsme se již zmiňovali, svěření do péče jednoho z rodičů je nejčastější typ porozvodové péče u nás. Obecně je známé jednak přetížení rodiče, kterým byly děti svěřeny, a zároveň odcizení a nazlobení rodiče, kterému děti svěřeny nebyly.

Výhradní péče matky

Výhradní péče matky byla dle Warshaka (1996, s. 114) našim předkům neznámou institucí, nemluvě o tom, že by byla nějakým historickým imperativem. Přesvědčení o důležitosti matky pro děti vzniklo jako reakce na ekonomické tlaky a bylo podporováno sentimentalitou, neprokázanými teoriemi a chybnými interpretacemi výsledků dřívějších výzkumů.

Jak jsme již zmiňovali, je u nás běžné, že dítě žije s matkou a s otcem má upravený styk na 1x za 14 dnů o víkendu, případně den v týdnu, kdy není nařízený víkendový styk.

Výhody tohoto styku jsou, že dítě žije pod větší jednotnou výchovou, v jednom stabilizovaném prostředí, a vnímá plně jednu rodičovskou roli. Základní nevýhodou je, že dítě nevidí, nepozná základní vztah mezi mužem a ženou, kteří jsou jeho rodiči. Nepozná ve větší míře druhého rodiče, nepozná, jak se otec chová v běžných situacích všedního dne, může vnímat chování matky jako stresové (matka má méně času, protože je na vše sama)

a mnohdy má matka finanční potíže.

Výhradní péče otce

Warshak (1996, s. 114) provedl rozsáhlý výzkum, který „vzdvihl obrovský přínos otce k vývoji dítěte a dokumentoval škodlivé důsledky jeho nepřítomnosti na psychiku dítěte. Výzkum v rodinách s výhradní péčí otce prokázal, že otcové jsou schopni kompletně

zvládnout povinnosti rodiny a jedním rodičem a že jejich děti na tom nejsou hůř než jejich vrstevníci v rodinách s výhradní péčí matky.“

Této varianty porozvodové péče je u nás nepatrné množství. Výhody a nevýhody jsou téměř stejné jako u výhradní péče matky, jen opačného rázu, ze strany otce. V rámci nevýhod je ale rozdíl ve výchově. Zatímco u matky má dítě převážně jednotnou výchovu, u otce je dost často výchova nejednotná, protože mu pomáhá například babička nebo chůva. Obě se zpravidla k dítěti chovají jinak než otec. Nevýhodou se také může stát to, že pokud má dítě potřebu se přitulit, obejmout, není naplnění této potřeby mnohdy otcům natolik přirozené jako matkám. (Špaňhelová, 2010, s. 132 – 135)

Svěřování dítěte do péče dle pohlaví

Za velmi zajímavé pokládáme výsledky Warshakova revolučního výzkumu, že „dětí ve výhradní péči rodiče stejného pohlaví – tedy chlapci v péči otců a dívky v péči matek – byly přizpůsobeny lépe než děti ve výhradní péči rodiče opačného pohlaví“. (Warshak, 1996, s. 117) Z jeho pozorování vyplynulo, že děti v tomto typu péče jednaly zraleji, samostatněji, byly více společenské a méně se něčeho dožadovaly než děti ve výhradní péči rodiče opačného pohlaví. Mezi otci a syny byl zřetelný duch kamarádství stejně jako mezi matkami a jejich dcerami.

Dále však dodává, že pohlaví je jen jeden z více faktorů ovlivňujících volbu porozvodového uspořádání. Důležitá je také kvalita vztahu dítěte ke každému z rodičů, výskyt násilí v rodině a hlavně každý případ je nutné zvážit jednotlivě na základě daných pozitiv a negativ.

Střídavá péče

Rodiče se střídají rovnoměrně dle pravidelně rozdělených časových intervalů při výchově dítěte. Tomuto porozvodovému uspořádání se budeme věnovat, vzhledem k tématu práce, podrobně v samostatné kapitole.

Společná péče

Warshak (1996, s. 148-151) popisuje péči společnou jako „situaci, ve které se rodiče podílejí na rozhodování o důležitých záležitostech dítěte, a čas, který tráví dítě s rodiči, je rozdělen rovnoměrněji než v typickém uspořádání výhradní péče jednoho rodiče“. Čas stráve-

ný s rodiči není přesně rozdělen do pravidelných intervalů jako u střídavé péče, dítě může měnit domov často, třeba 2x týdně nebo zřídka, jako jednou za rok. Může mít jeden hlavní domov u jednoho z rodičů anebo domov, kde se rodiče střídají. Společná péče vyžaduje především dobrou vůli rodičů, jejich vzájemný respekt, a vyznačuje se vysokou mírou flexibility a spolupráce. Aby v době, kdy to děti nejvíce potřebují, se jim dostávalo ujištění o trvalé lásce obou rodičů, aniž by byl jeden primární nebo měl větší autoritu než jiný.

3.3.2 Rizika spojená se svěřením do péče jednoho z rodičů

Při svěření dítěte do péče pouze jednoho z rodičů je velmi důležité, aby dítě udržovalo kontakt i s rodičem druhým. V opačném případě to může znamenat riziko pro vývoj dítěte. Vzhledem k tomu, že většina dětí je svěřována do péče matky, literatura uvádí v převážné většině rizika spojená s absencí otce, ale v případech, kdy je dítě svěřeno do péče otce a chodí k matce na návštěvy, týkají se rizika samozřejmě i matky.

Bakalář (2006, s. 30 – 36) shrnuje rizika takto:

1. Riziko dramatického vývoje pro domácnost matka (otec) – dítě, v tom smyslu, že matka (otec) může onemocnět, ztratit zaměstnání a tím přijít o finanční příjem, v horším případě může přijít dítě o matku (otce). Pokud je dítě zvyklé bydlet a částečně žít a vycházet s druhým rodičem, bude pro něj v případě neštěstí snazší se s tímto faktem vyrovnat, protože ví, že má ještě jednoho milujícího rodiče.
2. Riziko nepříznivého vývoje – ve smyslu chudoby, citové deprivace, problémů ve škole, delikventní až asociální chování, neschopnost v dospělosti navázat zdravý partnerský vztah.
3. Riziko vzniku syndromu zavrženého rodiče.

3.3.3 Syndrom zavržení rodiče

Syndrom zavrženého rodiče (dále jen SZR) je relativně nová porucha, která se objevila na počátku osmdesátých let minulého století ve spojitosti se změnou svěřování dětí do péče rodičům. Předtím byly víceméně automaticky děti svěřovány výhradně matkám. Zavržení, odmítání nebo odcizení rodiče ze strany dítěte může být zaměřeno jak proti otci, tak proti matce. To, že na něj nejčastěji poukazují otcové, je opět dáno tím, že většina dětí je po roz-

vodu svěřována matkám. Tento termín zavedl americký psychiatr Gardner. Autor (2010, s. 27-28) definuje SZR následovně: „SZR je porucha, která vzniká téměř výhradně v kontextu sporů o svěření dítěte do péče. Jejím prvotním projevem je kampaň očerňování namířená proti jednomu rodiči, ačkoli není opodstatněná. Je důsledkem kombinace manipulování dítěte jedním rodičem a vlastního přispění dítěte k démonizaci druhého rodiče“. Dítě rodiči, se kterým žije a na němž je závislé, bezvýhradně věří. Také v tomto případě platí, že stokrát opakovaná lež se stane pravdou. „Diagnóza SZR je definována souborem příznaků u dítěte, nikoli mírou snahy zvrhujícího jedince navodit syndrom“ (Gardner, 2010, s. 27). Navození SZR u dítěte je formou citového zneužívání, podobně jako je tomu u tělesného a sexuálního zneužívání, může poškodit dítě na celý život.

4 STRÍDAVÁ PÉČE

V podobě právní normy, jde o jev v dějinách lidstva nepříliš starý. Ve světě se začaly objevovat první právní předpisy o střídavé výchově okolo 80. let minulého století, v souvislosti s vysokou rozvodovostí v USA, v severských zemích a v Belgii. ČR patří ke třem zemím v Evropě s nejvyšším podílem dětí ve výchově pouze jednoho rodiče.

V České republice je společná rodičovská zodpovědnost v zákoně již od roku 1963.

Zákon o rodině zná tento typ porozvodového uspořádání od roku 1998: §22, odstavec 2 ve znění pozdějších předpisů: „Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby“.

I když zákon zná pojem střídavá péče od roku 1998, rozhodnutí, která by odpovídala tomuto typu porozvodového uspořádání, se objevovala již dříve a to když se rodiče na takovémto způsobu dohodli a soud jejich dohodu schválil.

Na základě údajů ze statistických ročenek 1999-2011 (justice.cz, © 2011) jsme pro lepší přehlednost vyjmuli pouze údaje podstatné pro naši práci a sestavili pro lepší přehlednost vlastní tabulku. Kompletní tabulky ve své původní podobě uvádíme v příloze č. 2.

Jak je z tabulky níže uvedené patrné, i když se postupně se zvyšuje počet dětí svěřených po rozvodu do společné nebo střídavé péče, jde zatím jen o velmi malé procento z celkového počtu dětí z rozvedených rodin.

ROK	Výhradní péče matky	Výhradní péče otce	Střídavá nebo společná péče	Svěření jiné fyzické osobě	CELKEM
2011	14274	1371	1344 (7,88%)	74	17063
2010	15148	1597	1220 (6,76%)	80	18045
2009	16212	1622	1088 (5,72%)	79	19001
2008	16672	1708	896 (4,63%)	70	19346
2000	17915	1411	304 (1,54%)	86	19716
1999	20161	1500	28 (0,13%)	105	21794

Tabulka 1 - Statistika svěřování do péče po rozvodu 1999-2011 v ČR

Názory odborníků ani veřejnosti na střídavou péči nejsou zdaleka jednotné. Vlnu emocí v posledních letech zvedl návrh novely, která by střídavou péči stavěla na první místo při rozhodování soudu o svěřeni dítěte do výchovy po rozvodu. Tato novela byla nakonec zamítnuta, což mělo za příčinu vlnu nevole hlavně ze strany mužů, kteří chtěli mít prostřednictvím střídavé péče zintenzivnit vztah se svými potomky. Střídavá péče v Česku není příliš rozšířená, statistiky uvádí kolem pěti procent.

„Při střídavé výchově je dítě v určité, přesně vymezené době svěřeno do péče jednoho rodiče a v jiné, časově srovnatelné době, je pak svěřeno do péče druhého. Soud vymezí práva a povinnosti obou rodičů v takto se střídajících úsecích“ (Novák a Průchová, 2005, s. 67).

Doba vhodná k začátku střídavé péče:

Dle Špaňhelové (2010, s.139) je věk dítěte k začátku střídavé péče velmi individuální, ale převážně doporučuje, aby se tak dělo od 3 let věku dítěte, neboť do tohoto věku potřebuje dítě stabilní domov, aby získalo pocit jistoty a bezpečí. Pak už může daná prostředí měnit. Do doby tří let věku dítěte autorka doporučuje rodičům, kteří nežijí spolu, aby se alespoň o dítě starali společně. Dle jiných psychologů je to věk od 10 let, tedy od doby, kdy si dítě už může samo o změně rozhodnout a je již samostatné, je mu již dobře srozumitelný čas, co kdy bude a podobně.

Podmínky fungující střídavé péče:

Základním předpokladem je tolerance rodičů, schopnost domluvit se, vůle spolupracovat a respektovat druhého navzájem. Překonat křivdu a bol z rozvodu, schopnost nést zmínky jeden o druhém (zejména ze strany dítěte) bez negativních komentářů. Svěřeni dítěte do střídavé výchovy rodičů nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivalitě, ale vyjádřením kvalitního a pozitivního vztahu rodičů k dítěti; to předpokládá toleranci, vyspělost a dobrou vůli všech zúčastněných. Důležitým předpokladem je také, aby jeden rodič neovlivňoval dítě v neprospěch rodiče druhého.

Mezi další podmínky patří souhlas dítěte, které ví a rozumí tomu, co ho čeká, jeho přání žít s oběma rodiči. Předpokládá se také určitá flexibilita dítěte, přijatelná vzdálenost obou domovů, přijatelné sociální a bytové poměry, návštěva jednoho stabilního školního zařízení. Důležitá je i domluva na mimoškolních, kulturních a sportovních aktivitách a finanční stránka – rodiče se dělí o veškeré výdaje za dítě.

Rodiče se musí dohodnout na mnoha podrobnostech týkajících se běžného denního života dítěte, zejména na tom, zda bude mít dítě u každého rodiče věci nebo si je bude sebou přenášet, kdo bude dítěti práť, nakupovat nákladnější vybavení apod. Rozdělení a plánování každodenních běžných aktivit. Jasně si vymezit, kdo je za co zodpovědný, jaké záležitosti bude který rodič řešit. Rodiče se musí dohodnout na trvalém bydlišti dítěte.

Důležitá je i domluva na mimoškolních, kulturních a sportovních aktivitách a neopomenutelná je také finanční stránka, protože rodiče se dělí o veškeré výdaje za dítě.

V neposlední řadě je předpokladem dobrého fungování střídavé péče je přání dítěte žít s oběma rodiči a podobný přístup k výchově dítěte u obou rodičů. Pozitivní atmosféru tohoto porozvodového uspořádání také může narušovat negativní zásahy ze strany dalších blízkých osob, např. prarodičů na straně obou rodičů dítěte, zejména babiček. Neboť v době jejich rodičovství zpravidla o dítě muž nepečoval, v rodině byl pouze přítomen.

Intervaly střídavé péče:

Dle Špaňhelové (2010, s. 140) jsou to intervaly nejčastěji týden, u větších dětí 14 dní. Vše záleží na dohodě a situaci. Novák (2005, s. 67-68) uvádí, že nejdříve se podle zahraničních vzorů očekávalo, že ke střídání bude docházet po měsíci. Praxe v ČR však ukázala, že je možné střídání i kratší, zhruba po týdnu. Autor je názoru, že délka intervalu se odvíjí od zájmu rodičů spolupracovat. Kratší interval vypovídá o dominantním zájmu zachovat dítěti opravdový kontakt s otcem i matkou, delší interval je známkou toho, že se jeden z rodičů se střídavou péčí neztotožnil a tak „připravuje v delším časovém úseku dítě na další těžké období“.

Varianty střídavé péče

Nejčastější variantou jsou dva domovy rodičů a dítě střídavě žije v jednom z nich. Druhou, méně praktikovanou variantou je jeden domov a rodiče se v něm střídají. Tato možnost je ale finančně náročná a také pokud mají rodiče nové partnery, velmi náročná na realizaci a organizaci.

Výhody střídavé péče:

Špaňhelová (2010, s. 141-142) spatřuje výhody pro dítě v tom, že žije u obou rodičů, vnímá, jaké mají vlastnosti, dovednosti, záliby, dítě není ochuzeno ani o mateřskou ani o ot-

covskou roli. Dítě čerpá z obou rodičů, poznává přístup každého z rodičů k životním situacím, všedním i náročnějším.

Výhodou pro rodiče je, že se může v době, kdy není s dítětem, více věnovat svým zálibám, práci nebo odpočívat a naopak, v době, kdy u něj dítě bydlí, intenzivně se mu věnovat. To je velké plus oproti výhradní péči jednoho rodiče, kdy je tento rodič velmi zaneprázdněn a unaven a v konečném důsledku se dítěti věnuje mnohem méně. Výhody zejména ve dvoukariérových manželstvích optimálně rozložit čas a předejít tak „rodičovské vyhaslosti“. Není tu rodič „na neděli a na všední den“.

„Střídavá výchova omezuje pocity ztráty a tím zvyšuje sebeúctu dětí“ (Novák, Průchová 2005, s. 70).

Nevýhody střídavé péče

Ze strany rodičů: Ve většině případů jsou těžké začátky a mnohdy oprávněné obavy matek, jestli muž zvládne stejně dobře pečovat o dítě jako ona. Proto je důležité v mnoha směrech postupovat pomalu, o všem s dítětem mluvit. Novák (2005, s. 69) uvádí mezi nevýhodami SP pro některé rodiče také okolnosti, kdy jeden z rodičů nedůvěřuje druhému a vadí mu, že nebude mít výchovné působení pod kontrolou. Důvodem také bývá argument „Kdybychom se dokázali domluvit, to bychom se nemuseli rozvádět.“

Mezi nečastější argument kritiků střídavé péče patří, že dítě v důsledku tohoto porozvodového uspořádání nemá domov. Odborníci však zastávají názor, že je to pouze nesmyslná argumentace ryze z hlavy dospělých. Dítě se se dvěma domovy dokáže srovnat.

Ze strany dítěte je to mnohdy jeho malá flexibilita, únava dítěte z časté změny domovů a stěhování se. Jedním z největších argumentů proti střídavé výchově je, že dítě nebude nikam patřit, nebude mít domov. Novák (2012, s. 106), ale reaguje tím, že již od raného věku je součástí výchovy dělení se, tedy, aby e děti dokázaly rozdělit s ostatními dětmi. Dle autora tedy, v případě, že není tento pocit problémovosti v dětech uměle vyvolán, dokáží bez problémů přijat fakt, že se o něj rodiče chtějí podělit. Děti jsou dle něj zvyklé pobývat u prarodičů a tím pádem jim střídání domovů vadit nebude.

Dítě se se dvěma domovy tedy dokáže srovnat. Faktem ale zůstává, že toto uspořádání není vhodné pro každé dítě a klade zvýšené nároky jak na dítě, které si buduje svou identitu v měnícím se prostředí, tak na rodiče, kteří musejí nadále tomuto uspořádání přizpůsobit

své životy a vyjít dítěti maximálně vstříc. V neposlední řadě se jedná o nároky materiální: ne všechny rodiny si mohou dovolit mít potřebné zařízení dvakrát a neustálé stěhování celého dětského majetku je obtížně proveditelné. Střídavá výchova také vyžaduje uspokojujivé řešení bytové situace, nejlépe tak, aby dítě mělo u obou rodičů svůj pokoj či alespoň vlastní prostor.

Výhody a nevýhody výstižně shrnuje Novák (2005, s. 70), který střídavou výchovu přirovnává k protéze nahrazující končetinu: „Protéze dobře vymyšlené, vynikajícím způsobem konstruované, funkční, nenápadné, ba svým způsobem i elegantní. Stále to ale je určitá náhražka končetiny zdravé“.

Střídavá péče nařízená soudem

V některých případech soud rozhodne o střídavé výchově, pokud se rodiče nedokáží dohodnout, komu dítě bude po rozvodu svěřeno. Otázkou je, jestli je vhodné nařídit střídavou péči soudem bez toho aniž, by si to rodiče přáli. Soudní nařízení může mít svá pozitiva v tom, že právě mezi rodiči, kteří ne zcela dobře komunikují, je střídavá péče podnětem a motivací k tomu, aby se snažili spolu co nejvíce spolupracovat. Střídavá výchova nutí rodiče, který nebyl této formě nakloněn a na jehož straně chybí ochota ke komunikaci, aby své chování změnil. Pokud ale rozhodnutí soudu nepomůže ke zlepšení komunikace mezi rodiči, pak se soudní spor zpravidla obnoví a může se stát, že dojde ke změně výchovy a svěření dítěte do výchovného prostředí jednoho z rodičů. Takové chování a jednání rodičů ale negativně ovlivňuje psychiku dítěte.

4.1 Střídavá péče ve světě

Praxe v jednotlivých zemích se velmi liší. Všechny státy, o kterých se budeme zmiňovat, se primárně řídí podle úmluvy o právech dítěte z roku 1989, článku 3, který zní: „Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.“ V tomto duchu by mělo být každé rozhodnutí v zájmu dítěte. V některých státech není doposud zakotvena v právu rodičovská zodpovědnost ani možnost střídavé péče. Jako výsledek porozvodového uspořádání střídavé péče však vstoupily v platnost v rodinném právu poslední roky 20. století v několika zemích EU.

Současný evropský trend v rodinném právu v evropských zemích momentálně silně směřuje od péče jedním rodičem k péči sdílené a střídavé. Tento trend uznává důležitost toho, aby byli oba rodiče a široká rodina zahrnuti do života dítěte po rozvodu rodičů.

Za průkopníky střídavé péče se považuje Švédsko, Německo a Nizozemsko, nejvíce zkušeností však mají v USA, kde střídavá nebo společná péče funguje od 80. let minulého století (Tromp, 2009).

Chtěli bychom nyní stručně nastínit, jaká je situace ve vybraných státech Evropy, v USA, a v Austrálii. Název střídavá péče se podle země mění, mluví se například o společné péči nebo sdílené péči. Všechny tyto názvy jsou ale alternativou naší střídavé péče.

Slovensko

Na Slovensku řeší podobné problémy se střídavou péčí jako u nás. Slovenské právo je velmi blízké českému, Slovenská právní úprava obsahuje pouze svěřeni nezletilého dítěte do výchovy otce nebo matky, společnou nebo střídavou výchovu neupravuje. Odborná veřejnost však zastává názor, že soudu nic nebrání, aby schválil dohodu rodičů, která střídavou nebo společnou výchovu zakládá. (Kornel, 2009)

Polsko

Soudní praxe pouze zastává stanovisko, že svěřeni výkonu rodičovské moci oběma rodičům by mělo být podmíněno dobrými vztahy mezi rodiči a schopností rodičů vykonávat rodičovskou moc společně. Při rozvodu rodičů nebo na žádost nesezdaných rodičů rozhoduje soud o úpravě rodičovské odpovědnosti. Rodiče mohou soudu předložit dohodu ke schválení, dohoda ale musí být ve smyslu svěřeni do péče jednoho rodiče: Rodičovská odpovědnost náleží vždy oběma rodičům, soud pouze určí, u kterého rodiče bude dítě bydlet. Stanoví také styk s druhým rodičem. Oba rodiče mají stále stejnou rozhodovací pravomoc a k významnějším záležitostem je potřeba souhlas obou rodičů. Když se nedohodnou, rozhodne soud o každé sporné záležitosti. Společná péče je možná pouze pokud rodiče spolu žijí, u odloučených rodičů možná není.

V Polsku i na Slovensku stejně jako u nás stále převládá trend, že je péče o nezletilé dítě obvykle svěřována matkám. (Kornel, 2009)

Rakousko

Při rozvodu rodičů nebo na žádost nesezdaných rodičů soud rozhoduje o úpravě rodičovské odpovědnosti. Rodiče mohou soudu předložit dohodu ke schválení, kterou soud schválí, pokud bude v zájmu dítěte. Dohoda vždy musí obsahovat hlavní místo trvalého pobytu dítěte. Při neexistenci dohody soud vždy dítě svěří do výhradní péče jednoho z rodičů. Druhý rodič má právo na styk s dítětem, dále má právo na informace o dítěti. Výhradní rodič musí druhému rodiči oznámit stěhování do zahraničí, nevyžaduje se souhlas, ale musí to oznámit včas, aby druhý rodič měl čas vznést k tomu svoje připomínky, a soud pak rozhodne v nejlepším zájmu dítěte. Společná péče znamená stejnou rodičovskou odpovědnost pro oba rodiče jako za trvání rodiny. Je možná pouze po souhlasu obou rodičů na základě jejich dohody. Je stanoveno, že soud nesmí nařídít společnou péči proti vůli rodičů, nebo i jen jednoho rodiče. Pokud už mají rodiče společnou péči o dítě na základě dohody a kterýkoliv z nich požádá o její zrušení, soud ji musí zrušit a rozhodnout o výhradní péči podle nejlepšího zájmu dítěte.

Za velmi zajímavý pokládáme fakt, že děti od 14 let mohou samy podávat návrhy týkající se péče a výchovy a odmítnout styk s druhým rodičem. V principu se však má za to, že v zájmu dítěte je kontakt s oběma rodiči. (jedendomov ©2011)

Německo

Při rozvodu rodičů soud péči o dítě neřeší, ale dítě automaticky přechází do společné péče rodičů. Oba rodiče mají stále stejnou rodičovskou odpovědnost jako za trvání rodiny a předpokládá se jejich vzájemná dohoda při rozhodování o všech záležitostech v životě dítěte. Rodiče také mohou mezi sebou sepsat dohodu o výkonu rodičovské odpovědnosti, kterou soud chválí, pokud bude v nejlepším zájmu dítěte. Při sporech mezi rodiči je zde silná snaha motivovat rodiče k uzavření dohody o jakémkoliv uspořádání, které bude jim oběma vyhovovat.

Německo praktikuje tzv. Cochemský model, který je založen na principech sdíleného rodičovství. Podle tohoto modelu musí rodiče k rozvodu a jednání o dětech přijít už s plánem péče o děti po rozvodu. (Tromp, 2009)

Pokud společná péče nefunguje a rodiče se nemohou dohodnout, může soud, který vždy zváží nejlepší zájem dítěte a pak dítě může svěřit do výhradní péče, kdy rodičovská odpovědnost a rozhodovací pravomoc náleží jen jednomu rodiči. Druhý rodič má právo na styk

s dítětem. Pokud prokáže druhý rodič oprávněný zájem, může požadovat i informace o dítěti.

V Německu jsou velmi rozvinuté mediační a další služby, které pomáhají rodičům nalézt dohodu při sporech. Rodiče jsou k tomu velmi motivováni. Proto ve většině případů rodiče dříve nebo později s pomocí odborníků k dohodě dojdou a najdou řešení, které bude všem vyhovovat. (Tromp, 2009)

Nizozemí

Společná rodičovská zodpovědnost platí v Holandsku od 1996. V roce 2009 přijali zákon o pokračování rodičovství po rozvodu, který obsahuje prvky posilující výchovu oběma rodiči i po rozvodu, garantuje základní principy rovnosti obou rodičů po rozvodu a důrazně stimuluje rodiče, aby vypracovali v rámci porozvodového procesu společný rodičovský plán. (Tromp, 2009)

Švédsko

Při rozvodu rodičů soud péči o dítě neřeší, ale dítě přechází automaticky do společné péče rodičů. Rodiče dál mají rodičovskou odpovědnost jako za trvání rodiny a předpokládá se jejich vzájemná dohoda při rozhodování o všech záležitostech v životě dítěte. Rodiče mohou také upravit rodičovskou odpovědnost dohodou, kterou předloží ke schválení komisi sociální péče. Pokud společná péče nefunguje a rodiče se nemohou dohodnout, obrátí se na soud, aby otázku péče o dítě rozhodl. Soud potom dítě svěří do výhradní péče jednoho z rodičů, kdy rodičovská odpovědnost a rozhodovací pravomoc náleží jen jednomu rodiči. Druhý rodič má právo na styk, který výhradní rodič musí respektovat. Názor druhého rodiče se také zjišťuje v nejzásadnějších otázkách, např. adopce dítěte. (jedendomov ©2011)

"Většina dětí zůstává po rozvodu se svou matkou, ale jen zřídka se otcové zříkají nebo dokonce ztrácejí kontakt se svými dětmi. Okolo 90% všech dětí ve Švédsku, které pocházejí z rozvedených rodin, má rodiče, kteří péči o něj sdílejí společně. Tato skutečnost dává otcům velice silnou vyjednávací pozici u rozvodu při žádosti o svěření dítěte do péče. Mnoho dětí po rozvodu stráví téměř stejnou dobu jak s matkou tak i otcem. Studie z roku 1982 odhalila, že 28 % rozvedených otců nemělo se svými dětmi žádný kontakt, v roce 2002 toto číslo kleslo o 10%." (Aifredsson, 2011)

Francie uzákonila kombinaci společné rodičovské zodpovědnosti a společné, střídavé výchovy v roce 2002. Zhruba 15% dětí z rozvedených rodin vyrůstá ve společné výchově s alternujícím bydlením. (Tromp, 2009)

Španělsko

Možnost střídavé péče se využívá kromě pár výjimek pouze po dohodě a na návrh obou rodičů. Výjimečně může soudce o střídavé péči rozhodnout i bez souhlasu jednoho rodiče, ale jen pokud uzná, že pouze střídavou výchovou budou nejlépe ochráněny zájmy nezletilého dítěte. Zajímavé je, že soud vždy vyslechne dítě starší 12 let, i při schvalování dohody rodičů. Soud může rodičovskou pravomoc mezi rodiče rozdělit, tedy přidělí každému rodiči právo rozhodovat o určitých konkrétních záležitostech dítěte. (Jedendomov.cz, 2011)

Itálie

Itálie uzákonila kombinaci společné rodičovské zodpovědnosti a společné, střídavé výchovy v roce 2006.

USA

Ve Spojených státech byla střídavá péče uvedena do soudní praxe v roce 1973, čili mají čtvrtstoletí náskok. První výzkum těchto rodin proběhl v roce 1979. V současné době je dětí svěřených do střídavé péče cca 20 %, Nejvíce výzkumů (asi 400) bylo provedeno právě ve Spojených státech.

Dle Tyla (2006) prakticky všechny studie zjistily významně lepší socializační podmínky i výsledky dětí, které se nacházejí ve společné/střídavé péči ve srovnání se situací, kdy se děti nacházejí v péči pouze jednoho rodiče (zpravidla matky).

Autor je shrnul pod pojmem celkové adaptace. Všechny výzkumy konsistentně zjistily, že děti ve společné (střídavé) péči obou rodičů jsou významně lépe adaptovány ve všech ukazatelích: tělesné a duševní zdraví, rodinné vztahy, behaviorální a emoční adaptace, sebeúcta než děti v péči jednoho rodiče. Dalším významným zjištěním bylo, že adaptace dětí ve společné (střídavé) péči obou rodičů se neliší od dětí v úplných rodinách.

„Nálezy se shodují s předpokladem, že společná péče je pro děti výhodná, protože usnadňuje trvalé pozitivní spojení s oběma rodiči“ (Tyl, 2006).

Austrálie

Austrálie je příkladem toho, kdy bylo sdílené rodičovství zlegalizováno (2006) bez ohledu na skutečný dopad v praxi a na to, že nemá pozitivní vliv na skutečné uspořádání po rozvodu. Množí se stížnosti, že děti díky tomuto právnímu řešení vyrůstají v nepřátelském rodinném prostředí. Proto bude australská legislativa přehodnocována, neboť se ukázalo, že v praxi je tato politika spíše dětem nepřátelská, zejména proto, že rodiče se nedokážou domluvit, děti mají dva domovy, apod. (Tromp, 2009)

5 ADOLESCENCE

Časové ohraničení adolescence je vnímáno různými autory rozdílně. Říčan (2004, s. 191) vymezuje adolescentní období zhruba mezi patnácti a dvaceti lety, kdy je člověk na vrcholu mládí.

Vágnerová (2008, s. 323) dělí adolescenci na ranou mezi 11 – 15 rokem (pubescence) a pozdní mezi 15 a 20 rokem života. My se budeme zabývat vzhledem k zaměření mé diplomové práce na adolescenty na prahu dospělosti.

Počátek adolescence je zpravidla dobou, kdy mladý člověk tělesně dozrává a kdy volí studijní obor – začátek přípravy na profesní život. Konec období je velmi individuální, záleží na biologickém a sociálním vývoji jedince. Období adolescence se postupně prodlužuje do vyššího věku, takže sem patří i začínající vysokoškolák.

„Kdyby bohové měli určitý věk, bylo by Venuši sedmnáct a Apollonovi dvacet. V této době je člověk nejkrásnější, tělesně i duševně nejsvěžejší, nejdychtivější a nejbystřejší. Bere svůj život zodpovědně a svobodně do svých vlastních rukou.“ (Říčan, 2004, s. 191) Zároveň je, jak je obecně známo, však dospívání období těžké a plné zvrátů. Toto období bývá spojeno s vážnými osobními krizemi a kotrmelci. Až koncem období se obvykle objevuje radostnější ladění, převládá pocit vnitřní síly, mládí a krásy, dochází k citovému a rozumovému prohloubení a zklidnění.

Tomuto stádiu odpovídá také určitý způsob trávení volného času, způsob řeči, móda v oblékání, hudební vkus a životní filosofie.

Říčan (2004, s. 211) dále uvádí, že adolescenti jsou na vrcholu inteligence nebo se k tomuto vrcholu přiblíží natolik, že jsou v každé diskuzi rovnocennými partnery svých rodičů i učitelů. Adolescentovy úsudky jsou bystřejší, rychlejší, přímočařejší a originálnější, ale také někdy ukvapenější. Dnešní mládež se zabývá různými otázkami svědomí, odpovědnosti a viny, spravedlnosti a zla. „Podle absolutních norem, podle nichž sám nedovede žít, soudí adolescent přísně společnost, především rodiče, samozřejmě i učitele a lékaře, o farářích nemluvě – a nezastaví se před žádnou autoritou.

Na konci tohoto období je mladý člověk citově zkušenější, vzdělanější a vážnější a jeho intelekt je vycvičenější. Tito mladí už vědí, co chtějí, mají životní plány, které jsou realis-

tické a uskutečnitelné. Blíží se doba, kdy bude muset přijmout zodpovědnost za svůj život, což je jedno z kritérií vstupu do dospělosti.

V této životní fázi je také nutné pro mladého člověka dokončit fázi osamostatňování se (separace) od rodičů. „Vztahy k rodičům musí opravdu ochladnout a uvolnit se, má-li být dospívající připraven a volný pro zralou lásku mladé dospělosti“. (Říčan, s. 214) tato fáze bývá mnohdy bouřlivá, ale v normálních případech tento proces separace končí obnovením pozitivního vztahu k rodičům.

V dospívání mívají chlapci i dívky dobré vztahy většinou s matkou než s otcem. Je to dáno tím, že potomci od útlého věku zpravidla tráví více času s matkami než s otcí. Dívky často udržují k matce blízký vztah i nadále, kdežto dosavadní nezávislost synů na matkách se spíše prohlubuje. (Janošová, 2008, s. 217 – 218)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 METODOLOGIE VÝZKUMU

Druhá část diplomové práce navazuje na předchozí část teoretickou a zabývá se výzkumem postojů adolescentů ke střídavé péči.

6.1 Téma výzkumu

Téma porozvodové péče je v současnosti velmi aktuální a diskutované, neboť se podle dostupných statistik se v České republice rozvádí každé druhé manželství. Dítě je po rozvodu svěřováno v devadesáti procentech matce a jen malá část dětí do výhradní péče otce. Zanedbatelné procento pak do péče střídavé nebo společné. K tématu výzkumu nás inspirovala současná veřejná (aktuální) diskuze o svěřování dítěte do střídavé péče, která by měla podpořit a posílit pozici otců v souvislosti s porozvodovým uspořádáním. Právě střídavá péče byla tématem k diskusi českých zákonodárců o návrhu novely zákona o rodině, ve které by byla střídavá péče upřednostňována před ostatními variantami porozvodové péče. V tomto výzkumu nás zajímal náš názor těch, kterých se to přímo týká – našich potomků.

6.2 Výzkumné cíle

V rámci empirické části chceme zmapovat postoj adolescentů ke střídavé péči. Naším hlavním výzkumným cílem tedy bylo zjistit, **jaký postoj zaujímají adolescenti ke střídavé péči.**

Následně jsme formulovali dílčí cíle výzkumu:

1. Zjistit postoj adolescentů k porozvodovému uspořádání.
2. Zmapovat stanovisko adolescentů k rozhodování o střídavé péči.
3. Zjistit názor adolescentů na výchovu dětí v porozvodové péči.
4. Zjistit postoj adolescentů ke komunikaci rodičů a dětí po svěřování do střídavé péče.
5. Zjistit názor adolescentů na podobu střídavé péče.

6.3 Výzkumné otázky a hypotézy

Hlavní výzkumná otázka zní: Jaký je postoj adolescentů ke střídavé péči?

K dílčím cílům byly stanoveny odpovídající podotázky a vytvořeny hypotézy:

1. Jaký je postoj adolescentů k typům porozvodové péče?

- 1.1. Jaké jsou rozdíly v preferenci porozvodové péči dle pohlaví?

H1: Předpokládáme, že chlapci by častěji volili střídavou péči než dívky.

- 1.2. Jaké jsou rozdíly v preferenci porozvodové péče dle rodiny? (rozvedené/nerozvedené)

H2: Předpokládáme, že adolescenti z rodin nerozvedených by častěji volili střídavou péči než adolescenti z rodin rozvedených

2. Jaký je postoj adolescentů k rozhodování o střídavé péči?

- 2.1. Jsou názory adolescentů z rodin nerozvedených a rozvedených na dohodu rodičů po nařízení střídavé péče soudem stejné nebo se liší?

H3: Předpokládáme, že adolescenti z nerozvedených rodin se častěji domnívají, že po nařízení střídavé péče soudem rodiče lépe dohodnou než adolescenti z rodin rozvedených.

3. Jaký je názor adolescentů na výchovu dětí po rozvodu?

- 3.1. Je mínění o podílu výchovy rodičů po rozvodu stejné u adolescentů z rodin nerozvedených i z rodin rozvedených?

4. Jaký mají adolescenti postoj ke komunikaci rodičů a dětí po svěřením do střídavé péče?

- 4.1. Považují adolescenti z města častěji střídavou péči za pokračování rodiny než adolescenti z vesnice?

H4: Předpokládám, že adolescenti z města častěji považují střídavou péči za pokračování rodiny než adolescenti z vesnice.

5. Jaké je stanovisko adolescentů k podobě (podmínkám) střídavé péče.

6.4 Druh výzkumu

Na základě výzkumného problému, který si klade za cíl zmapovat postoj adolescentů ke střídavé péči, a velkého počtu respondentů výzkumného souboru jsme zvolili výzkum kvantitativní.

Jako výzkumný nástroj jsme použili nestandardizovaný dotazník, který jsme pro tento účel vytvořili. „Dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba odpovídá písemně“ (Chrátka 2007, s. 163).

Dotazník se skládal z 20 otázek, z nichž bylo 11 zavřených, 6 polouzavřených a 2 otevřené a jedna škálová s pětibodovou stupnicí.

Položky v dotazníku jsme pro lepší vyhodnocování výsledků výzkumu podle rozdělili do oblastí dle výzkumných otázek:

1. Demografické otázky (otázka č. 1 – 5)
2. Typy porozvodové péče (otázka č. 7, 9)
3. Rozhodování o střídavé péči (otázka č. 10 – 13)
4. Výchova dětí po svěřeni do střídavé péče (otázka č. 8, 16)
5. Komunikace rodičů a dětí po rozvodu (otázka č. 15, 17, 19F)
6. Podmínky (podoba) střídavé péče (otázka č. 14, 18, 19 A, B, C, D, E, G, H)

Otázka č. 6 měla v dotazníku funkci kontaktní položky, měla za úkol uvést respondenty do problému. Proto není zařazena do žádné z výzkumných oblastí. Stejně tak není zařazena otevřená otázka č. 20, ve které měli respondenti uvést, co ještě považují za důležité dodat a neobjevilo se to v dotazníku.

6.5 Průběh výzkumu

Realizace výzkumu začala během července a srpna 2012, kdy byl sestaven dotazník na dané téma. Sestavení dotazníku předcházelo studium odborné literatury. V září 2012 byl proveden předvýzkum, abychom si ověřili srozumitelnost dotazníku v této věkové kategorii. Následně byla vhodnost dotazníku konzultována s výchovnou poradkyní ze Středního odborného učiliště ve Vsetíně.

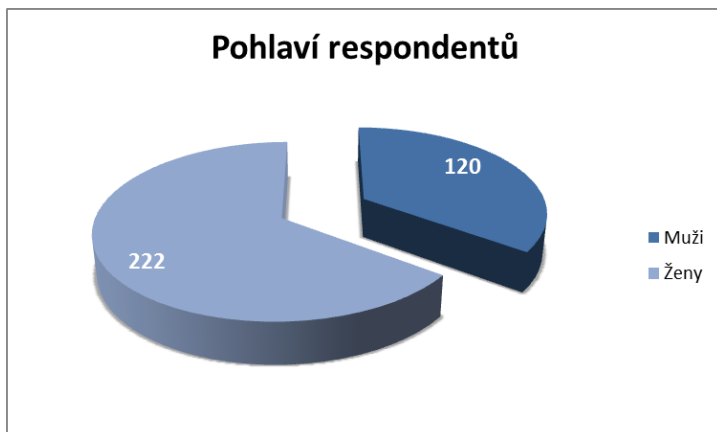
Samotný výzkum byl realizován během října a listopadu 2012. Od ledna do března 2013 probíhalo zpracování dat získaných dotazníkovým šetřením, následně analýza a interpretace dat.

6.6 Výzkumný soubor

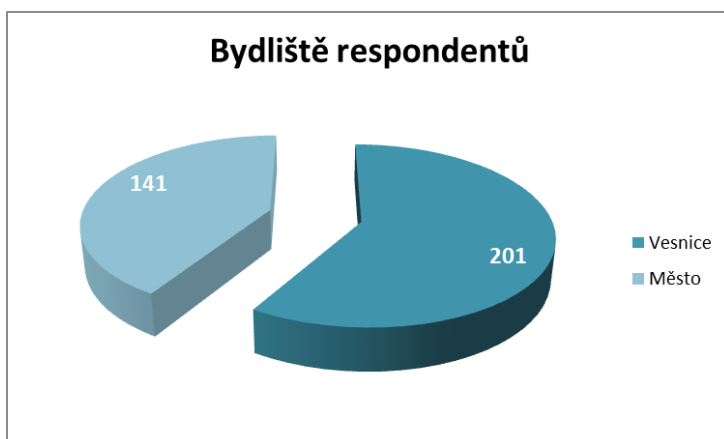
Základní výzkumný soubor tvořili mladí lidé v období adolescence na prahu dospělosti. Výběrovým souborem se pak stali studenti maturitních ročníků středních škol a učiliště ve Vsetíně. Dotazníky byly se souhlasem vedení všech škol rozdány jednotlivým vyučujícím, kteří poskytli prostor studentům k jejich vyplnění v třídnických hodinách. Své požadavky a představy o tématu výzkumu a pokyny k vyplnění dotazníku jsme osobně konzultovali s jednotlivými vyučujícími a výchovnou poradkyní učiliště, kteří pak následně pokyny předali studentům. Vyplnění dotazníků právě ve škole byla jednou z podmínek výzkumu, a to z toho důvodu, aby nedošlo k ovlivnění názorů adolescentů v domácím prostředí.

Velikost souboru: Celkově bylo rozdáno 350 dotazníků. Vzhledem ke vstřícnosti vyučujících a studentů, a k tomu, že dotazníky byly vyplňovány v třídnických hodinách, byla návratnost dotazníků 100%. Z celkového počtu jsme kvůli špatnému nebo nedostatečnému vyplnění museli vyřadit pouze 8 dotazníků. Pro samotnou analýzu a zpracování výsledků tak zůstalo 342 dotazníků.

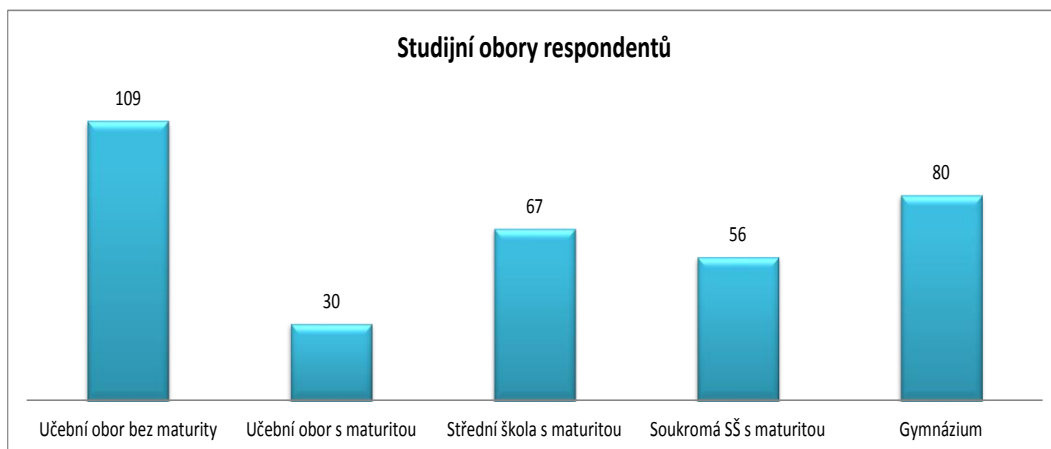
Charakteristiku respondentů zjišťovaly demografické otázky 1 – 5 na úvod dotazníku. Zajímali jsme se o pohlaví, jestli jsou studenti z vesnice nebo města, jaký obor studují, jestli pocházejí z rodiny rozvedené nebo nerozvedené, a jaké je vzdělání jejich rodičů. Tyto údaje jsme později využili jako proměnné.

Graf 1 - Pohlaví respondentů

Dotazníkového šetření se účastnilo celkem 342 studentů maturitních ročníků. Z toho bylo 120 chlapců (35,1%) a 222 dívek (64,9%).

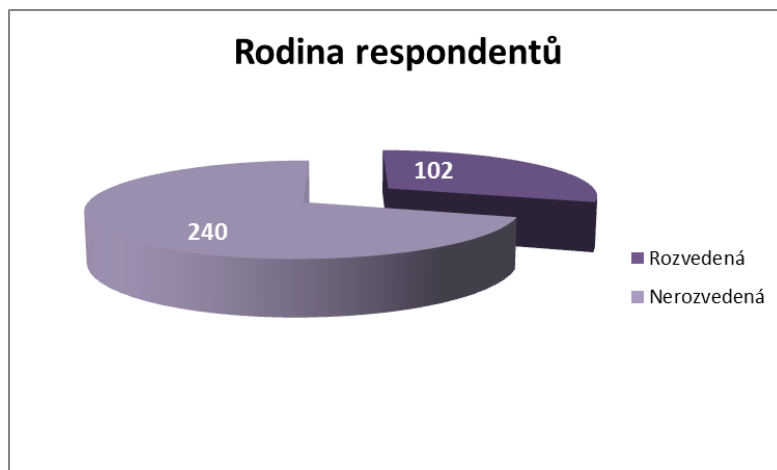
Graf 2 - Bydliště respondentů

Z celkového počtu dotázaných bydlí 141 ve městě (41,2%) a 201 na vesnici (58,8%).

Graf 3- Studijní obory respondentů

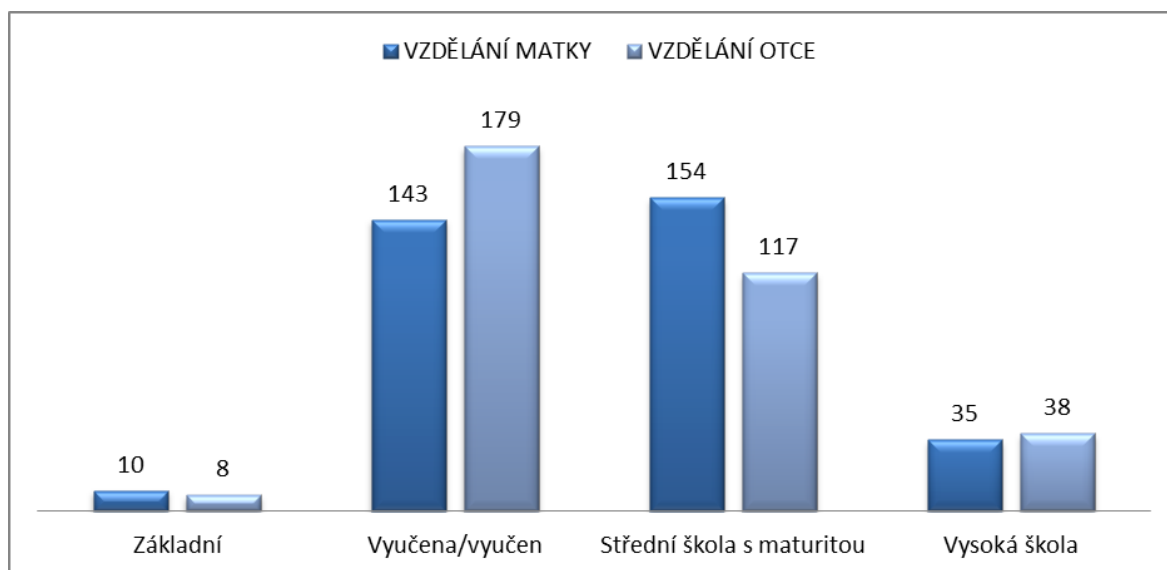
Zastoupení studijních oborů respondentů je tento:

109 žáků z Učebního oboru bez maturity (31,9%), 30 žáků z Učebního oboru s maturitou 30, 67 ze Střední škola s maturitou (19,6%), 56 žáků ze Střední soukromé školy (16,4%) a 80 žáků z Gymnázia (23,4%).

Graf 4 - Rodina respondentů

Z výšečového grafu je zřejmé, že převažují respondenti z rodin nerozvedených, kterých je 240 (70,2%) nad respondenty z rodin rozvedených, kterých je 102 (29,8%).

Graf 5 - Vzdělání rodičů respondentů

Nejvíce rodičů našich respondentů bylo vyučeno – 143 matek (41,8%) a 179 otců (52,3%) . Další v pořadí byli středoškolsky vzdělaní rodiče - 154 matek (45%) a 117 otců (34,2%) . 35 matek (10,2%) a 38 otců (11,1%) měli vysokou školu a nejmenší zastoupení měli rodiče se základním vzděláním – 10 matek (2,9%) a 8 otců (2,3%).

6.7 Způsob zpracování dat

Po shromáždění vyplněných dotazníků od respondentů jsme nejdříve získaný materiál zkontrolovali dle korektnosti a vyřadili ty, které byly nedostatečně vyplněny.

Následně jsme se získanými daty provedli základní třídění prvního stupně tzv. čárkovací metodou a vytvořili tabulky četností. Poté jsme provedli podle všech proměnných (věk, pohlaví, bydliště, rodina, vzdělání rodičů) třídění druhého stupně. Výsledky šetření byly zpracovány do tabulek a grafů v programu Microsoft Excel a opatřeny komentářem.

Pro ověření hypotéz H1, H2, jsme se rozhodli použít test nezávislosti chí kvadrát.

K výpočtu tohoto testu nezávislosti bylo nutné sestavit z údajů získaných dotazníkovým šetřením kontingenční tabulku. Do kontingenční tabulky jsme nejdříve zapsali získané údaje. Čísla v tabulce bez závorek vyjadřují pozorované četnosti a čísla v závorkách četnosti očekávané, které se vypočítají pro každé pole v tabulce. Pro ověření H2 bylo nutné kategorie sloučit, abychom vyhověli kritériím pro sestavení kontingenční tabulky.

Postup při výpočtu:

Nejdříve bylo nutné vypočítat hodnotu χ^2 pro každé pole v tabulce a provést součet všech hodnot χ^2 . Následně jsme určili počet stupňů volnosti a zvolili hladinu významnosti 0,05. Podle těchto údajů jsme našli ve statistických tabulkách kritickou hodnotu testového kritéria, kterou jsme srovnali s vypočítanou hodnotou testového kritéria. Na základě tohoto srovnání jsme pak přijali nebo odmítli nulovou hypotézu.

Vzhledem k tomu, že jsme se nespokojili s konstatováním, že mezi danými proměnnými je nebo není vztah, rozhodli jsme se dále použít znaménkové schéma pro kontingenční tabulku, který nám ukázal, kde se (v kterém poli kontingenční tabulky) vztah projevuje a jak jej můžeme interpretovat (Chrátka, 2007, s. 34 -35).

Pro ověření hypotéz H3, H4 jsme zvolili test nezávislosti chí kvadrát pro čtyřpolní tabulku. U hypotézy H3 jsme odpovědi *spíše ano* a *rozhodně ano* pro lepší přehlednost a výpočet sjednotili do kategorie *ano* a odpovědi *spíše ne* a *rozhodně ne* do kategorie *ne*.

Názor adolescentů na podmínky střídavé péče jsme se rozhodli vyhodnotit následovně:

Nejdříve jsme každou položku škálové otázky vyhodnotili jednotlivě a zapsali do tabulky četností a poté procentuálně vyhodnotili. Tím jsme zjistili, jakou významnost připisují respondenti na stupnici 1-5 jednotlivým položkám. Nemohli jsme ale z tyto výsledky mezi sebou porovnat, proto jsme následně přistoupili k vyhodnocení pomocí průměru.

Škálovou otázku jsme vyhodnotili zprůměrováním výsledků výpočtů hodnot jednotlivých položek. Následně byly výsledky podle hodnot seskládány do tabulky dle pořadí. Význam odpovědí na škálovou otázku byl na stupnici 1-5, přičemž 1 znamenalo nejdůležitější a 5 nejméně důležité. Proto jsou vypočítané hodnoty v tabulce seřazeny od hodnoty nejmenší po největší.

7 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

V této části se budeme věnovat analýze a interpretaci dat. Získané výsledky interpretujeme dle výzkumných otázek. Každá výzkumná otázka představuje oblast, do které jsme seskupili položky z dotazníku dle zkoumané oblasti. Ke všem položkám z dotazníku uvádíme výsledné odpovědi v celkových součtech v tabulce a grafu. Všechny položky v dotazníku jsme zpracovali a sledované rozdíly vyhodnotili dle všech proměnných. Uvádíme zde ale pouze ty výsledky, které byly z hlediska tématu zajímavé nebo pro mou práci přínosné.

7.1 Jaký je postoj adolescentů k jednotlivým typům porozvodové péče?

Úkolem první výzkumné otázky bylo zjistit, jaké by adolescenti preferovali porozvodové uspořádání a jestli se domnívají, že by mělo být dítě svěřováno do péče podle pohlaví.

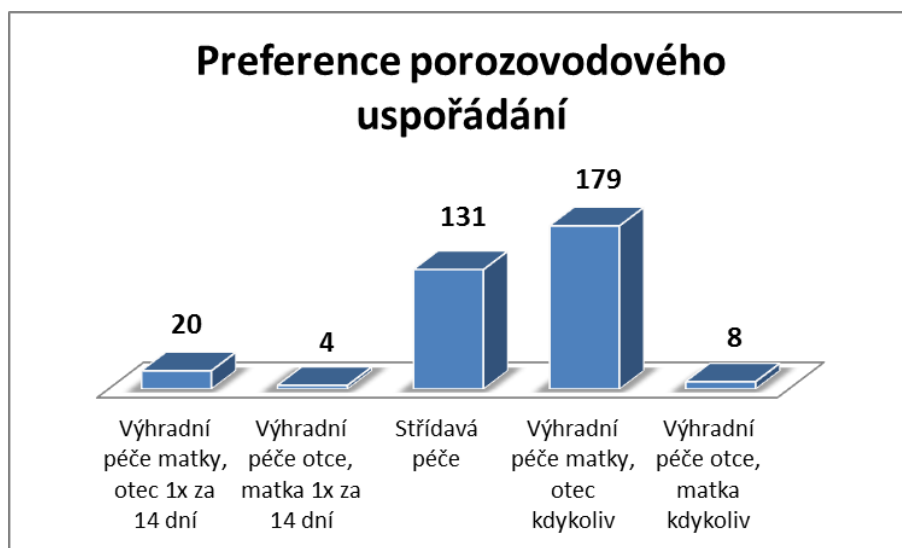
Nejlepší forma porozvodového uspořádání pro děti

Respondenti měli na výběr následující varianty: výhradní péče matky s pevně stanovenými termíny návštěvami otce, výhradní péče otce s pevně stanovenými návštěvami matky, střídavá péče, výhradní péče matky s návštěvou otce kdykoliv a výhradní péče otce s návštěvou matky kdykoliv. Odpovědi názorně ukazuje Tabulka 2:

Forma porozvodového uspořádání	n	%
Výhradní péče matky, otec 1x za 14 dní	20	5,8
Výhradní péče otce, matka 1x za 14 dní	4	1,5
Střídavá péče	131	38,3
Výhradní péče matky, otec kdykoliv	179	52,3
Výhradní péče otce, matka kdykoliv	8	2,3
Celkem	342	100%

Tabulka 2- Preference porozvodového uspořádání

Největší počet 179 adolescentů (52,3%) by preferovalo *výhradní péči matky s návštěvou otce kdykoliv dle přání druhého rodiče a dítěte*. Další početná skupina 131 adolescentů (38,3%) by upřednostnila *střídavou péči*. *Výhradní péči matky s pevně stanovenými návštěvami otce* by volilo pouze 20 respondentů (5,8%). Dále 8 studentů (2,3%) označilo možnost *výhradní péči otce – návštěva matky kdykoliv* a pro 4 dotázané (1,5%) by byla vyhovující *výhradní péči otce s pevně stanovenými návštěvami matky*.

Graf 6 - Preference typu porozvodové péče

Názory adolescentů z města a z vesnice byly zastoupeny stejně v tom smyslu, že obě skupiny by preferovaly *výhradní péči matky s návštěvou otce kdykoliv dle přání druhého rodiče a dítěte* by volilo 98 respondentů (49%) z vesnice a 81 respondentů (57%) z města. Na druhém místě obě skupiny opět shodně uvedly *střídavou péči*, a to 82 respondentů (41%), z vesnice a 49 respondentů (34,5%) z města. Jen velmi malé procento dotázaných zvolilo zbývající možnosti.

Pohledem studentů jednotlivých oborů bylo zjištěno že 60 studentů (55%) z učebního oboru bez maturity, 41 studentů (61,2%) ze střední školy a 32 studentů (57,1%) soukromé střední školy by volili na prvním místě *výhradní péči matky s návštěvou otce kdykoliv dle přání druhého rodiče a dítěte*. Na druhém místě byla u studentů těchto škol zastoupena varianta *střídavá péče*. Studenti učebního oboru s maturitou a studenti gymnázia označili odpovědi v opačném pořadí, tedy první místo přiřadili *střídavé péči* a místo druhé *výhradní péči matky s návštěvou otce kdykoliv dle přání druhého rodiče a dítěte*.

7.1.1 Jaké jsou rozdíly v preferenci porozvodové péče dle pohlaví?

Zajímalo nás, jak se k této otázce staví respondenti dle pohlaví. Z výzkumu vyplynulo, že 62 chlapců (51,7%) by dávalo přednost *střídavé péči* před 49 chlapci (40,8%), kteří by volili variantu *výhradní péči matky, návštěva otce kdykoliv*. Pouze 5 chlapců (4,2%) by upřednostnilo *výhradní péči otce s návštěvou matky kdykoliv dle přání druhého rodiče a dítěte*. *Výhradní péči matky či otce s pravidelně stanovenými návštěvami druhého rodiče*

by volili jen 4 chlapci (3,4%). U 130 dívek (58,6%) měla největší zastoupení varianta *výhradní péče matky s návštěvou otce kdykoliv dle přání druhého rodiče a dítěte*. *Střídavou péči* označilo 69 dívek (31,1%).

Ověřování hypotézy č.1.

H₁₀: V preferencích porozvodové péče mezi chlapci a dívkami není rozdíl.

H_{1A}: V preferencích porozvodové péče mezi chlapci a dívkami je rozdíl.

Preference porozvodového uspořádání	muži	ženy	celkem
Střídavá péče	62 (46)	69 (85)	131
VP matky	51 (70,18)	149 (129,82)	200
VP otce	7 (3,86)	4 (7,14)	11
Celkem Σ	120	222	342

Tabulka 3 - Kontingenční tabulka č. 1

Na základě výše uvedených výsledků v kontingenční tabulce jsme zjistili, že existují rozdíly v preferencích porozvodové péče mezi chlapci a dívkami ($\chi^2_{0,05}(2) = 5,991 < 20,587$), **proto můžeme odmítnout nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní.**

Vzhledem k tomu, že bylo naším cílem zjistit, jaký typ porozvodové péče chlapci a dívky preferují, sestavili jsme znaménkové schéma pro kontingenční tabulku.

Preference porozvodového uspořádání	muži	Ženy
Střídavá péče	+	-
VP matky	-	+
VP otce	0	0
Celkem Σ	120	222

Tabulka 4 - Znaménkové schéma pro kontingenční tabulku č. 1

Z výsledků výše uvedené tabulky je zřejmé, že rozdíly mezi názory chlapců a dívek na porozvodové uspořádání se významně liší u možnosti střídavé péče a výhradní péči matky. Chlapci dávají přednost střídavé péči, zatímco dívky upřednostňují výhradní péči matky.

7.1.2 Jaké jsou rozdíly v preferenci porozvodové péče dle rodiny (rozvedené/ nerozvedené)?

V rozdělení respondentů podle rodiny (rozvedené/nerozvedené) byly výsledky stejně zastoupené, obě skupiny by preferovaly *výhradní péči matky s návštěvou otce kdykoliv dle přání druhého rodiče a dítěte*. *Střídavou péči* by volili jakou druhou variantu.

Zajímavé ale je, že pro *výhradní péči matky* by se rozhodlo 71 respondentů (69,6%) z rodiny rozvedené a 129 respondentů (43,7%) z rodiny nerozvedené. Respondenti z rozvedených rodin by volili střídavou péči pouze v 25,5%, ale respondenti z rodin nerozvedených ve 43,8%.

Ověřování hypotézy č. 2:

H₂₀: V preferencích porozvodové péče mezi adolescenty z rodin rozvedených a nerozvedených nejsou rozdíly.

H_{2A}: V preferencích porozvodové péče mezi adolescenty z rodin rozvedených a nerozvedených jsou rozdíly

Preference porozvodového Uspořádání	Rozvedená rodina	Nerozvedená rodina	Celkem
Střídavá péče	26 (39,1)	105 (91,93)	131
VP matky	71 (59,65)	129 (140,35)	200
VP otce	5 (3,28)	6 (7,72)	11
Celkem Σ	102	240	342

Tabulka 5 - Kontingenční tabulka 2

Na základě výpočtů z uvedených údajů v tabulce jsme zjistili, že existují rozdíly mezi preferencí porozvodové péče mezi adolescenty z rodiny rozvedené a nerozvedené ($\chi^2_{0,05}(2) = 5,991 < 10,609$), proto můžeme odmítnout nulovou hypotézu.

Preferenze porozvodového Uspořádání	Rozvedená rodina	Nerозvedená Rodina
Střídavá péče	-	0
VP matky	0	0
VP otce	0	0
Celkem Σ	102	240

Tabulka 6 - Znaménkové schéma pro kontingenční tabulku 2

Ze znaménkového schématu (Tabulka 6) je zřejmé, že rozdíly mezi názorem adolescentů z rodin rozvedených a nerозvedených jsou významné pouze v oblasti střídavé péče. **Adolescenti z rodin rozvedených významně méně volí střídavou péči. U varianty výhradní péče matky a výhradní péče otce není u této proměnné statisticky významný rozdíl.**

Svěřování do péče po rozvodu podle pohlaví

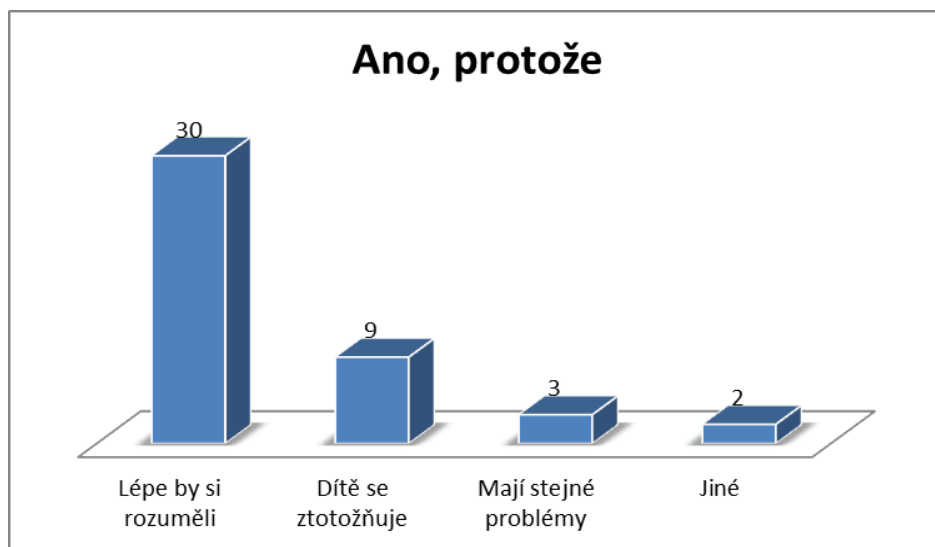
Respondenti se měli vyjádřit k názoru, že dítě by mělo být po rozvodu svěřeno rodiči v závislosti na jeho pohlaví.

Svěření do po rozvodu péče dle pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Ano	54	15,8
Ne	288	84,2
Celkem	342	100%

Tabulka 7 - Svěřování do péče po rozvodu dle pohlaví

Jak je patrné z tabulky, převážná část 288 respondentů (84,2%) označila variantu *ne*. Pouze 54 dotázaných (15,8%) by souhlasila se svěřením do péče po rozvodu rodiči stejného pohlaví. Stejně výsledky byly zaznamenány i při podrobnějším zpracování dle všech proměnných.

U této položky jsme chtěli znát i důvody odpovědí, tedy proč odpověděli respondenti ano nebo ne. I když odpověděla jen malá část respondentů, považujeme za přínosné tyto důvody zmínit. Odpovědi jsme nejdříve rozdělili do jednotlivých kategorií podle podobnosti a následně je uvádíme ve dvou grafech:

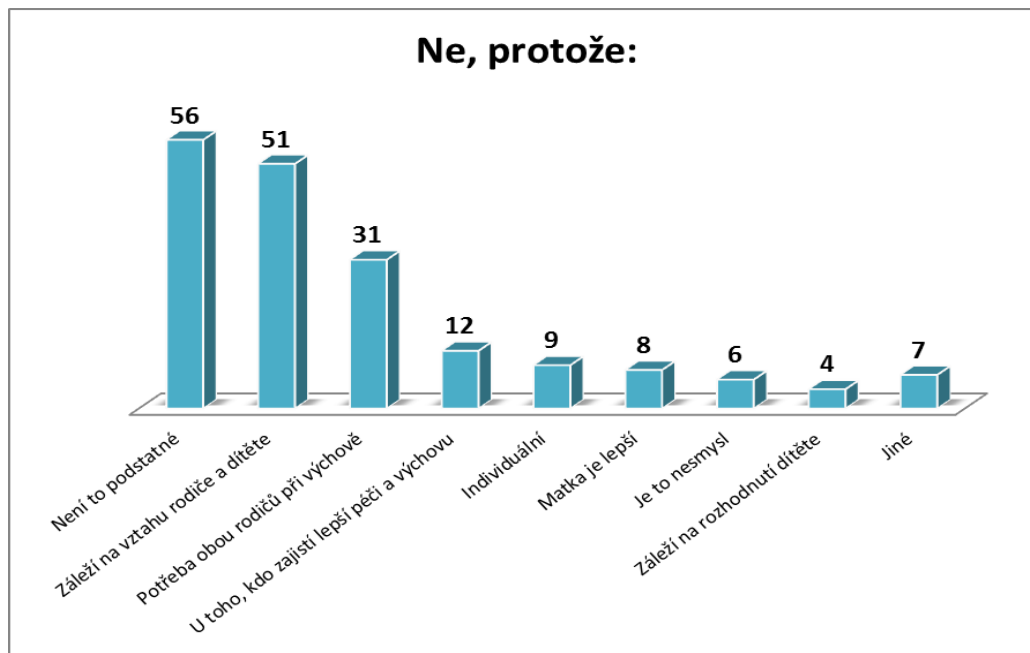

Graf 7 - Důvody pro svěřením dítěte do péče po rozvodu dle pohlaví

Souhlas se svěřováním dítěte do péče po rozvodu dle pohlaví odůvodnilo nejvíce respondentů tím, že pokud jsou rodič a dítě stejného pohlaví, mají k sobě *lepší vztah*. Dalším nejčastějším důvodem bylo *ztotožnění se s rodičem stejného pohlaví*, tato skupina respondentů je také přesvědčena, že rodiče a děti stejného pohlaví mají *stejně problémy*, hlavně v pubertě a je tato forma soužití *lepší pro psychiku dítěte*. Mezi jinými důvody uváděli, že *se to odrazí se to v budoucnu na charakteru* a jako velmi zajímavý důvod se nám jevil tento: *kdyby byl chlapec vychováván matkou, nechoval by se jako chlap*.

Jiné důvody:

- *Odrazí se to v budoucnu na charakteru.*
- *Kdyby byl chlapec vychováván matkou, nechoval by se jako chlap.*

Graf 8 - Důvody proti svěřování do péče dle pohlaví

Jako největší argument proti svěřování dítěte do péče stejného pohlaví uváděli dospívající, že *nezáleží na pohlaví rodiče, ale na vztahu dítěte a rodiče*. Další skupina respondentů vidí jako *potřebné oba rodiče*. Někteří adolescenti *nepovažují pohlaví za podstatné*. Jak dokládá výše znázorněný graf, mezi dalšími důvody uváděli respondenti následující: Je to *individuální, matka je lepší, je to nesmysl a záleží na rozhodnutí dítěte*.

Jiné důvody:

- *nerozhoduje pohlaví, ale osobnost,*
- *matka je pro syna lepší,*
- *dle sociální situace,*
- *není to spravedlivé,*
- *u toho, kdo má víc času,*
- *u toho, kdo se víc staral před rozvodem,*
- *matku potřebuje každý, k otci si dítě cestu najde.*

Shrnutí:

Nejvíce respondentů považuje za nejvhodnější porozvodové uspořádání pro děti výhradní péči matky. Jako druhá nejčastěji zastoupená varianta v odpovědích byla střídavá péče. Zajímavé se nám zdálo zjištění, že chlapci by častěji volili střídavou péči než dívky. Tuto skutečnost jsme si ověřili statisticky. Dívky by preferovaly v porozvodovém uspořádání výhradní péči matky.

Volba typu porozvodové péče u adolescentů z rodin rozvedených i nerozvedených byla stejně zastoupena. Na místě prvním by volili výhradní péči matky a na místě druhém střídavou péči. Statisticky jsme potvrdili, že pokud jsme se podívali na rozdíly pouze u varianty střídavé péče, výsledek ukázal, že adolescenti z rozvedených rodin tuto variantu volili méně než adolescenti z rodin nerozvedených.

Svěření do péče podle pohlaví převážná část respondentů zamítla. Zajímaly nás i důvody, proč souhlasí nebo nesouhlasí s tímto typem porozvodové péče. V této oblasti se objevily dva velmi zajímavé protichůdné názory. Odpověď *ano, protože* zdůvodnil jeden respondent, že *pokud je chlapec vychováván matkou, nechoval by se jako chlap* a další respondent na odpověď *ne, protože* uvedl: *Matka je pro syna lepší nebo, že matku potřebuje každý, k otci si dítě cestu najde*. Je překvapivé, že tyto tři názory patřily chlapcům

7.2 Jaký je postoj adolescentů k rozhodování o střídavé péči?

V této oblasti jsme se zaměřili na názor adolescentů, kdo by se měl všechno podílet na rozhodování o střídavé péči a jaký je dle nich vhodný věk dítěte ke spolurozhodování o střídavé péči. Dále nás zajímalo, zda se studenti domnívají, že by mělo být o střídavé péči rozhodováno i bez dohody či návrhu rodičů. A jestli se v takovém případě dokáží rodiče lépe dohodnout.

Podíl na rozhodování o střídavé péči

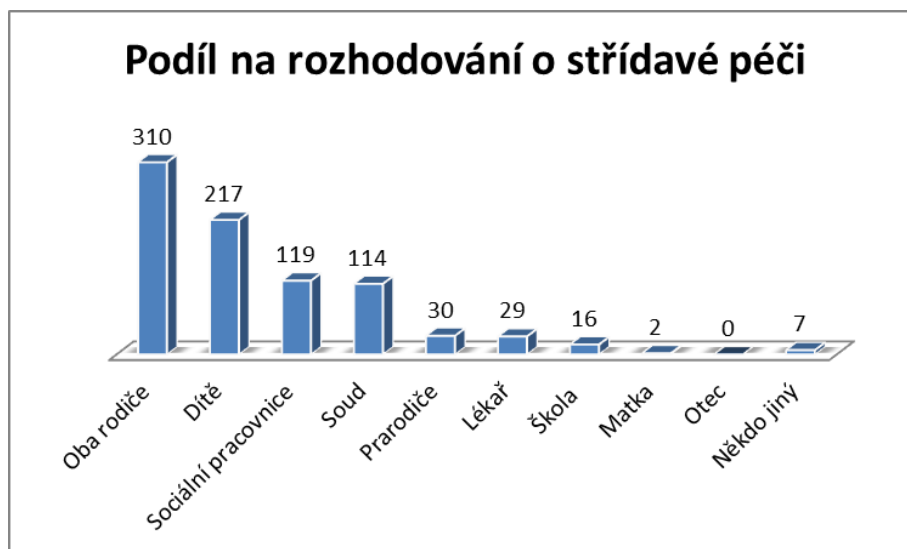
V tabulce níže jsou zaznamenány odpovědi na otázku, kdo by měl rozhodovat o svěřeni dítěte do střídavé péče.

Podíl na rozhodování o SP	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Oba rodiče	310	37,0
Dítě	217	25,9
Sociální pracovníce	119	14,2
Soud	114	13,6
Prarodiče	30	3,6
Lékař	29	3,5
Škola	16	1,9
Matka	2	0,24
Otec	0	0
Někdo jiný, kdo:	Blízcí přátelé 4 Psycholog 2 Partneři rodičů 1	
Celkem	837	100%

Tabulka 8 - Podíl na rozhodování o střídavé péči

U této položky mohli respondenti označit i více možností, proto je celková četnost 837.

Nejvíce, a to 310 respondentů (37%), považuje za důležité, aby o střídavé péči rozhodovali *oba rodiče*. 217 studentů (25,9%) se domnívá, že by mělo rozhodovat i *dítě*, o které se jedná. Za další významné účastníky rozhodovacího procesu považuje 119 respondentů (14,2%) *sociální pracovníci* a 114 respondentů (13,6%) *soud*. Celkem 29 dotazovaných (3,5%) se domnívá, že by se rozhodování měl účastnit i *lékař* a 30 respondentů (3,6%) by chtělo při rozhodování znát názor *prarodičů*. 16 studentů (1,9%) by přivítalo i názor školy. Variantu *pouze matka* by volili jen 2 respondentů (0,24%) a variantu *pouze otec* žádný z nich. Výčet možností respondenti ještě doplnili o *blízké přátele*, *psychologa* a také *nového partnera rodiče*.

Graf 9 - Podíl na rozhodování o střídavé péči

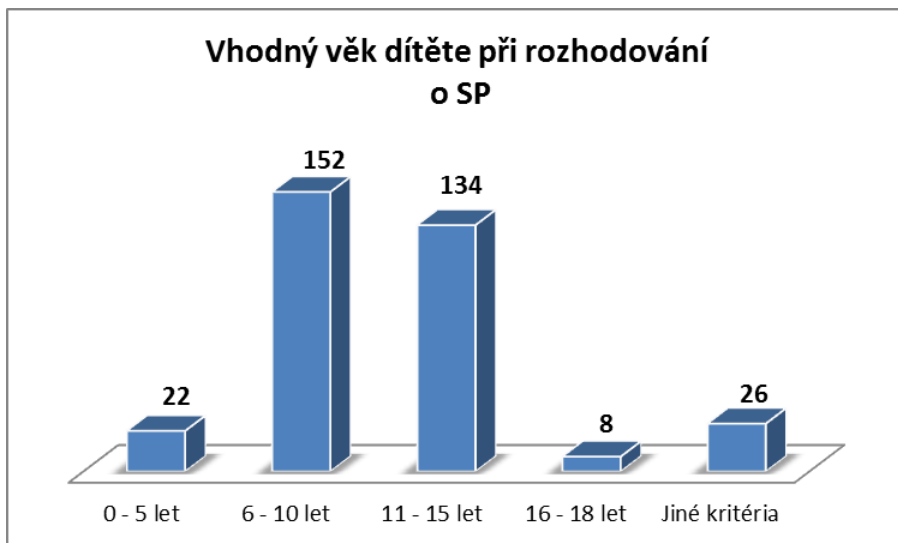
Vhodný věk dítěte pro souhlas se střídavou péčí

Zajímá nás rovněž názor adolescentů, od jakého věku dítěte by se měl soud zajímat o preference dítěte a jeho souhlas se střídavou péčí.

Věk dítěte	Absolutní četnost	Relativní četnost %
0 - 5 let	22	6,4
6 – 10 let	152	44,4
11 – 15 let	134	39,2
16 – 18 let	8	2,3
Jiné kritéria	26	7,6
Celkem	342	100

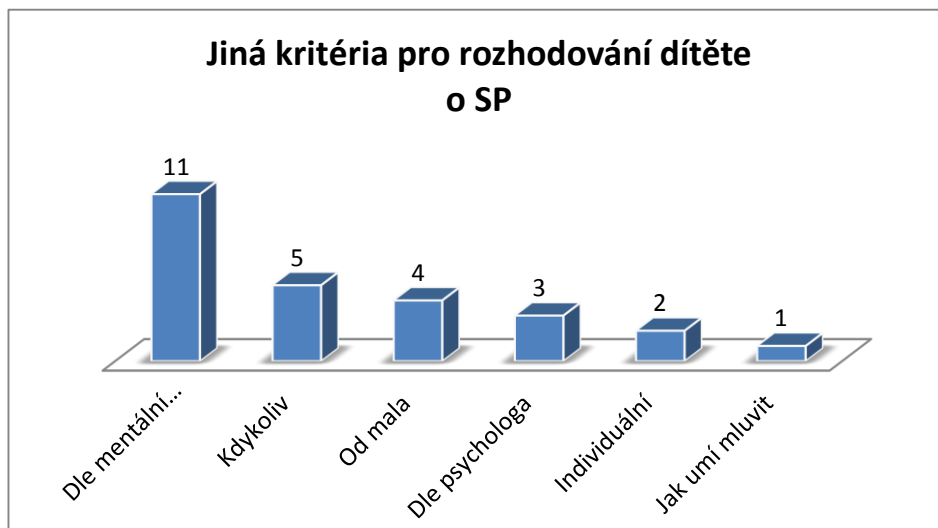
Tabulka 9 - Vhodný věk pro rozhodování o střídavé péči

Odpovědi na tuto otázku jsme rozdělili do kategorií podle věku. Výsledek je následující: 22 respondentů (6,4%) je přesvědčeno, že by se soud měl zajímat o názor dítěte již od útlého věku do 5 let, největší skupina 152 dotazovaných (44,4%) vidí jako optimální věk 6 – 10 let, další početná skupina 134 respondentů (39,2%) určila jako vhodný věk 11 – 15 let, 8 respondentů (2,3%) volilo jako vhodný věk 16 – 18 let.

Graf 10 - Vhodný věk dítěte pro rozhodování o SP

Zbývajících 26 studentů (7,6%) uvedlo jiná kritéria než věk pro rozhodování dítěte o SP. Mezi těmito kritérii, jak znázorňuje následující graf, bylo: *dle mentální úrovně dítěte, od mala, dle psychologa, individuální a jak umí mluvit.*

Graf 11 - Jiná kritéria pro rozhodování dítěte o SP

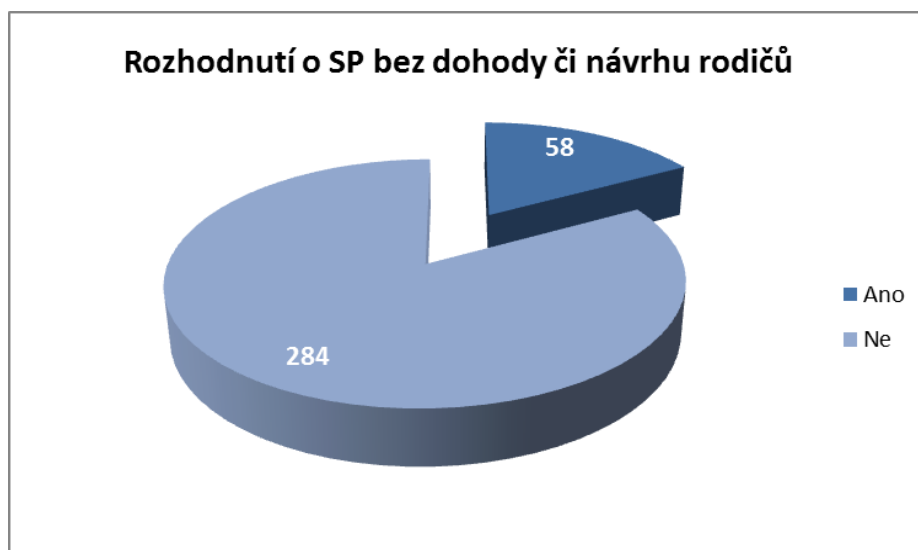
Rozhodnutí o střídavé péči bez dohody či návrhu rodičů

Někdy soud rozhoduje o svěřeni dítěte do střídavé výchovy rodičů i bez jejich dohody či návrhu. Zajímalo nás, jaký je na tuto situaci náhled respondentů.

Rozhodnutí o SP bez dohody či návrhu rodičů	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Ano	58	17%
Ne	284	83%
Celkem	342	100%

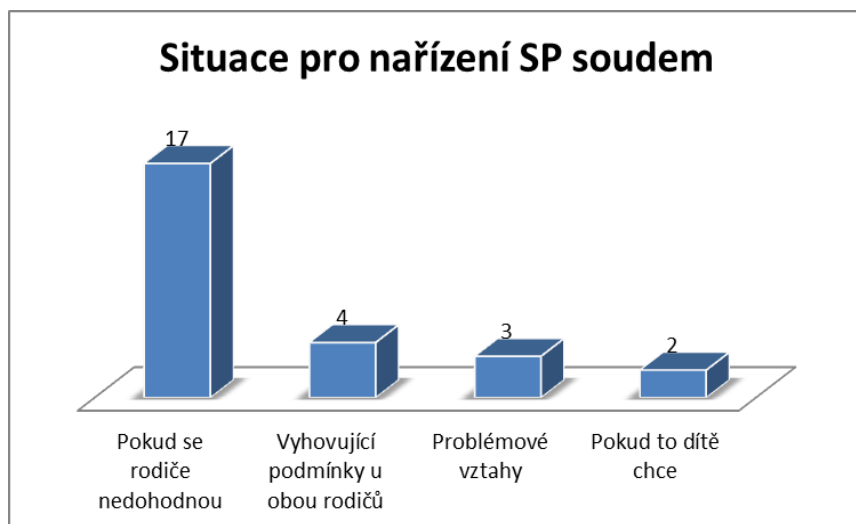
Tabulka 10 - Rozhodnutí o SP bez dohody či návrhu rodičů

Jak je vidět na zobrazených výsledcích, převážná většina respondentů rozhodnutí o SP bez dohody či návrhu rodičů zamítli. Odpověď *ne* označilo 284 respondentů (83%) a odpověď *ano* 58 dospívajících (17%). Stejně rozložení odpovědí vyplynulo i z podrobnějšího zkoumání dle jednotlivých proměnných.

Graf 12 - Rozhodnutí o SP bez dohody či návrhu rodičů

U odpovědi *ano* nás zajímalo i to, v jakém případě si respondenti myslí, že by měl soud rozhodnout bez návrhu či dohody rodičů. Kladnou odpověď odůvodnilo jen malé množství dotazovaných.

Graf 13 - Situace pro nařízení SP soudem

Situace, ve které by respondenti souhlasili s nařízením střídané péče soudem, byly následující: 17 respondentů (65,4%) zmínilo situaci, *kdy se rodiče nedokáží dohodnout* dále 4 respondenti (15,4%) v případě *vyhovujících podmínek u obou rodičů* a 3 respondenti (11,5%) v případě *problémových vztahů* 3 (11,5%). Zajímavý byl také důvod dvou respondentů, *pokud dítě chce* a jeden respondent zmiňoval *právo obou rodičů na dítě*.

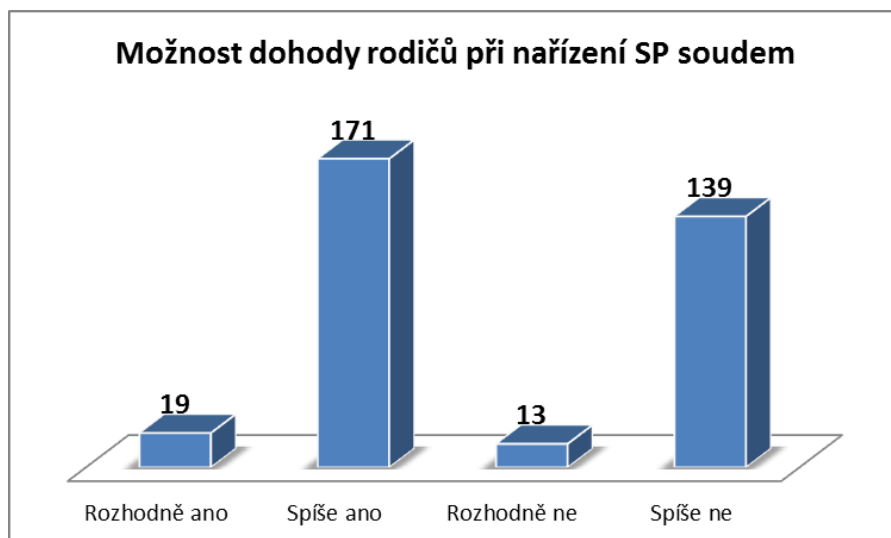
Možnost dohody rodičů při nařízení střídané péče soudem

Zjišťovali jsme, zda se respondenti domnívají, že se rodiče dokážou dohodnout v případě nařízení střídané péče soudem.

Možnost dohody rodičů po nařízení SP soudem	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Rozhodně ano	19	5,6
Spíše ano	171	50
Rozhodně ne	13	3,8
Spíše ne	139	40,6
Celkem	342	100%

Tabulka 11 - Možnost dohody rodičů při nařízení střídané péče soudem

Polovina 171 respondentů (50%) označila možnost *spíše ano*, tedy se domnívá, že při nařízení SP soudem se rodiče dokážou dohodnout. Opačného názoru bylo 139 respondentů (40,6%), kteří volili možnost *spíše ne*. Variantu *rozhodně ano* označilo 19 studentů (5,6%) a 13 studentů (3,8%).

Graf 14 - Možnost dohody rodičů při nařízení SP soudem

Názory respondentů z rodiny rozvedené i nerozvedené jsou zastoupeny téměř stejně. 57 respondentů (55,9%) z rodiny rozvedené a 133 respondentů (55,4%) z rodiny nerozvedené se domnívá, že se rodiče dokážou dohodnout po nařízení SP soudem. 45 respondentů (44,1%) z rodiny rozvedené a 107 respondentů (44,6%) z rodiny nerozvedené je názoru, že se v takovém případě rodiče domluvit nedokážou.

7.2.1 Jsou názory adolescentů z rodin nerozvedených a rozvedených na dohodu rodičů po nařízení střídavé péče soudem stejné nebo se liší?

Polovina 51 adolescentů (50%) z rodin rozvedených a 120 adolescentů (50%) z rodin nerozvedených volila variantu *spíše ano*. Variantu *rozhodně ano* označilo 6 dotázaných (5,9%) z rodin rozvedených a 13 dotázaných (5,4%) z rodin nerozvedených. Naproti tomu 38 respondentů (37,2%) z rodin rozvedených a 101 respondentů (42,1%) z rodin nerozvedených označilo odpověď *spíše ne*. Variantu *rozhodně ne* zaškrtnulo 7 studentů (6,9%) z rodin rozvedených a 6 studentů (2,5%) z rodin nerozvedených.

Ověření hypotézy č. 3:

H₃₀: Četnosti odpovědí adolescentů z rodin rozvedených a nerozvedených na dohodu rodičů při střídavé péči nařízené soudem nejsou rozdílné.

H_{3A}: Četnosti odpovědí adolescentů z rodin nerozvedených a rozvedených na dohodu rodičů při střídavé péči nařízené soudem jsou rozdílné.

Odpověď	Ano	Ne	Celkem
Rodina Rozvedená	57	45	102
Rodina nerozvedená	133	107	240
Celkem	190	152	342

Tabulka 12 - Čtyřpolní tabulka 1

Na základě výsledků, viz tabulka výše, jsme zjistili, že neexistují statisticky významné rozdíly v názoru adolescentů z rodin nerozvedených a rozvedených na dohodu rodičů po nařízení střídavé péče soudem ($\chi^2_{0,05}(1) = 3,841 > 0,00629$). **Proto přijímáme nulovou hypotézu.**

Shrnutí:

V této oblasti jsme se zajímali o to, jaký mají názor adolescenti na rozhodování o střídavé péči. Jako nejdůležitější osoby, které by se měli podílet na rozhodování o svěřeni dítěte do střídavé péče, označili respondenti oba rodiče a dítě, o které se jedná. Za významné v tomto rozhodovacím procesu považují adolescenti také soud a sociální pracovníci.

U otázky, jaký je vhodný věk dítěte, od kterého by mělo spolurozhodovat o svěřeni do střídavé péče, byly zastoupeny všechny věkové kategorie. Nejvíce je ale zmiňován názor, že by dítě mělo v této situaci spolurozhodovat v období od 6 do 10 let.

Zajímavé je, že respondenti v převážné většině zamítli variantu rozhodnutí soudu o střídavé péči bez dohody či návrhu rodičů, ale naproti tomu se jich domnívá, že pokud je střídavá péče nařízena soudem, dokážou se rodiče dohodnout. Názor na dohodu rodičů při nařízení SP soudem se u respondentů z rodiny rozvedené a nerozvedené téměř neliší. Mezi důvody, kdy by měl soud rozhodnout o svěřeni dítěte do střídavé péče bez dohody či návrhu rodičů, uváděli respondenti například konfliktní rodiče, kteří se nedokážou dohodnout nebo svěřeni na přání dítěte.

7.3 Jaký je názor adolescentů na výchovu dětí po rozvodu?

Názory rodičů na výchovu dětí bývají často rozdílné i v rodině úplné, ne tak potom v době po rozvodu rodičů, kdy je konfliktů více. Proto jsme považovali za důležité zeptat se adolescentů, na to, jakým dílem mají rodiče rozhodovat o výchově dětí po rozvodu a jestli je pro dítě důležitý stejný nebo alespoň podobný výchovný styl rodičů po rozvodu.

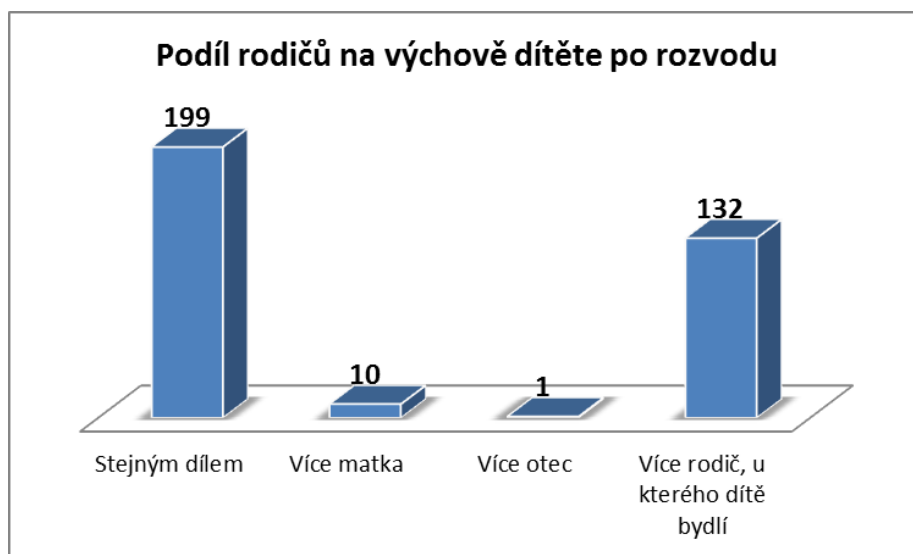
Podíl rodičů na výchově po rozvodu

Respondenti měli na výběr varianty: výchova po rozvodu stejným dílem, více rozhoduje matka, více rozhoduje otec nebo rodič, u kterého dítě bydlí.

Podíl rodičů na výchově dítěte po rozvodu	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Stejným dílem	199	58,2
Více matka	10	2,9
Více otec	1	0,3
Více rodič, u kterého dítě bydlí	132	38,6
Celkem	342	100%

Tabulka 13 - Podíl rodičů na výchově dítěte po rozvodu

Jak výsledky v tabulce dokládají, nejvíce 199 respondentů (58,2%) se domnívá, že by rodiče po rozvodu měli vychovávat dítě *stejným dílem*. Druhá největší skupina 132 respondentů (38,6%) je názoru, že větší podíl na výchově má mít *rodič, se kterým dítě bydlí*. *Matka* by měla mít rozhodující slovo pouze u 10 dotázaných (2,9%) a *otec* u jednoho respondenta (0,3%).

Graf 15 - Podíl rodičů na výchově dítěte po rozvodu

Názory obou pohlaví se u této otázky shodují. 77 chlapců (64,2%) a 122 dívek (55%) se domnívá, že rodiče by měli rozhodovat o výchově stejným dílem. Je to pozitivní zjištění, neboť nepreferují žádného z nich. Velmi zajímavé je, že žádný z chlapců neoznačil variantu většího podílu otce ve výchově. Z dívek pak pouze 8 respondentek (3,6%) se domnívá, že by měla při výchově více rozhodovat matka.

7.3.1 Je mínění o podílu výchovy rodičů po rozvodu stejné u adolescentů z rodin nerozvedených i z rodin rozvedených?

Při podrobnějším zkoumání tohoto problému dle proměnných vyplynula zajímavost v oblasti typu rodin. Jak uvádí Tabulka 14 níže, 49 respondentů (48%) z rodin rozvedených by dávalo přednost při rozhodování o výchově rodiči, u kterého dítě bydlí před výchovou stejným dílem obou rodičů (tuto variantu volilo 48 respondentů (47,1%)). Naopak 151 respondentů (62,9%) z rodin nerozvedených preferovalo v odpovědích výchovu stejným dílem před variantou více rodič, u kterého dítě bydlí, kterou označilo 83 respondentů (34,6%).

Rodina	ROZVEDENÁ		NEROZVEDENÁ	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Výchova dítěte po rozvodu				
Stejným dílem	48	47,1	151	62,9
Více matka	5	4,9	5	2,1
Více otec	0	0	1	0,4
Více rodič, u kterého dítě bydlí	49	48	83	34,6
Celkem	102	100%	240	100%

Tabulka 14 - Podíl na výchově dětí po rozvodu z pohledu respondentů z rodiny rozvedené a nerozvedené

Stejný výchovný styl obou rodičů po rozvodu

V této oblasti jsme se chtěli dozvědět, jestli je pro respondenty důležitý stejný styl výchovy rodičů po rozvodu. Touto výchovou byla myšlena výchova v základních běžných denních věcech, jako jsou stravovací a hygienické návyky, dodržování režimu běžného pracovního a školního dne a podobně.

Významnost stejných výchovných stylů po rozvodu	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Určitě	192	56,1
Jak kdy a jak co	136	39,8
Na tom nezáleží	14	4,1
Celkem	342	100%

Tabulka 15 - Významnost stejných výchovných stylů po rozvodu

Z tabulky 13 je patrné, že největší část 192 dotazovaných (56,1%) by *určitě* chtěla stejné výchovné styly rodičů po rozvodu, 136 respondentů (39,8%) se domnívá, že není důležité vždy dodržovat stejné výchovné zásady a 14 respondentů (4,1%) je názoru, že *na tom nezáleží*.

Z pohledu jednotlivých studijních oborů vyplynuly následující zajímavosti:

Možnost *určitě* by volilo 63 žáků (57,8%) učebního oboru bez maturity, 48 žáků (71,6%) střední školy s maturitou a 52 žáků gymnázia (65%). Druhou variantu *jak kdy a jak co* by preferovalo 17 studentů (56,7%) učebního oboru s maturitou a 34 studentů (60,7%) soukromé střední školy.

Respondenti z rodin rozvedených 58 (56,9%) i nerozvedených 134 (55,8%) se shodli na tom, že je třeba dodržovat stejné výchovné zásady.

Shrnutí:

Názor adolescentů na výchovu dětí po rozvodu je následující:

Nejpočetnější skupina 199 respondentů (58,2%) se domnívá, že rodiče by měli dítě i po rozvodu vychovávat stejným dílem. Další skupina 132 respondentů (38,6%) v pořadí je mínění, že má o výchově rozhodovat více rodič, u kterého dítě bydlí.

Chlapci i dívky se shodně domnívají, že by rodiče měli po rozvodu vychovávat stejným dílem.

Zajímavé se nám zdá zjištění, že respondenti z rodin rozvedených by dávali přednost při rozhodování o výchově *rodiči, u kterého dítě bydlí* před výchovou *stejným dílem* obou rodičů. Naopak respondenti z rodin nerozvedených preferovali v odpovědích výchovu *stejným dílem* před variantou *více rodič, u kterého dítě bydlí*

Co se týká stejného výchovného stylu rodičů po rozvodu, je nejvíce 192 respondentů (56,1%) přesvědčeno, že by určitě rodiče měli po rozvodu vychovávat své děti stejným způsobem. 136 respondentů (39,8%) zastává názor, že není za všech okolností důležitá stejná výchova. 14 respondentů (4,1%) zastává názor, že na stejném výchovném stylu nezáleží.

7.4 Jaký mají adolescenti postoj ke komunikaci rodičů a dětí po svěření do střídavé péče?

V této kapitole jsme se zaměřili na úroveň komunikace rodičů a dětí po rozvodu, neboť komunikace rodinných příslušníků po rozvodu je velmi často oblast, která bohužel nefunguje. Dobrá komunikace je dle našeho názoru zásadní podmínkou střídavé péče, proto nás zajímalo, jaký mají adolescenti názor na to, jestli se dítě má během intervalu střídavé péče vídat i s druhým rodičem, u kterého právě není. Také nás zajímalo, jaké mínění mají adolescenti o tvrzení, že střídavá péče je pokračováním rodiny.

Styk s druhým rodičem během intervalu střídavé péče

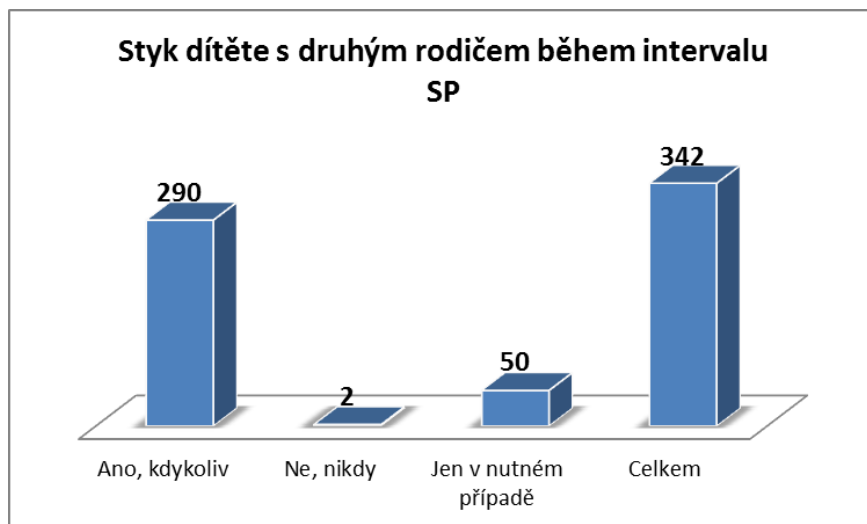
Následující výsledky shrnují názor respondentů na to, zda se při svěření do střídavé péče má striktně dodržovat pobyt u jednoho rodiče nebo jestli by se mohlo či mělo dítě vídat i s rodičem, u kterého momentálně nebydlí, a pokud ano, tak v jakém rozsahu.

Styk s druhým rodičem během intervalu SP	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Ano, kdykoliv	290	84,8
Ne, nikdy	2	0,6
Jen v nutném případě	50	14,6
Celkem	342	100%

Tabulka 16. Styk dítěte s druhým rodičem během intervalu SP

Nejvíce 290 respondentů (84,8%) se domnívá, že by dítě mělo vídat druhého rodiče během intervalu střídavé péče *kdykoliv*, dalších 50 respondentů (14,6%) by navštěvovalo druhého

rodiče *jen v nutném případě* a 2 studentů (0,6%) *nikdy*. Při třídění druhého stupně jsou četnosti stejné jako v celkovém součtu.

Graf 16 - Styk dítěte s druhým rodičem během intervalu SP

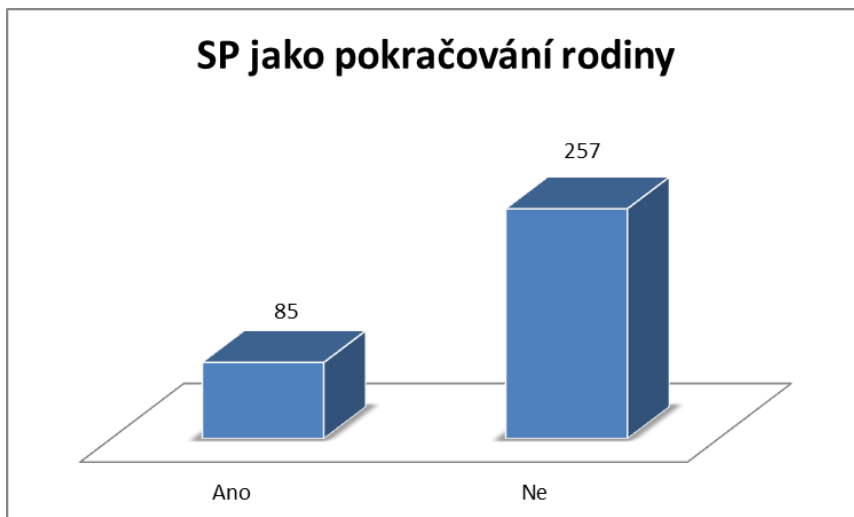
Střídavá péče pokračováním rodiny

Dalším z dílčích cílů výzkumu bylo zjistit, jestli vnímají adolescenti střídavou péči jako pokračování rodiny.

SP jako pokračování rodiny	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Ano	85	24,9
Ne	257	75,1
Celkem	342	100%

Tabulka 17 - SP jako pokračování rodiny

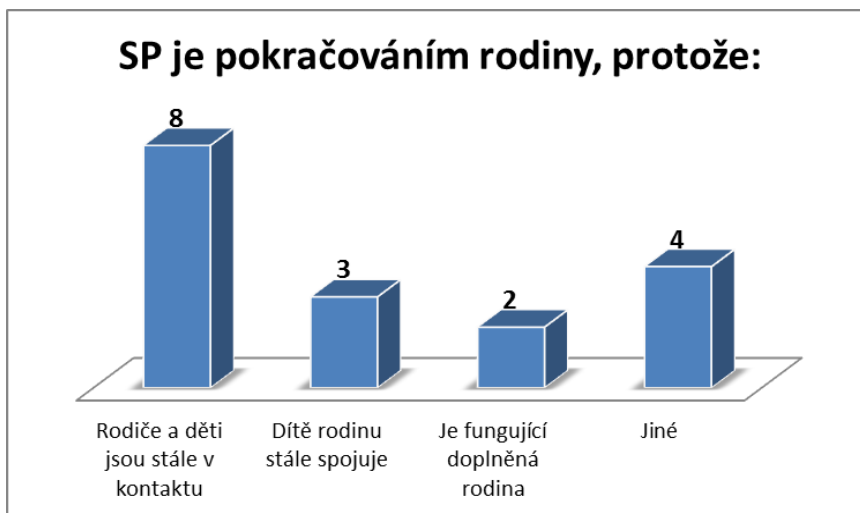
Větší počet 257 respondentů (75,1%) je názoru, že střídavá péče není pokračováním rodiny a zbývajících 85 respondentů (24,9%) souhlasí s názorem, že střídavá péče je pokračováním rodiny.

Graf 17 - SP jako pokračování rodiny

Z pohledu ostatních proměnných byly výsledky stejné. Ovšem z pohledu rodin (ne)rozvedených sledujeme pozitivním že alespoň malá část 22 respondentů (21,6%) z rozvedených rodin připouští, že střídavá péče je pokračováním rodiny.

U této otázky jsme chtěli zjistit i důvod, proč respondenti odpověděli kladně nebo záporně.

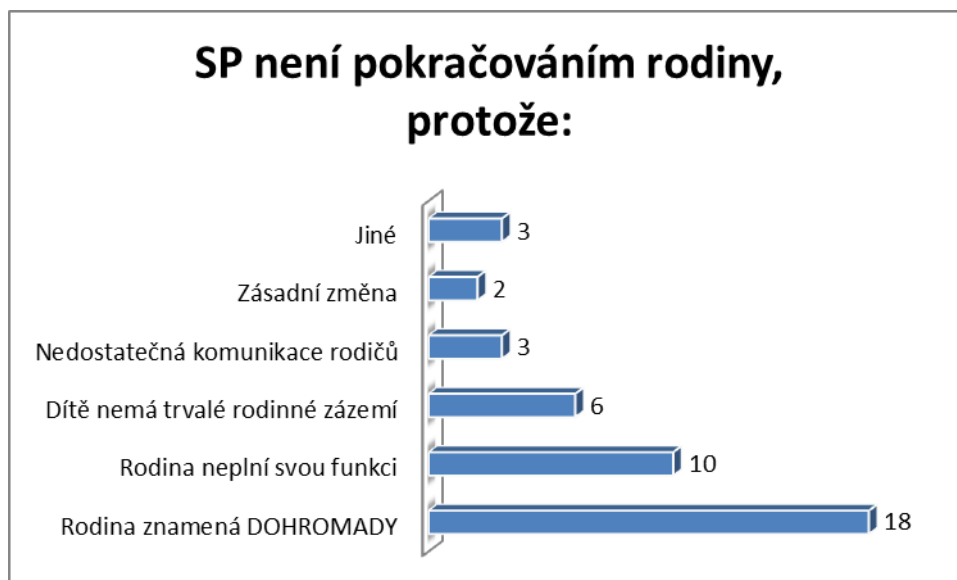

Graf 18 - SP je pokračováním rodiny

V grafu výše jsou uvedeny důvody respondentů, proč souhlasí s názorem, že střídavá péče je pokračováním rodiny. Pro lepší přehlednost grafu byly jednotlivé odpovědi spojeny do kategorií stejného nebo podobného významu. Aby však odpovědi respondentů kategorizací

neztratily výpovědní hodnotu, přikládáme i jednotlivé odpovědi tak, jak je uvedli respondenti v dotazníku.

Respondenti zdůvodňují svůj souhlas s tím, že je střídavá péče pokračováním rodiny například tím, že *se v podstatě nemusí nic měnit, až na to, že jsou rodiče rozvedení*. Prostřednictvím střídavé péče *jsou stále v kontaktu a starají se o dítě dál*. Také jsou názoru, že *dítě rodiče a rodinu stále spojuje*. Dítě i nadále vidá oba rodiče *stejným dílem* a tak *má stále oba rodiče*. Velmi zajímavý je názor, že *oba nemusí zůstat navěky spolu, ale musí být nadále dobrými rodiči ať se děje, co se děje* nebo, že střídavá péče může být pokračováním rodiny, *pokud jsou rodiče rozumní a dokáží se domluvit i po rozvodu* a také, že *dítě musí poznat, že se rodiče dokáží dohodnout i po rozvodu*. Za méně pozitivní názor považujeme, že střídavá péče jako pokračování rodiny *je alespoň nějaká alternativa, jak držet dítě v přesvědčení, že je rodina úplná*. Někteří respondenti chápou jako pokračování rodiny při střídavé péči *fungující doplněnou rodinu o nové partnery rodičů*.

Graf 19 - SP není pokračováním rodiny

Stejně jako u kladných odpovědí jsme důvody kategorizovali. Tyto kategorie následně doplňujeme jednotlivými nejzajímavějšími odpověďmi respondentů, aby neztratili na svém významu.

Jak data v grafu naznačují, nejvíce zastoupeným argumentem, proč nemůže být střídavá péče pokračováním rodiny, je důvod, že *rodina znamená DOHROMADY*. Dalším důvodem

je, že rodina již po rozvodu neplní svou funkci, rodiče již nejsou manželé, jsou od sebe odloučeni a dítě si přehazuje jako horkou kostku. Respondenti dle upozorňují na to, že po rozvodu dítěti chybí vzájemná láska a soužití rodičů. Dítě si uvědomuje trvalé odcizení rodičů a trpí tím. Dítě už nevyrostá v úplné rodině, ale přechází od jednoho rodiče ke druhému a to má špatný vliv na psychiku dítěte. Rozvodem se pro dítě všechno mění, je zmatené. Také se objevil důvod, že komunikace mezi matkou a otcem je nedostatečná, každý žije svým životem a svým způsobem. Dle respondentů nemá dítě v tomto porozvodovém uspořádání trvalé rodinné zázemí, a důsledkem toho je, že neví, kam patří, pokud pendluje. Jedná se o zásadní změnu. Zajímavou poznámkou jednoho z respondentů bylo, že střídavá péče je relativně dobré řešení, ale rodinu to nahradit nemůže.

Za nejvíce výstižný argument, proč střídavá péče není pokračováním rodiny, považujeme tento: *Protože rodina znamená matka + otec + dítě ve společné domácnosti.*

7.4.1 Považují adolescenti z města častěji střídavou péči za pokračování rodiny než adolescenti z vesnice?

Střídavou péči jako pokračování rodiny vnímá 52 respondentů (26%) z vesnice a 32 respondentů (22,5%) z města. S tímto názorem naopak nesouhlasí 148 respondentů (54%) z vesnice a 110 respondentů (77,5%) z města.

Ověření hypotézy č. 4:

H₄₀: Mezi četnostmi odpovědí považujícími střídavou péči za pokračování rodiny, adolescenty z města a z vesnice není rozdíl.

H_{4A}: Mezi četnostmi odpovědí považujícími střídavou péči za pokračování rodiny, mezi adolescenty z vesnice a z města je rozdíl.

SP jako pokračování rodiny	Ano	Ne	Celkem
Vesnice	52	148	200
Město	32	110	142
Celkem	190	152	342

Tabulka 18 - Čtyřpolní tabulka č. 2

Na základě zjištění z výsledků v tabulce uvedené výše, jsme došli k závěru, že mezi názorem, že střídavá péče je pokračováním rodiny, mezi adolescenty z vesnice a města není rozdíl ($\chi^2_{0,05}(1) = 3,841 > 0,404$). **Můžeme tedy přijmout nulovou hypotézu.**

Význam dobré komunikace mezi rodiči při střídavé péči

Význam dobré komunikace mezi rodiči při střídavé péči byla součástí škálové otázky, považujeme ale za důležité zmínit ji i v této oblasti podrobně.

Dobrá komunikace mezi rodiči	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Velmi významné	243	71,1
Významné	69	20,2
Zčásti významné	20	5,8
Nevýznamné	3	0,9
Vůbec nevýznamné	7	2
Celkem	342	100%

Tabulka 19 - Významnost dobré komunikace mezi rodiči

Jak údaje v tabulce ukazují, největší část 243 respondentů (71,1%) považuje dobrou komunikaci mezi rodiči při střídavé péči jako prioritní. 69 respondentů (20,2%) považuje dobrou komunikaci jako významnou při střídání domovů, 20 dotázaných (5,8%) jako zčásti významnou a jen 7 respondentů (2%) nepřikládá dobré komunikaci mezi rodiči po rozvodu žádný význam.

Shrnutí:

Komunikace rodinných příslušníků po rozvodu by měla být základem pro dobře fungující střídavou péči. Bohužel ne vždy tomu tak je. Proto jsme považovali za důležité zjistit, jakého jsou adolescenti mínění v této oblasti.

Jako velmi důležitou vnímají dobrou komunikaci rodičů po rozvodu i adolescenti.

Nejvíce respondentů je názoru, že by se dítě mělo vidět s druhým rodičem i v intervalu střídavé péče, pokud u něj právě nebydlí. 2 respondenti naopak uvedli, že by se dítě nemělo s druhým rodičem vidět nikdy v rámci daného intervalu střídavé péče. Zajímavé je, že oba respondenti byli muži.

Názor, že střídavá péče je pokračováním rodiny, zamítla většina respondentů. V tomto případě jsme zjišťovaly i důvody, proč tuto variantu odmítly. Jako nejzajímavější se nám zdálo vysvětlení, že po rozvodu už není rodina spolu a protože rodina znamená matka + otec + dítě ve společné domácnosti. Velmi zajímavý byl také názor, že dítěti při střídavé péči chybí vzájemná láska a soužití rodičů. Naproti tomu argumentovali respondenti, kteří se vyjádřili souhlasně k názoru, že střídavá péče je pokračováním rodiny, tím, že dítě rodiče stále spojuje a rodiče jsou tak stále v kontaktu. Statistické ověření názorů adolescentů ukázalo, že mezi adolescenty z města a z vesnice není rozdíl.

7.5 Jaké je stanovisko adolescentů k podobě (podmínkám) střídavé péče.

Pro náš výzkum bylo důležité studentům položit i otázky týkající se konkrétní podoby střídavé péče.

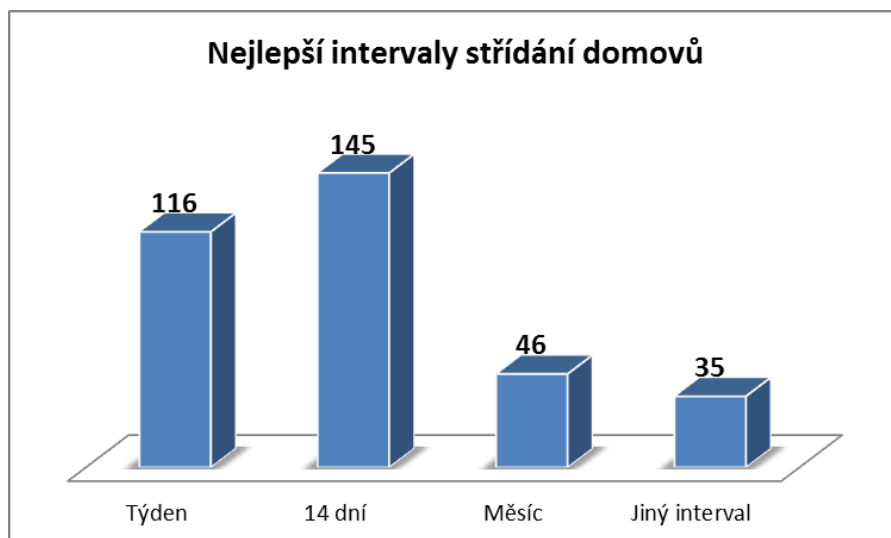
Nejlepší intervaly střídavé péče

Zde měli vybrat studenti nejlepší interval při střídání domovů.

Nejlepší intervaly SP	Absolutní četnost	Relativní četnost%
Týden	116	33,9
14 dní	145	42,4
Měsíc	46	13,5
Jiný interval	35	10,2
Celkem	342	100%

Tabulka 20 - Nejlepší intervaly SP

Jako nejlepší interval střídání domovů se 145 dospívajícím (42,4%) jeví *14 dnů*. Dalších 116 dotázaných (33,9%) by souhlasilo se střídáním každý *týden*. 46 studentům (13,5%) by vyhovoval *měsíční* interval a 35 dotázaných (10,2%) označilo *variantu jiný interval*.

Graf 20- Nejlepší interval střídání domovů

Z pohledu proměnných na tento problém jsme nezaznamenali významné rozdíly v četnosti odpovědí na jednotlivé položky. Chlapci i dívky shodně nejčastěji označili interval 14 dní, na druhém místě interval týdenní. Podobné uspořádání odpovědí jsme zjistili u proměnné dle rodiny rozvedené a nerozvedené. Zajímavostí ale je, že respondenti z rodiny nerozvedené by častěji volili týdenní interval (92 respondentů (38,3%) než z rodiny rozvedené ((24 respondentů (23,5%)). Měsíční interval by volilo 21 respondentů (20,6%) z rodin rozvedených a 25 respondentů (10,4%) z rodin nerozvedených. V názorech na délku intervalu z pohledu bydliště (vesnice a města) jsme rozdíly nezjistili.

Pokud respondentům nevyhovovala žádná z nabízených variant, mohli doplnit svoji vlastní. Tyto výsledky jsou znázorněny v tabulce níže.

Jiný interval střídání domovů	Absolutní četnost	Relativní četnost%
Žádný, není to dobré pro dítě	12	34,3
Dle domluvy a situace	9	25,7
Dle dítěte	6	17,1
Jeden domov, víkendové návštěvy u druhého rodiče	5	14,3
1 rok	2	5,7
Jedině, když rodiče bydlí ve stejném městě	1	2,9
Celkem	35	100

Tabulka 21 - Jiný interval střídání domovů

Nejvíce 12 respondentů (34,3%) uvedlo jako jiný interval *nejlépe žádný, není to dobré pro dítě*. Respondenti byly také názoru, že nejdou dobré pevně stanovené intervaly a proto by raději 9 respondentů (25,7%) volili interval *dle domluvy a situace* 6 respondentů (17,1%) je

přesvědčeno, že by se měli intervaly odvíjet *dle přání dítěte* a 5 respondentů (14,3%) je zastáncem názoru, že *dítě má mít jeden domov a druhého rodiče navštěvovat o víkendech*. Jeden respondent v této souvislosti zmínil, že by se *domovy měly střídát pouze v případě, že rodiče bydlí ve stejném městě*.

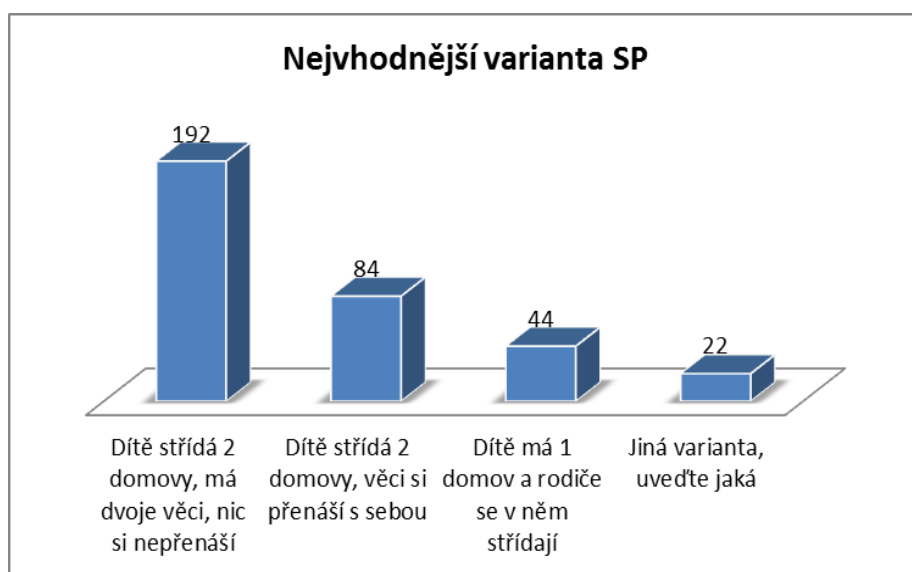
Nejvhodnější varianta střídání domovů

Respondenti posuzovali i technickou (provozní, organizační) stránku střídání domovů.

Nejvhodnější varianta střídání domovů	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Dítě střídá 2 domovy, má dvoje věci, nic si nepřenáší	192	56,1
Dítě střídá 2 domovy, věci si přenáší s sebou	84	24,6
Dítě má 1 domov a rodiče se v něm střídají	44	12,9
Jiná varianta, uveďte jaká	22	6,4
Celkem	342	100%

Tabulka 22 - Nejvhodnější varianta SP

Nejvíce, 192 adolescentů (56,1%) volilo variantu *dítě střídá 2 domovy, má dvoje věci, nic si nepřenáší*. Druhou volbou pro 84 respondentů (24,6%) by byla varianta *Dítě střídá 2 domovy, věci si přenáší s sebou*. Nejméně, a to 44 studentů (12,9%) by volilo variantu *dítě má 1 domov a rodiče se v něm střídají*. Pro doplnění bylo možné uvést i jinou variantu, kterou označilo 22 respondentů (6,4%). Tam respondenti uváděli možnost *dítě si přenáší věci, které chce*.

Graf 21 - Nejvhodnější varianta SP

Nejdůležitější skutečnosti při střídání domovů (při střídavé péči)

Na závěr nás zajímalo, jak na škálové otázce respondenti seřadí významnost nabízených položek pro střídavou péči.

Významné faktory při střídání domovů	Ø
Navštěvovat pouze jednu školu	1,31
Navštěvovat stále stejnou školu i po rozvodu	1,32
Vídat stejné kamarády	1,35
Dobrá komunikace mezi rodiči	1,42
Mít stejné kroužky a záliby	1,73
Domovy od sebe co nejméně vzdálené	2,25
Délka intervalu střídavé péče	2,38
Navštěvovat dvě různé školy	4,56

Tabulka 23 - To nejdůležitější při střídání domovů

Při střídání domovů považují respondenti za nejdůležitější *navštěvovat pouze jednu školu* (Ø 1,31) a *navštěvovat stále stejnou školu i po rozvodu* (Ø 1,32). Pro respondenty je důležité, aby *vidali stále stejné kamarády* (Ø 1,35) a aby přetrvala *dobrá komunikace mezi rodiči i po rozvodu* (Ø 1,42). Respondenti dále uvedli, že by chtěli mít zachovány *stejně kroužky a záliby* (Ø 1,73). Méně důležité je pro respondenty mít *domovy od sebe co nejméně vzdálené* (Ø 2,25) a také *délka intervalu střídavé péče* (Ø 2,38). Jako nejméně významné byla uvedena možnost *navštěvovat dvě různé školy* (Ø 4,56). Tato položka měla také funkci kontrolní otázky k položce *navštěvovat pouze jednu školu*.

Shrnutí:

Jako nejlepší interval střídavé péče by volili respondenti 14 dní. Adolescenti z rodin nerozvedených by volili týdenní interval častěji než rozvedení, Zajímavostí je, že adolescenti z rodin rozvedených označili měsíční interval častěji než nerozvedení.

Dva domovy, dvoje věci, nic nepřenášet – to je dle 192 respondentů (56,1%) nejlepší varianta střídání domovů. 44 respondentům (12,9%) by vyhovovala varianta jeden domov a rodiče se v něm střídají, což ale není vždy technicky možné.

Jako nejdůležitější podmínku střídavé péče považují studenti navštěvovat pouze jednu školu a to tu stejnou jako před rozvodem, vidat stejné kamarády a také dobrou komunikaci rodičů po rozvodu. Z těchto odpovědí je patrné, že by si adolescenti přáli zachovat po rozvodu rodičů co nejvíce známých míst a lidí ze svého okolí. Že kromě zásadní změny v rodině, si již přejí co nejméně změn dalších.

Délka intervalu střídavé péče při výčtu položek v této otázce nebyl až tak důležitý, stejně jako vzdálenost domovů rodičů. Co naprosto zamítli, byla položka navštěvovat dvě různé školy. Tato položka měla také funkci kontrolní k položce první, tedy navštěvovat pouze jednu školu.

SHRNUTÍ A DISKUZE

Hlavním cílem této práce bylo zjištění postoje adolescentů ke střídavé péči. Adolescenty jsme zvolili pro výzkumnou část z důvodu jejich pohledu na život na prahu dospělosti a jejich, pro toto období charakteristické neotřesitelné názory. Pro výzkum postoje ke střídavé péči jsme zvolili adolescenty jako věkovou skupinu, která ještě z velké části zůstává dítětem, ale zároveň zaujímá postoje a názory na úrovni dospělé osoby, přitom ovšem mnohem zásadněji a neotřesitelněji, než tomu u skutečných dospělých je. Nacházejí se ve zlomovém období, kdy se zkušenosti z jejich původní rodiny začínají pomalu, ale jistě přetvářet do představ o jejich budoucí vlastní rodině.

Výzkumného šetření se zúčastnilo 342 studentů posledních ročníků středních škol a učiliště ve Vsetíně. Mezi respondenty převažují ženy, podle místa bydliště je více respondentů z vesnice než z města. Všechny položky v dotazníku jsme vyhodnotili z také podle vzdělání obou rodičů respondentů, neboť jsme předpokládali významnost této proměnné v našem výzkumu. V konečném důsledku se ale tato proměnná ukázala být pro naši práci bezvýznamná, neboť jsme v naší práci nezjistili vliv dosaženého vzdělání rodičů na názory studentů. Jsme si také vědomi, že zastoupení úrovně dosažených vzdělání rodičů je velmi nerovnoměrné, bylo by potřeba většího výzkumného souboru, aby bylo možné výsledky zobecnit. Zajímalo nás, zda se liší názory adolescentů z rodin rozvedených a nerozvedených. Vzhledem k tomu, že dle dostupných statistik se v ČR polovina manželství rozvádí, očekávali jsme, že rozdělení respondentů podle (ne)rozvedené rodiny bude kopírovat celorepublikový průměr. Překvapivé bylo zjištění, že v našem výzkumném vzorku bylo pouze 102 respondentů z rodiny rozvedené, zatímco 240 z rodiny nerozvedené! Předpokládáme, že příčinou tohoto nesouladu se statistikou je fakt, že dítě z úplné rodiny může mít rodiče, kteří už jedno nebo více manželství mají za sebou.

Výzkumnou část jsme pro lepší přehlednost a interpretaci výsledků rozdělili do pěti oblastí.

První oblast se věnuje názoru adolescentů na jednotlivé typy porozvodové péče. Zajímalo nás, jaká je, podle adolescentů, nejlepší forma porozvodového uspořádání pro děti. Z výzkumu vyplynulo, že největší část respondentů se domnívá, že by dítě po rozvodu mělo být svěřeno do výhradní péče matky a k otci by chodilo na návštěvy kdykoliv dle přání svého a druhého rodiče. Takovou formu styku považuje za psychologicky nejvýhodnější i Matějček. Svěření dítěte do péče matce po rozvodu je v naší společnosti silně zakotven

z předchozích několika desítek let, hovoří se o kultu mateřství. Ovlivňuje názor dospívajících tato dlouhodobě zažitá praxe nebo je opravdu matka pro dítě významnější než otec? Když jsme se podívali na toto téma z pohledu pohlaví, zjistili jsme, že chlapci by častěji volili střídavou péči na rozdíl od dívek, které by upřednostňovaly výhradní péči matky. Znamená to, že roste nová generace mužů, kteří chtějí být přítomni v životě dítěte a významně se na něm podílet na rozdíl od svých otců a dědů? Z pohledu (ne)rozvedených rodin nás zaujalo, že respondenti z rodiny rozvedené by upřednostňovali střídavou péči méně než respondenti z rodiny nerozvedené. Domníváme se, že je to tím, že respondenti z rodiny úplné si nedokážou představit vídat jednoho z rodičů méně často a předpokládají, že by se rodiče po rozvodu domluvili, pokud jde o dítě. Zatímco respondenti z rodiny rozvedené vychází z reality a převážně negativních zkušeností. Na základě závěru Warshakova revolučního výzkumu o lepším přizpůsobení dítěte po rozvodu svěřeného do péče rodiči stejného pohlaví, jsme chtěli znát názor studentů na toto téma. Tedy jestli souhlasí s názorem, že by mělo být dítě svěřeno po rozvodu rodiči stejného pohlaví. Ti ale v převážné většině tuto variantu odmítli a jako nejčastější důvod uváděli, že nezáleží na pohlaví, ale na vztahu s rodičem. Zlomek studentů, kteří souhlasili s tímto názorem, uváděli jako důvod význam ztotožnění se dítěte s rodičem stejného pohlaví. Mimo jiné v této otázce opět respondenti zdůrazňovali, že dítě potřebuje oba rodiče, což by mohlo svědčit ve prospěch střídavé péče. Ve druhé oblasti jsme se zaměřili na téma rozhodování o svěřením do střídavé péče. Na tomto rozhodnutí by se dle respondentů měli podílet oba rodiče a dítě, kterého se rozhodnutí týká. To koresponduje se základní podmínkou fungování střídavé péče, kterou je dobrá komunikace rodičů a dětí při a po rozvodu. Za další významné účastníky rozhodovacího procesu považují respondenti soud a sociálního pracovníka. Co se týče věku dítěte, od kterého by se měl respektovat jeho názor na svěřením do střídavé výchovy, nejvíce respondentů se domnívá, že je to věková kategorie 10-15 let.

Dále z výzkumu vyplynulo mínění většiny adolescentů, že by soud neměl rozhodovat o střídavé péči bez dohody či návrhu rodičů, ale naproti tomu se v odpovědi na další otázku většina z nich domnívá, že pokud je střídavá péče nařízena soudem, dokážou se rodiče dohodnout.

Předmětem třetí oblasti byla výchova dětí po rozvodu. Názory rodičů na výchovu dětí bývají často odlišné v rodině úplné a v rodině rozvedené se rozdíl podstatně prohlubuje. Proto jsme považovali za důležité zeptat se adolescentů, na to, jakým dílem mají rodiče rozhodo-

vat o výchově dětí po rozvodu a jestli je pro dítě důležitý stejný nebo alespoň podobný výchovný styl rodičů po rozvodu.

Jak jsme předpokládali, dle respondentů z rodin rozvedených by měl rozhodovat o výchově více rodič, u kterého dítě bydlí, a dle respondentů z rodin nerozvedených by měli rozhodovat o výchově oba rodiče stejným dílem. Chlapci i dívky se shodně domnívají, že by rodiče měli po rozvodu vychovávat stejným dílem. Zjištění, že nepreferují rodiče dle pohlaví, považujeme za pozitivní. Převážná většina studentů se také domnívá, že výchovný styl rodičů by měl být po rozvodu stejný anebo podobný.

Ve čtvrté oblasti jsme se zaměřili na úroveň komunikace rodičů a dětí po rozvodu, neboť komunikace rodinných příslušníků po rozvodu je velmi často oblast, která bohužel nefunguje. Z výzkumu vyplynulo, že dobrou komunikaci rodičů při střídavé péči vnímá 90% respondentů jako velmi důležitou.

Respondenti jsou v převážné většině přesvědčeni, že by se dítě mělo během intervalu střídavé péče, kdy je u jednoho rodiče, vídat s rodičem druhým, kdykoliv bude dítě nebo druhý rodič chtít. V této oblasti nás hlavně zajímalo, zda souhlasí s názorem, že je střídavá péče pokračováním rodiny. Zhruba 2/3 studentů s tímto názorem nesouhlasí. Jako důvod převážně uváděli, že střídavá péče nemůže být pokračováním rodiny, protože už rodina není spolu a dítěti chybí vzájemná láska a soužití rodičů. Početné byly také důvody, že rodina neplní svoji primární funkci a že je po rozvodu problém v komunikaci mezi rodiči. Zbývající třetina respondentů, která s názorem, že střídavá péče je pokračováním rodiny, souhlasí, zdůvodňuje svůj souhlas tím, že rodiče a dítě jsou díky střídavé péči stále v kontaktu a dítě rodiče přece spojuje.

V poslední, páté oblasti jsme chtěli zjistit, jaké je stanovisko adolescentů k samotné podobě střídavé péče, tedy podmínkám v praxi. Co se týče intervalu střídání domovů, převážná část respondentů by preferovala interval čtrnáctidenní. Na druhém místě by volili týdenní interval. Toto zjištění koresponduje s doporučením odborníků o vhodnosti těchto dvou intervalů. Zajímavé je, že 20% respondentů z rodiny rozvedené by volilo i měsíční interval. Domnívají se, že by se lépe adaptovali na prostředí? Někteří respondenti by si představovali délku intervalů podle domluvy všech zúčastněných a dle momentální situace. Další zajímavým intervalem byla varianta přes týden u jednoho rodiče, na víkend ke druhému. S touto variantou tak úplně nesouhlasíme, vzhledem k tomu, že jeden rodič by prožíval

s dítětem pouze každodenní rutinu a druhý volné chvíle. Domníváme se, že by takové rozložení intervalů střídavé péče brzy vedlo ke konfliktu mezi rodiči. Někteří respondenti střídání domovů zamítli úplně s dodatkem, že střídání domovů není pro dítě vhodné. Dle nich má mít dítě pouze jeden domov, není to dobré pro psychiku dítěte. Odborníci se přitom shodují, že názor, že dítě nemá žádný domov, je pouze předsudek dospělých. Dítě si na takové střídání zvykne, je to pro něj lepší varianta než ztratit jednoho z rodičů. Což by mohla potvrdit i odpověď na následující otázku, jaká varianta střídavé péče by jim nejvíce vyhovovala.

Více než polovina respondentů by si totiž vybrala variantu dva domovy, žádné věci si nepřenáší. Pouze 20% studentů volilo variantu jeden domov a rodiče se v něm střídají.

V závěru výzkumu nás zajímalo, jak dotazovaní seřadí na pětibodové stupnici škálové otázky priority při střídání domovů. Tedy co je pro ně při střídavé výchově nejdůležitější a co naopak úplně zamítají. Prioritou by pro respondenty bylo navštěvovat pouze jednu školu, a to tu stejnou jako před rozvodem. Pro respondenty je důležité, aby vidali stále stejné kamarády a aby přetrvala dobrá komunikace mezi rodiči i po rozvodu. Respondenti dále uvedli, že by chtěli mít zachovány stejné kroužky a záliby. Vzdálenost domovů od sebe již tolik studenti neřeší, a také délka intervalu střídavé péče pro ně nepatří mezi nejpodstatnější. Naprostá většina z nich zamítla navštěvovat dvě různé školy.

Na začátku výzkumu jsme si stanovili čtyři hypotézy:

H1: Chlapci by volili častěji střídavou péči než dívky.

H2: Adolescenti z rodin nerozvedených by častěji volili střídavou péči než adolescenti z rodin rozvedených.

H3: Adolescenti z nerozvedených rodin se častěji domnívají, že po nařízení střídavé péče soudem rodiče lépe dohodnou než adolescenti z rodin rozvedených.

H4: Adolescenti z města častěji považují střídavou péči za pokračování rodiny než adolescenti z vesnice.

Hypotéza H1 a H2 byly potvrzeny, zatímco hypotézy H3 a H4 byly vyvráceny.

Považujeme za důležité sdělit, že celkové výsledky mohou být ovlivněny drobnými patologickými prvky v rodině. Nelze tedy počítat s naprostou čistotou výzkumu, protože

v současné době je, dle našeho názoru, zastoupení těchto drobných patologií poměrně vysoké.

ZÁVĚR

Ve své práci jsme se pokusili zmapovat postoj adolescentů ke střídavé péči. Účelem teoretické části práce bylo popsat základní odborná východiska ke zvolenému tématu, na která bylo možno navázat v části praktické.

V části praktické jsme se věnovali zpracování výsledků dotazníkového šetření provedeného mezi studenty posledních ročníků středních škol a učiliště ve Vsetíně. Výsledky jsme pro lepší přehlednost shrnuli do pěti oblastí. Některé zjištěné jevy jsme následně ověřili statisticky. Výsledky výzkumu jsme sjednotili v celkovém shrnutí výzkumu.

Postoje respondentů kopírovaly současný evropský trend – stávající kult matky, kdy jsou děti svěřovány ve většině případů matkám je v těsném závěsu následován preferencí střídavé péče. Z odpovědí vyplývají rovněž důvody, proč nepovažují adolescenti střídavou péči za pokračování rodiny stejně jako zdůraznění důležitosti harmonické komunikace obou rodičů pro úspěšné fungování střídavé péče.

Rozvod rodičů představuje velmi nepříznivý zásah do života dítěte. Rozhodování o porozvodovém životě dítěte je tak vždy pouze volbou co nejmenšího zla pro dítě.

Žádné porozvodové uspořádání není pro dítě ideální, neboť ideálem pro každé dítě je úplná rodina a milující se rodiče. Rodiče, kterým záleží především na svých dětech, by měli v první řadě myslet na to, jak zachovat manželství a tedy ideální stav pro život svých dětí. A v případě, že to opravdu nepůjde, pak se svým chováním a konáním snažit, aby se porozvodová péče ideálu co nejvíce přiblížila. Dobře fungující střídavá výchova může být řešením, které je pro dítě nejméně bolestné. Ovšem pouze za předpokladu, že jsou rodiče schopni potlačit veškeré negativní emoce a zášť, které k sobě cítí, a na bezproblémovém fungování střídavé výchovy trvale spolupracovat. Většina manželství se ale rozpadá právě proto, že spolu rodiče nejsou schopni v klidu a konstruktivně komunikovat. Jestliže se jejich rozbroje a konflikty přenášejí do střídavé výchovy, není systém funkční, dítě jím trpí a nepředstavuje pro něj žádný přínos. Každá situace je individuální a má své řešení závislé na zralosti osobností obou rodičů a přání dítěte.

Vzhledem k tomu, že je to velmi aktuální a obsáhlé téma, zdaleka jsme jej nevyčerpali, ale snad se nám alespoň podařilo alespoň do něj tématu nahlédnout a nastínit názor našich potomků, tedy těch, kterých se tato problematika nejvíce dotýká.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ALFREDSSON, Kari. 2011. *Equal opportunities – Sweden Paves the Way* [on-line]. 31 Srpen 2011 [cit. 2013-04-07] Dostupné z: <http://www.jedendomov.cz/stridava-pece-ve-svete/168-pravda-o-stridave-peci-v-eu-5>
- [2] BAKALÁŘ, Eduard, 2006. Rozvodová tematika a moderní psychologie. Praha: Karolinum, sv. 124. ISBN 80-246-1089-2.
- [3] BIDDULPH, Steve, 2006. *Výchova kluků*. Přeložila Jana Pištorová. Praha: Portál. ISBN 80-7367-161-1.
- [4] COLOROSOVÁ, Barbara, 2008. *Krizové situace v rodině*. Přeložila Hana Mayerová. Praha: Ikar. ISBN 978-80-249-1027-7
- [5] FROMM, Erich, 2010. *Umění milovat*. 6. Vydání. Přeložil Jan Vinař. Praha: Český klub. ISBN 978-80-86922-32-4.
- [6] GARDNER, Richard A. , 2010. *Terapeutické intervence u dětí se syndromem zavržení rodiče*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-365-3.
- [7] GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA, 2009. *Rodinné terapie: systematické a narativní přístupy*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2390-7.
- [8] CHRÁSTKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [9] JANOŠOVÁ, Pavlína, 2008. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2284-9.
- [10] JEDENDOMOV.CZ, 2011. *Pravda o střídavé péči v EU* [on-line]. 29 Srpen 2011 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.jedendomov.cz/stridava-pece-ve-svete/165-pravda-o-stridave-peci-v-eu-3>
- [11] JUSTICE. CZ, ©2005-2011. Statistické ročenky. *Justice.cz* [infodata]. [cit. 2013-04-07] dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>
- [12] KAST, Verena, 2004. *Otcové-dcery, matky-synové*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-838-4.

- [13] KORNEL, Martin. *Kritéria pro rozhodování o výchově nezletilého dítěte*. Právní fórum, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, roč. 2009, č. 7, s. 281-287. ISSN 1214-7966.
- [14] LOVASOVÁ, Lenka, 2006. *Rodinné vztahy*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 80-86991-66-0.
- [15] MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH, 1994. *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén. ISBN 80-85824-06-X.
- [16] MATĚJČEK, Zdeněk, 2002. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0332-7.
- [17] MATĚJČEK, Zdeněk, 2005. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1056-6.
- [18] MATOUŠEK, Oldřich, 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. aktualizované vydání. Praha: Slon. ISBN 80-85850-24-9.
- [19] MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2010. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-739-8.
- [20] MOŽNÝ, Ivo, 2008. *Rodina a společnost*. 2. aktualizované vydání. Praha: Slon. ISBN 978-80-86429-87-8.
- [21] NOVÁK, Tomáš, 2008. *Vztah otce a syna*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2079-1.
- [22] NOVÁK, Tomáš, 2012. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4110-9.
- [23] NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ, 2007. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1449-3.
- [24] PLAŇAVA, Ivo, 2000. *Manželství a rodiny*. Brno: Doplněk. ISBN 80-7239-039-2.
- [25] POUPĚTOVÁ, Šárka, 2009. *Netrapte se po rozvodu*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2046-3.
- [26] ŘÍČAN, Pavel, 2004. *Cesta životem*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-829-5.
- [27] SOBOTKOVÁ, Irena, 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-559-8.

- [28] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3181-0.
- [29] TROMP, Petr, 2009. *Benefits of post-divorce shared parenting and the situation in the Netherlands, Belgium and Germany* [on-line]. January 3, 2009 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://sharedparenting.wordpress.com/2009/01/03/2>
- [30] TYL, Jiří, 2006. *Střídavá péče je prokázane pro děti lepší* [on-line]. 10. Listopad 2006 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.iustin.cz/art.asp?art=284>
- [31] Úmluva o právech dítěte ze dne 20. Listopadu 1989. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>
- [32] VÁGNEROVÁ, Marie, 2008. *Vývojová psychologie I: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-0956-0.
- [33] WARSHAK, Richard A. , 1994. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Přeložil Eduard Bakalář. Praha: Portál. ISBN 80-7178-089-8.
- [34] Zákon č. 94/1963 ze dne 4. prosince 1963 o rodině a o změně a o doplnění dalších zákonů. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7262/Zakon_o_rodine.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod. A podobně

ČR Česká republika

SP Střídavá péče

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf 1 - Pohlaví respondentů	54
Graf 2 - Bydliště respondentů	54
Graf 3- Studijní obory respondentů	54
Graf 4 - Rodina respondentů.....	55
Graf 5 - Vzdělání rodičů respondentů.....	55
Graf 6 - Preference typu porozvodové péče.....	59
Graf 7 - Důvody pro svěřeni dítěte do péče po rozvodu dle pohlaví	63
Graf 8 - Důvody proti svěřování do péče dle pohlaví.....	64
Graf 9 - Podíl na rozhodování o střídavé péči	67
Graf 10 - Vhodný věk dítěte pro rozhodování o SP.....	68
Graf 11 - Jiná kritéria pro rozhodování dítěte o SP	68
Graf 12 - Rozhodnutí o SP bez dohody či návrhu rodičů	69
Graf 13 - Situace pro nařízení SP soudem	70
Graf 14 - Možnost dohody rodičů při nařízení SP soudem	71
Graf 15 - Podíl rodičů na výchově dítěte po rozvodu	73
Graf 16 - Styk dítěte s druhým rodičem během intervalu SP	77
Graf 17 - SP jako pokračování rodiny	78
Graf 18 - SP je pokračováním rodiny	78
Graf 19 - SP není pokračováním rodiny	79
Graf 20- Nejlepší interval střídání domovů	83
Graf 21 - Nejvhodnější varianta SP	84

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Statistika svěřování do péče po rozvodu 1999-2011 v ČR.....	37
Tabulka 2- Preference porozvodového uspořádání.....	58
Tabulka 3 - Kontingenční tabulka č. 1	60
Tabulka 4 - Znaménkové schéma pro kontingenční tabulku č. 1	60
Tabulka 5 - Kontingenční tabulka 2.....	61
Tabulka 6 - Znaménkové schéma pro kontingenční tabulku 2	62
Tabulka 7 - Svěřování do péče po rozvodu dle pohlaví.....	62
Tabulka 8 - Podíl na rozhodování o střídavé péči.....	66
Tabulka 9 - Vhodný věk pro rozhodování o střídavé péči	67
Tabulka 10 - Rozhodnutí o SP bez dohody či návrhu rodičů	69
Tabulka 11 - Možnost dohody rodičů při nařízení střídavé péče soudem	70
Tabulka 12 - Čtyřpolní tabulka 1	72
Tabulka 13 - Podíl rodičů na výchově dítěte po rozvodu	73
Tabulka 14 - Podíl na výchově dětí po rozvodu z pohledu respondentů z rodiny rozvedené a nerozvedené.....	74
Tabulka 15 - Významnost stejných výchovných stylů po rozvodu.....	75
Tabulka 16. Styk dítěte s druhým rodičem během intervalu SP.....	76
Tabulka 17 - SP jako pokračování rodiny.....	77
Tabulka 18 - Čtyřpolní tabulka č. 2	80
Tabulka 19 - Významnost dobré komunikace mezi rodiči	81
Tabulka 20 - Nejlepší intervaly SP	82
Tabulka 21 - Jiný interval střídání domovů	83
Tabulka 22 - Nejvhodnější varianta SP	84
Tabulka 23 - To nejdůležitější při střídání domovů.....	85

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1: Dotazník

Příloha P2: Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech v letech 2008 – 2011.

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení studenti,

jmenuji se Jana Katrušáková a jsem studentkou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. V rámci ukončení studia zpracovávám diplomovou práci na téma **Postoj adolescentů ke střídavé péči**. Cílem mé práce je zjistit, jak vnímají problematiku porozvodové péče mladí lidé na prahu dospělosti. Dovoďte, abych Vás požádala o spolupráci na svém výzkumu vyplněním tohoto dotazníku. Dotazník je anonymní a získané informace budou použity pouze do mé diplomové práce.

Děkuji za Váš čas a spolupráci.

Pojmy:

Střídavá péče znamená, že i po rozvodu o dítě pečují střídavě oba rodiče a dítě střídá v pravidelném intervalu dva domovy. Čas, který dítě stráví s oběma rodiči, by měl být v zásadě stejný nebo alespoň podobný. Interval, v jakém ke střídání dochází, bývá od několika dnů do několika týdnů, v některých případech i delší. O střídavé péči rozhoduje soud i bez dohody rodičů.

Pokyny k vyplnění dotazníku:

Pokud není uvedeno jinak, označte, prosím, pouze 1 odpověď.

1. Jste:

- Muž
- Žena

2. Bydlíte:

- Na vesnici
- Ve městě

3. Studujete:

- Učební obor bez maturity
- Učební obor s maturitou
- Střední škola s maturitou
- Soukromá střední škola s maturitou
- Gymnázium

4. Jste z rodiny:

- Rozvedené
- Nerozvedené

5. Vzdělání rodičů:

Matka

- Základní
- Vyučena
- Střední s maturitou
- Vysokoškolské

Otec:

- Základní
- Vyučen
- Střední s maturitou
- Vysokoškolské

6. **Znáte ve svém okolí někoho, kdo je ve střídavé péči?**
- Ano
 - Ne
7. **Jaká je podle Vás nejlepší forma porozvodového uspořádání pro děti?**
- Výhradní péče matky, návštěva u otce 1x za 14 dnů na víkend
 - Výhradní péče otce, návštěva u matky 1x za 14 dnů na víkend
 - Střídavá péče
 - Výhradní péče matky, návštěva otce kdykoliv dle přání dítěte a otce
 - Výhradní péče otce, návštěva matky kdykoliv dle přání dítěte a matky
8. **Po rozvodu mají rodiče o výchově dítěte rozhodovat:**
- Stejným dílem
 - Více matka
 - Více otec
 - Více rodič, u kterého dítě bydlí
9. **Domníváte se, že by mělo dítě zůstat po rozvodu s rodičem stejného pohlaví? Tedy, že jsou důležitější ve výchově pro syny otcové a pro dcery matky?**
- Ano, protože.....
 - Ne, protože.....
10. **Kdo všechno by se podle Vás měl podílet na rozhodování o svěřeni dítěte do střídavé péče? (můžete uvést i více možností)**
- Oba rodiče
 - Pouze otec
 - Pouze matka
 - Dítě
 - Prarodiče
 - Škola
 - Soud
 - Sociální pracovníce
 - Lékař
 - Někdo jiný, uveďte, kdo.....
11. **Mělo by být o střídavé péči rozhodnuto soudem i bez dohody či návrhu rodičů?**
- Ano – v jakém případě.....
 - Ne
12. **Domníváte se, že se rodiče dokáží dohodnout, pokud je jim střídavá péče nařízena soudem?**
- Rozhodně ano
 - Spíše ano
 - Rozhodně ne
 - Spíše ne
13. **Od jakého věku dítěte by se měl soud zajímat o názor dítěte a jeho souhlas se střídavou péčí?**
-

14. Jaké intervaly střídání domovů jsou podle Vás nejlepší?

- Týden
- 14 dní
- Měsíc
- Jiný interval.....

15. Mělo by se dítě během pobytu u jednoho rodiče (v rámci daného intervalu) vídat i s druhým rodičem?

- Ano, kdykoliv bude dítě nebo druhý rodič chtít
- Ne, nikdy
- Pouze, pokud je to nezbytně nutné

16. Myslíte si, že je důležité, aby rodiče po rozvodu vychovávali dítě stejným nebo podobným způsobem? (stravovací návyky, dodržování režimu – vstávání, koupání, oblékání atd.)

- Určitě
- Jak kdy a jak co
- Na tom nezáleží

17. Souhlasíte s názorem, že střídavá péče je pokračováním rodiny?

- Ano
- Ne
- Proč.....

18. Kterou variantu střídavé péče považujete za vhodnější:

- dítě střídá 2 domovy, má dvoje věci, nic si nepřenáší
- dítě střídá 2 domovy, věci si přenáší s sebou
- dítě má 1 domov a rodiče se v něm střídají
- jiná varianta, uveďte jaká.....

19. Co je podle Vás při střídání domovů pro dítě důležité: (označte podle významnosti 1-5, přičemž 1 je pro Vás nejdůležitější)

a) domovy od sebe co nejméně vzdálené	1 – 2 – 3 – 4 – 5
b) navštěvovat stále stejnou školu i po rozvodu	1 – 2 – 3 – 4 – 5
c) vídat stejné kamarády	1 – 2 – 3 – 4 – 5
d) mít stejné kroužky a záliby	1 – 2 – 3 – 4 – 5
e) navštěvovat dvě různé školy	1 – 2 – 3 – 4 – 5
f) dobrá komunikace mezi rodiči	1 – 2 – 3 – 4 – 5
g) navštěvovat pouze jednu školu	1 – 2 – 3 – 4 – 5
h) délka intervalu střídavé péče	1 – 2 – 3 – 4 – 5

20. Je něco, co v dotazníku není zmíněno? Pokud ano, prosím, napište:

PŘÍLOHA P II: PŘEHLED O PRAVOMOCNÝCH ROZHODNUTÍCH SOUDŮ V OPARTOVNICKÝCH VĚCECH V LETECH 2008 - 2011

2008

Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech
Okresní soudy - počet věcí (spisů)

	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Výchova a výchovná opatření									
101 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno matce	1646	1983	1323	1720	2879	1709	3084	4496	18840
102 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno otci	113	172	92	142	194	135	265	338	1451
103 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	96	86	43	43	99	74	89	105	635
104 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno jiné fyzické osobě než rodiče	36	62	37	59	137	50	81	102	564
191 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno matce	1639	2050	1213	1498	2236	1780	3007	3249	16672
192 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno otci	120	238	130	147	209	178	326	360	1708
193 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	131	148	73	70	99	127	125	123	896
194 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno jiné fyzické osobě	9	9	8	8	9	8	10	9	70
105 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno matce	78	114	97	144	146	101	102	184	966
106 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno otci	112	192	95	144	182	163	201	288	1377
107 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno oběma rodičům	0	2	1	4	7	2	7	1	0
109 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	16	37	11	21	19	21	16	18	159
110 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno poručíkovi	4	8	1	0	0	4	2	13	32
108 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno jiné fyzické osobě než rodiče	38	89	46	87	127	70	59	155	671
111 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem matce	1	5	14	0	1	19	6	21	67
112 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem otci	0	2	4	0	1	1	1	6	0
113 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem oběma rodičům	1	5	10	0	0	11	5	25	57
114 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem jiným osobám	0	0	1	0	0	2	0	1	0
115 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem nezletilému	0	4	17	2	3	14	8	11	0
121 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem matce	0	9	6	4	3	6	4	8	0
122 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem otci	0	2	0	0	0	2	2	1	0
123 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem oběma rodičům	0	11	5	6	2	7	4	8	0
124 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem jiným osobám	1	0	0	0	0	1	0	4	6
125 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem nezletilému	0	17	6	6	2	23	11	9	0
135 - Vysloveno omezení nezletilému	0	1	0	0	0	0	0	1	0
145 - Stanoven dohled nad nezletilým	170	222	157	158	242	229	255	364	1797
146 - Stanoven dohled pro zvýšenou ochranu jmění nezletilého	1	0	0	0	0	2	3	8	14
149 - Zrušen dohled nad nezletilým	87	41	42	31	37	32	41	97	408
150 - Zrušen dohled pro zvýšenou ochranu jmění nezletilého	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pěstounská péče									
151 - Dítě svěřeno do společné pěstounské péče manželům - příbuzným dítěte	22	44	13	44	56	29	47	78	333
152 - Dítě svěřeno do společné pěstounské péče manželům - cizím osobám	25	17	10	33	36	22	27	34	204
153 - Dítě svěřeno do pěstounské péče příbuznému	57	59	41	82	83	38	78	139	577
154 - Dítě svěřeno do pěstounské péče cizí osobě	7	14	11	10	15	12	17	26	112
155 - Dítě svěřeno do pěstounské péče prac. ve zvl. zařízeních	1	0	3	0	0	0	0	0	4
156 - Návrh na pěstounskou péči zamítnut	3	3	4	12	9	4	3	15	53
157 - Zrušení pěstounské péče	13	11	5	15	13	10	9	13	89
158 - Neshody mezi stanoviskem zák. zástupce a pěstouna	1	0	0	3	0	1	1	0	6
159 - Jiné rozhodnutí	39	20	4	105	38	17	22	50	295
Ústavní výchova:									
165 - Nařízena ústavní výchova - dítěte ve věku 13-15 let pro jeho závadné chování	27	40	23	47	81	64	45	57	384
166 - Nařízena ústavní výchova - dítěte nad 15 let pro jeho závadné chování	82	71	52	76	142	90	81	136	730
167 - Nařízena ústavní výchova - v ostatních případech	116	110	65	129	238	89	126	229	1102
171 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - za souhlasu vých. zařízení	41	28	38	43	46	57	33	41	327
172 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - bez souhlasu vých. zařízení	5	5	2	10	15	7	3	8	55
173 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v jiných zařízeních	16	3	15	18	16	7	14	62	151
170 - Zrušena ústavní výchova - s jejímž výkonem nebylo započato	4	3	0	0	0	0	0	2	9
174 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - za souhlasu vých. zařízení	3	3	6	8	4	6	5	11	46
175 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - bez souhlasu vých. zařízení	0	0	0	0	0	0	0	0	0
176 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v jiných zařízeních	5	4	2	3	1	1	2	12	30

2009

Datum: 27.05.2010
Cas: 17:08:08

Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech
Okresní soudy - počet věcí (spisů)

	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Výchova a výchovná opatření									
101 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno matce	1649	2138	1229	1981	3044	1987	3102	4647	19777
102 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno otci	107	156	105	136	231	133	286	340	1494
103 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	128	101	44	59	115	79	101	149	776
104 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno jiné fyzické osobě než rodiče	29	58	32	70	166	42	70	93	560
191 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno matce	1548	2002	1103	1468	2247	1874	2919	3051	16212
192 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno otci	108	205	121	131	212	195	326	324	1622
193 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	167	161	55	91	143	139	151	181	1088
194 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno jiné fyzické osobě	6	13	5	7	23	6	8	11	79
105 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno matce	67	117	99	133	156	143	107	186	1008
106 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno otci	93	174	116	186	222	206	189	296	1482
107 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno oběma rodičům	4	6	0	7	11	2	5	4	39
109 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	26	30	16	22	12	29	21	20	176
110 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno poručníkovi	3	8	1	0	0	2	1	12	27
108 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno jiné fyzické osobě než rodiče	51	76	56	89	110	78	61	151	672
111 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem matce	2	5	28	2	4	20	13	21	95
112 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem otci	0	2	13	0	3	4	1	5	0
113 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem oběma rodičům	1	8	6	0	2	17	0	25	59
114 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem jiným osobám	0	0	0	0	0	2	0	0	0
115 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem nezletilému	0	9	19	1	4	11	7	12	0
121 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem matce	1	11	5	1	0	14	3	11	46
122 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem otci	0	4	1	0	0	1	0	1	0
123 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem oběma rodičům	0	16	8	3	0	8	0	10	0
124 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem jiným osobám	0	0	0	0	0	1	0	0	0
125 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem nezletilému	0	18	7	5	0	20	2	7	0
135 - Vysloveno omezení nezletilému	1	0	0	0	0	3	0	0	4
145 - Stanoven dohled nad nezletilým	164	244	140	221	283	256	241	410	1959
146 - Stanoven dohled pro zvýšenou ochranu jméni nezletilého	2	0	0	0	0	1	0	1	4
149 - Zrušen dohled nad nezletilým	51	51	33	47	65	40	62	173	522
150 - Zrušen dohled pro zvýšenou ochranu jméni nezletilého	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Pěstounská péče									
151 - Dítě svěřeno do společné pěstounské péče manželům - příbuzným dítěte	32	32	15	38	43	36	62	81	339
152 - Dítě svěřeno do společné pěstounské péče manželům - cizím osobám	15	16	16	20	48	26	40	40	221
153 - Dítě svěřeno do pěstounské péče příbuznému	68	62	24	63	95	43	90	146	591
154 - Dítě svěřeno do pěstounské péče cizí osobě	9	10	2	16	19	16	18	32	122
155 - Dítě svěřeno do pěstounské péče prac. ve zvl. zařízeních	1	0	0	2	0	0	0	0	3
156 - Návrh na pěstounskou péči zamítnut	1	8	6	13	25	1	6	15	75
157 - Zrušení pěstounské péče	8	7	6	13	12	11	15	16	88
158 - Neshody mezi stanoviskem zák. zástupce a pěstouna	0	1	0	0	0	0	3	0	0
159 - Jiné rozhodnutí	27	19	11	127	57	21	39	56	357
Ústavní výchova:									
165 - Nařízena ústavní výchova - dítěte ve věku 13-15 let pro jeho závadné chování	29	30	25	50	64	53	43	65	359
166 - Nařízena ústavní výchova - dítěte nad 15 let pro jeho závadné chování	72	71	53	57	110	72	83	139	657
167 - Nařízena ústavní výchova - v ostatních případech	92	132	61	141	226	82	171	238	1143
171 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - za souhlasu vých. zařízení	20	37	37	34	70	65	42	59	364
172 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - bez souhlasu vých. zařízení	6	8	2	6	0	4	5	11	42
173 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v jiných zařízeních	4	6	14	18	18	5	21	98	184
170 - Zrušena ústavní výchova - s jejímž výkonem nebylo započato	2	5	0	0	0	0	0	1	8
174 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - za souhlasu vých. zařízení	1	4	1	12	11	7	4	20	60
175 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - bez souhlasu vých. zařízení	2	2	0	1	0	0	0	1	6
176 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v jiných zařízeních	0	5	0	3	1	3	4	12	0

CSLAV dne 27.05.2010

2010

Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech
Okresní soudy - počet věcí (spisů)

	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Výchova a výchovná opatření									
101 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno matce	1534	2154	1362	1913	3119	1910	3402	4665	20059
102 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno otci	95	155	94	130	258	122	291	362	1507
103 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	134	122	49	82	104	91	131	154	867
104 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno jiné fyzické osobě než rodiče	28	54	35	81	167	37	80	89	571
191 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno matce	1409	1816	1164	1314	2076	1706	2808	2855	15148
192 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno otci	87	198	118	130	231	193	312	328	1597
193 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	162	219	75	123	122	164	189	166	1220
194 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno jiné fyzické osobě	8	7	5	4	25	5	14	12	80
105 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno matce	75	135	86	127	170	148	120	207	1068
106 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno otci	75	195	150	155	221	173	226	293	1488
107 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno oběma rodičům	6	4	2	0	8	2	4	0	26
109 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	21	39	20	20	21	22	26	29	198
110 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno poručníkovi	6	0	4	0	0	0	2	4	16
108 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno jiné fyzické osobě než rodiče	34	73	53	67	156	71	95	116	665
111 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem matce	0	10	15	1	5	17	6	23	77
112 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem otci	0	1	8	0	2	7	1	4	23
113 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem oběma rodičům	1	2	9	1	0	18	3	23	57
114 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem jiným osobám	0	2	0	0	0	2	0	1	5
115 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem nezletilému	1	10	17	6	26	39	15	33	147
121 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem matce	0	8	9	3	1	9	1	12	43
122 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem otci	0	4	3	2	0	2	0	3	14
123 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem oběma rodičům	0	9	4	2	1	7	6	9	38
124 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem jiným osobám	0	1	0	0	0	1	1	2	5
125 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem nezletilému	0	14	3	1	10	14	11	19	72
135 - Vysloveno omezení nezletilému	1	6	0	0	1	2	2	4	16
145 - Stanoven dohled nad nezletilým	151	264	178	169	262	215	237	365	1841
146 - Stanoven dohled pro zvýšenou ochranu jmění nezletilého	1	0	1	0	0	1	4	0	7
149 - Zrušen dohled nad nezletilým	60	30	27	53	59	28	63	136	456
150 - Zrušen dohled pro zvýšenou ochranu jmění nezletilého	1	0	0	0	0	0	1	0	2
Pěstounská péče									
151 - Dítě svěřeno do společné pěstounské péče manželům - příbuzným dítěte	24	28	17	45	35	26	46	85	306
152 - Dítě svěřeno do společné pěstounské péče manželům - cizím osobám	13	29	13	29	42	36	37	44	243
153 - Dítě svěřeno do pěstounské péče příbuznému	64	52	33	53	61	50	76	127	516
154 - Dítě svěřeno do pěstounské péče cizí osobě	11	14	5	10	34	27	17	27	145
155 - Dítě svěřeno do pěstounské péče prac. ve zvl. zařízeních	1	2	0	0	0	0	1	1	5
156 - Návrh na pěstounskou péči zamítnut	2	6	0	9	35	3	10	30	95
157 - Zrušení pěstounské péče	9	13	18	14	23	18	17	23	135
158 - Neshody mezi stanoviskem zák. zástupce a pěstouna	0	1	0	1	0	4	1	0	7
159 - Jiné rozhodnutí	29	16	12	125	67	33	40	39	361
Ústavní výchova:									
165 - Nařízena ústavní výchova - dítěte ve věku 13-15 let pro jeho závadné chování	15	38	19	61	61	37	33	65	329
166 - Nařízena ústavní výchova - dítěte nad 15 let pro jeho závadné chování	50	64	39	74	113	79	86	127	632
167 - Nařízena ústavní výchova - v ostatních případech	95	99	62	140	189	82	131	205	1003
171 - Zrušena ústavní výchova - vykonávána v zařízeních resortu školství - za souhlasu vých. zařízení	27	43	33	46	81	50	55	85	420
172 - Zrušena ústavní výchova - vykonávána v zařízeních resortu školství - bez souhlasu vých. zařízení	5	4	5	9	2	14	8	13	60
173 - Zrušena ústavní výchova - vykonávána v jiných zařízeních	8	13	17	11	22	8	12	73	164
170 - Zrušena ústavní výchova - s jejímž výkonem nebylo započato	0	6	0	1	1	0	2	0	10
174 - Zrušena ústavní výchova - vykonávána v zařízeních resortu školství - za souhlasu vých. zařízení	2	4	1	6	15	13	2	10	53
175 - Zrušena ústavní výchova - vykonávána v zařízeních resortu školství - bez souhlasu vých. zařízení	1	1	0	3	0	0	1	0	6
176 - Zrušena ústavní výchova - vykonávána v jiných zařízeních	0	4	0	0	3	1	2	7	17

2014

Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech
Okresní soudy - počet věcí (spisů)

	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Výchova a výchovná opatření									
101 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno matce	1496	2111	1285	1817	3088	1832	3216	4415	19260
102 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno otci	87	184	82	124	214	134	247	290	1362
103 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	126	150	65	96	150	104	152	210	1053
104 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno jiné fyzické osobě než rodiče	19	39	29	69	155	28	101	108	548
191 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno matce	1280	1829	1011	1258	1972	1649	2659	2616	14274
192 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno otci	61	189	99	115	202	167	252	286	1371
193 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	161	245	98	127	164	145	192	212	1344
194 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno jiné fyzické osobě	8	3	4	4	25	4	12	14	74
105 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno matce	71	131	80	173	141	115	121	185	1017
106 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno otci	81	217	125	159	206	192	196	290	1466
107 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno oběma rodičům	1	8	2	12	6	5	7	4	45
109 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	37	38	26	33	35	38	28	35	270
110 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno poručníkovi	3	5	0	1	0	4	0	3	16
108 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno jiné fyzické osobě než rodiče	34	73	48	100	148	63	52	138	656
111 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem matce	1	8	14	6	1	20	10	19	79
112 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem otci	0	0	5	0	0	2	1	2	10
113 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem oběma rodičům	0	1	20	2	1	20	3	22	69
114 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem jiným osobám	0	0	0	0	2	0	0	1	3
115 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem nezletilému	1	4	19	8	1	12	13	26	84
121 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem matce	1	13	4	0	1	14	3	10	46
122 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem otci	0	6	0	0	1	3	1	0	11
123 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem oběma rodičům	0	13	2	0	3	10	0	13	41
124 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem jiným osobám	0	1	0	1	0	0	0	0	2
125 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem nezletilému	1	21	4	2	2	30	2	12	74
135 - Vysloveno omezení nezletilému	3	3	0	0	0	0	1	2	9
145 - Stanoven dohled nad nezletilým	155	257	178	179	326	232	246	345	1918
146 - Stanoven dohled pro zvýšenou ochranu jmění nezletilého	0	0	0	0	1	0	1	2	4
149 - Zrušen dohled nad nezletilým	51	61	31	43	59	41	45	118	449
150 - Zrušen dohled pro zvýšenou ochranu jmění nezletilého	0	1	1	0	0	0	0	0	2
Pěstounská péče									
151 - Dítě svěřeno do společné pěstounské péče manželům - příbuzným dítěte	22	40	14	39	37	32	58	45	287
152 - Dítě svěřeno do společné pěstounské péče manželům - cizím osobám	16	23	19	21	30	26	22	40	197
153 - Dítě svěřeno do pěstounské péče příbuznému	60	71	36	63	43	54	73	110	510
154 - Dítě svěřeno do pěstounské péče cizí osobě	13	11	4	18	26	16	24	24	136
155 - Dítě svěřeno do pěstounské péče prac. ve zv. zařízeních	0	1	0	1	1	0	3	0	6
156 - Návrh na pěstounskou péči zamítnut	2	8	2	14	20	11	9	21	87
157 - Zrušení pěstounské péče	3	16	7	25	15	16	18	23	123
158 - Neshody mezi stanoviskem zák. zástupce a pěstouna	0	1	0	0	0	0	0	0	1
159 - Jiné rozhodnutí	37	21	12	113	46	36	29	78	372
Ústavní výchova:									
165 - Nařízena ústavní výchova - dítěte ve věku 13-15 let pro jeho závažné chování	14	28	20	40	55	37	55	42	291
166 - Nařízena ústavní výchova - dítěte nad 15 let pro jeho závažné chování	47	63	51	54	99	68	81	110	573
167 - Nařízena ústavní výchova - v ostatních případech	67	88	72	114	245	65	126	199	976
171 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - za souhlasu vých. zařízení	23	50	23	40	73	49	44	57	359
172 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - bez souhlasu vých. zařízení	5	10	4	14	4	19	7	15	78
173 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v jiných zařízeních	7	10	8	6	17	7	9	49	113
170 - Zrušena ústavní výchova - s jejímž výkonem nebylo započato	1	3	0	1	1	0	2	0	8
174 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - za souhlasu vých. zařízení	1	7	6	11	9	4	0	18	56
175 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - bez souhlasu vých. zařízení	0	0	0	2	0	0	0	2	4
176 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v jiných zařízeních	2	3	2	2	5	2	2	7	25